

Regeringens proposition

2003/04:140

Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av
gymnasieskolan

Prop.
2003/04:140

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 22 april 2004

Göran Persson

Thomas Östros
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i skollagens (1985:1100) bestämmelser om gymnasieskolan. Ämnesbetyg ersätter dagens kursbetyg och en gymnasieexamen införs. Historia blir ett nytt kärnämne som omfattar 50 gymnasiepoäng. I övrigt bör kurser, med undantag av vissa kärnämnescurser, ha ett omfång på minst 100 gymnasiepoäng. Lokala kurser bör kvalitetssäkras genom att Skolverket prövar och fastställer dem.

Ett gymnasiearbete med koppling till gymnasieexamen och till målen för utbildningen ersätter dagens projektarbete. Eleverna ges en utsträckt möjlighet att tas emot till en utbildning i en annan kommun, även om utbildningen finns i hemkommunen. För att öka kvaliteten på de individuella programmen menar regeringen att utbildningen på dessa skall bedrivas på heltid.

Kvaliteten på den gymnasiala yrkesutbildningen behöver öka, bl.a. genom en bättre koppling till arbetslivet. Lokalt samråd mellan kommuner och arbetsmarknadens parter i frågor som rör alla yrkesinriktade utbildningar görs obligatoriskt. Gymnasial lärlingsutbildning bör utvecklas som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolan. Beslut om riksrekrytering skall även i fortsättningen fattas av regeringen eller av den myndighet regeringen bestämmer. Sådana beslut bör gälla för bestämd tid och därefter omprövas. Bestämmelserna om interkommunal ersättning för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar i kommunal vuxenutbildning bör upphävas.

Lagförslagen bör träda i kraft den 1 januari 2007 för att tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2007. Förslaget om riksrekrytering bör träda i kraft den 1 januari 2005. Den interkommunala ersättningen för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar bör avvecklas vid utgången av år 2004.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	5
3	Ärendet och dess beredning.....	11
4	Principiella utgångspunkter	12
4.1	Ämnesbetyg ersätter dagens kursbetyg.....	14
4.2	En gymnasieexamen införs	14
4.3	Gymnasiearbete stärker helhetssynen i utbildningen.....	15
4.4	Ökad kvalitet på individuella program	15
4.5	Frisökning ger eleverna ökad valfrihet och stimulerar regional samverkan	15
4.6	Historia blir nytt kärnämne	16
4.7	Förstärkt kvalitet på yrkesinriktade program.....	16
4.8	En modern lärlingsutbildning förnyar yrkesutbildningen.	17
4.9	Kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning.....	17
4.10	Större kurser för sammanhang och fördjupning	17
4.11	Lokala kurser måste kvalitetssäkras av Skolverket	17
5	Utbildningsutbud	19
5.1	Kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning	19
5.2	Elevers möjlighet att söka utbildning utanför hemkommunen.....	21
5.3	Kommunal ersättning.....	25
6	Ämnen och kurser.....	28
6.1	Lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning.....	35
7	Betyg.....	37
8	Gymnasieexamen	45
9	Individuella program	49
9.1	Gymnasieskolans behörighetskrav.....	49
9.2	Utbildning på heltid	50
9.3	Elever som avbryter studierna på ett nationellt program ..	55
9.4	Introduktionskurser för invandrare	57
9.5	Det kommunala uppföljningsansvaret	58
10	Gymnasial yrkesutbildning.....	60
10.1	En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet	61
10.2	Arbetsplatsförlagt lärande	62
10.3	Gymnasial lärlingsutbildning.....	66
10.4	Lokalt samråd.....	68
10.5	Eftergymnasial yrkesutbildning	71
11	Riksrekrytering	75
12	Genomförande	77
13	Riksrekryterande påbyggnadsutbildningar	78
14	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	79

15	Ekonomiska konsekvenser	80	Prop. 2003/04:140
16	Författningskommentar	81	
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan (SOU 2002:120)	84	
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	101	
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 2002:120)	111	
Bilaga 4	Sammanfattning av promemorian Ökade möjligheter för elever i gymnasieskolan att följa undervisningen på ett program inriktat individuellt program (U2003/532/G)	134	
Bilaga 5	Sammanställning av remissyttranden över promemorian (U2003/532/G)	135	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 april 2004	143	
	Rättsdatablad	144	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2003/04:140

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

2 Lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 5 kap. 4 c, 9, 11, 14, 24 och 33 §§ samt bilaga 2 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 kap. 24 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

4 c §²

Omfattningen av studierna på nationella och specialutformade program betecknas med gymnasiepoäng. Vissa bestämmelser om utbildningens omfattning på de nationella och specialutformade programmen (poängplan) framgår av bilaga 2. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om tillämpningen av poängplanen.

Utbildningen inom varje ämne sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs skall det anges hur många gymnasiepoäng den omfattar.

Efter varje kurs har eleven rätt att få betyg. Har eleven enligt detta betyg minst uppfyllt kurskraven är kommunen inte skyldig att erbjuda eleven ytterligare utbildning inom den kursen.

Efter varje kurs har eleven rätt att få betyg *i ämnet*. Har eleven enligt detta betyg minst uppfyllt kurskraven är kommunen inte skyldig att erbjuda eleven ytterligare utbildning inom den kursen.

Bevis om gymnasieexamen skall utfärdas till den elev som fullföljt hela utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program och som därvid

– uppfyllt kurskraven på kurser omfattande minst 2 150 poäng samt

– fått minst betyget Godkänt på gymnasiearbetet.

9 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

² Senaste lydelse 1999:180.

vissa utbildningar fastställa det område från vilket sökanden i första hand skall tas emot och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

vissa utbildningar *för viss tid* fastställa det område från vilket sökanden i första hand skall tas emot och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

11 §

Styrelsen för utbildningen i den anordnande kommunen eller landstinget beslutar om någon sökande inte skall tas emot därför att han inte är behörig.

Styrelsen för utbildningen beslutar också om mottagande av en sökande som inte är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Styrelsens beslut enligt första och andra styckena får överklagas hos
Skolväsendets överklagandenämnd av sökanden.

Styrelsens beslut enligt första och andra styckena får överklagas av sökanden hos Skolväsendets överklagandenämnd. *Vid beslut om mottagande till ett nationellt program av en sökande som huvudmannen inte är skyldig att ta emot enligt 8 eller 9 § får endast frågan om sökanden uppfyller behörighetsvillkoren överklagas.*

14 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att vissa utbildningar skall utgöra specialutformade eller individuella program som står öppna för sökande från hela landet och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att vissa utbildningar *under viss tid* skall utgöra specialutformade eller individuella program som står öppna för sökande från hela landet och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

24 §³

I fall som avses i 22 och 23 §§ är dock hemkommunen inte skyldig att betala ersättning, *om det är fråga om*

1. ett nationellt program eller utbildning med en nationellt fastställd inriktning inom ett sådant program som kommunen själv erbjuder, utom då eleven har tagits emot med stöd av 8 § tredje stycket 1 och 3 eller 29 §, eller

2. utbildning med en lokalt fastställd inriktning inom de

I fall som avses i 22 och 23 §§ är dock hemkommunen inte skyldig att betala ersättning *när mottagande har skett på annan grund än enligt 8 eller 17 § och eleven har tagits emot på ett nationellt program där huvudmannen erbjuder en lokalt fastställd inriktning.*

³ Senaste lydelse 1999:180.

24 a §

Om inte den anordnande huvudmannen och hemkommunen kommer överens om annat, och inte heller annat följer av andra stycket, skall den interkommunala ersättningen beräknas enligt anordnarens självkostnad.

Erbjuds utbildningen av hemkommunen skall ersättningen, utom i fall som avses i 8 § tredje stycket 1 samt 16 och 17 §§, högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarens kostnad lägre skall hemkommunen i stället ersätta den lägre kostnaden.

33 §⁴

Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år. Stödet skall avse boende, fördyrat uppehålle och resor till och från hemmet. Stödet skall ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant, skall det utgå med lägst 1/30 av *basbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. Beloppet får avjämnas till närmast lägre hela tiotal kronor.

Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd *i de fall eleven tagits emot enligt 8 § eller går på utbildning som avses i 13 §. Detsamma gäller elever som fullföljer sina studier enligt 17 §.* Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år. Stödet skall avse boende, fördyrat uppehålle och resor till och från hemmet. Stödet skall ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant, skall det utgå med lägst 1/30 av *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. Beloppet får avjämnas till närmast lägre hela tiotal kronor.

⁴ Senaste lydelse 2000:1439.

Första stycket gäller dock inte de elever som avses i 27 §. Första stycket gäller inte heller i fråga om utlandssvenska elever som får inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395).

I 31 a § finns bestämmelser om hemkommunens skyldighet att utge ersättning för vissa kostnader för elever som genomgår Rh-anpassad utbildning.

1. Denna lag träder i kraft i fråga om 5 kap. 9 och 14 §§ den 1 januari 2005 och i övrigt den 1 januari 2007.

2. Äldre bestämmelser skall tillämpas på utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2007.

3. Beslut med stöd av 5 kap. 9 och 14 §§ som har fattats före den 1 januari 2005 och som inte innehåller någon tidsbegränsning skall upphöra att gälla den 1 januari 2007.

*Nuvarande lydelse***Poängplan för nationella och specialutformade program i gymnasieskolan**

Ämne	gymnasiepoäng
Ämnen som i nedan angiven omfattning ingår i alla nationella och specialutformade program, (Kärnämnen)	
Svenska/Svenska som andraspråk	200
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Samhällskunskap	100
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
Estetisk verksamhet	50
Ämnen genom vilka programmet får sin karaktär inklusive <i>projekt-</i> arbete om 100 gymnasiepoäng	1 450
Individuella val	300
Summa gymnasiepoäng	2 500

⁵ Senaste lydelse 1999:180.

*Föreslagen lydelse***Poängplan för nationella och specialutformade program i gymnasieskolan**

Ämne	gymnasiepoäng
Ämnen som i nedan angiven omfattning ingår i alla nationella och specialutformade program, (Kärnämnen)	
Svenska/Svenska som andraspråk	200
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Samhällskunskap	100
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
Estetisk verksamhet	50
<i>Historia</i>	50
Ämnen genom vilka programmet får sin karaktär inklusive <i>gymnasie-</i> arbete om 100 gymnasiepoäng	1 400
Individuella val	300
Summa gymnasiepoäng	2 500

3 Ärendet och dess beredning

Den 4 maj 2000 bemyndigade regeringen det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om det offentliga skolväsendet m.m. att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att lämna förslag till en framtida utformning av gymnasieskolans studievägsutbud (U2000:06). Samtidigt fastställdes direktiv för kommittén (dir. 2000:35), som antog namnet Gymnasiekommittén 2000. Uppdraget skulle redovisas senast den 1 oktober 2001.

I beslut den 1 februari 2001 (dir. 2001:8) och den 31 januari 2002 (dir. 2002:8) fastställde regeringen tilläggsdirektiv för kommittén, varvid tidpunkten för redovisning ändrades till den 16 december 2002.

Den 10 januari 2003 överlämnade Gymnasiekommittén sitt betänkande Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan (SOU 2002:120). En sammanfattning av kommitténs förslag finns i bilaga 1. De lagförslag som lades fram i betänkandet finns i bilaga 2. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns i bilaga 3.

En arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet tillsattes i juni 2002 med uppgift att föreslå lösningar för att öka möjligheterna för samtliga elever på individuella program att följa undervisningen på programinriktade individuella program (PRIV).

Den 16 december 2002 lämnade arbetsgruppen promemorian Ökade möjligheter för elever i gymnasieskolan att följa undervisningen på ett programinriktat individuellt program (U2003/532/G). Arbetsgruppens förslag syftar till att höja kvaliteten på utbildningen för obehöriga elever samt att förbättra deras möjligheter att fullfölja sin utbildning och till framtida anställning. En sammanfattning av promemorian finns i bilaga 4. Förslaget har remissbehandlats och en sammanställning av remissyttrandena finns i bilaga 5.

Regeringen bedömer att lagförslagen i denna proposition inte innehåller någon sådan reglering som kräver Lagrådets hörande.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, vänsterpartiet och miljöpartiet.

4 Principiella utgångspunkter

Den svenska gymnasieskolan håller i ett internationellt perspektiv hög kvalitet, medger stor valfrihet för eleverna och erbjuder ett brett utbud av utbildningar och kurser. Vår gymnasieskola omfattar, till skillnad från i de flesta länder, både studieförberedande utbildningar och yrkesutbildningar med en gemensam kunskapsbas.

Reformen av gymnasieskolan som genomfördes i början av 1990-talet innebar en väsentlig ambitionshöjning, framför allt för eleverna på yrkesinriktade utbildningar. För det första betonades principen att gymnasieskolan är till för alla ungdomar. För det andra etablerades kärnämneskurser på alla gymnasieprogram. Kärnämneskurserna ger alla elever en gemensam kunskapsbas som behövs för deltagande i samhällets demokratiska processer, yrkesliv och fortsatta studier. För det tredje förlängdes yrkesutbildningarna till tre år. Gymnasieprogrammen byggdes upp av kurser med betyg efter varje kurs och elevernas valfrihet ökades väsentligt. Kommuner och skolor fick ökade möjligheter att profilera sitt utbud.

Reformen var i stora stycken framgångsrik. I dag går, med få undantag, alla elever i en årskull vidare från grundskolan till gymnasieskolan. Jämfört med läget före reformen är det nu dubbelt så många som slutför en treårig gymnasieutbildning. Arbetslivet har välkomnat den kompetenshöjning hos eleverna som förlängningen av de tidigare tvååriga yrkesinriktade utbildningarna med ett tredje år och gemensamma kärnämneskurser medfört. I dag har var femte nybörjare i högskolan gått en yrkesinriktad gymnasieutbildning.

Gymnasieskolan behöver emellertid utvecklas och kvaliteten höjas, så att fler elever når de gemensamma målen och därmed får de kunskaper som krävs för personlig utveckling, aktivt deltagande i ett demokratiskt samhällsliv, ett utvecklande arbetsliv, vidare studier och ett livslångt lärande. Framtidens gymnasieskola måste bättre än dagens svara mot de krav som det moderna samhället ställer på såväl breda kunskaper som hög specialisering. Det är därför dags att genomföra ett antal viktiga förändringar för att modernisera gymnasieskolan och komma till rätta med en del av bristerna i programgymnasiet.

Förutsättningarna för en elev att fullfölja en gymnasieutbildning av hög kvalitet grundläggs i grundskolan. Det är mycket allvarligt att var tionde elev som går ut grundskolan inte har de kunskaper i svenska, engelska och matematik som behövs för att klara gymnasieskolan. Sedan läsåret 2001/02 ökas de statliga anslagen till skolan successivt under en period av fem år så att 15 000 lärare och andra specialister kan anställas. Fler lärare ger bättre möjligheter att med tidiga insatser möta varje elevs behov samt att främja elevernas lust att lära. Alla elever måste få möjlighet att nå målen. Därför behövs ett systematiskt kvalitetsarbete i alla skolor, med kontinuerlig uppföljning och tydlig information om varje elevs kunskapsutveckling. Regeringens kvalitetsprogram anger inriktningen för en fortsatt utveckling: allt från förbättrad dialog om elevens studieutveckling mellan elev, föräldrar och lärare till förbättrade

system för kvalitetsuppföljning. Utbildningen i grundskolan skall anpassas till individen. Tidig uppföljning av resultaten är viktig. Stöd och stimulans bör sättas in tidigt.

Det är allvarligt att var fjärde elev inte slutför en gymnasieutbildning med slutbetyg. Orsakerna kan vara flera, men de ungdomar som inte alls slutför gymnasieutbildning har svårt att få och behålla ett arbete. När gymnasiekompetens har blivit den etablerade grundkompetensen är det en allvarlig nackdel och risk för utanförskap att inte ha de kunskaper som en slutförd gymnasieutbildning ger. En stor del av eleverna som inte fullföljer en gymnasieutbildning går antingen på de yrkesinriktade programmen eller på individuella program. Kvaliteten inom framför allt yrkesutbildningarna och de individuella programmen måste därför stärkas. Det är dock fel väg att gå att sänka kunskapsambitionerna för dessa elever. Målet måste vara att utveckla gymnasieutbildningarna så att fler elever får de kunskaper som är så viktiga för deras framtid.

Den ökade valfriheten för eleverna i den kursutformade gymnasieskolan har stora fördelar. Nackdelen är att utbildningen kan upplevas som sönderstyckad i alltför många små moment utan tydligt sammanhang. Gymnasieskolan skall vara en kunskapsskola. Den får då inte vara alltför fragmentiserad. Många små kurser har också skapat en negativ stress, eftersom betyget efter varje kurs är ett slutbetyg. Den stora friheten att inrätta lokala kurser har inneburit att eleverna gynnas av att välja kurser där det anses vara lättare att få goda betyg med liten ansträngning. För att kunna bibehålla en stor valfrihet för eleverna är det därför angeläget att stärka kvalitetssäkringen av kurserna, skapa större kurser samt stärka betoningen på helhet, sammanhang och fördjupning. Alla elever skall ges drivkrafter att fullfölja en utbildning.

Direktövergången till högskolan skall öka och rekryteringen breddas. Regeringens långsiktiga mål är att hälften av en årskull skall ha påbörjat en högskoleutbildning vid 25 års ålder. Den sociala snedrekryteringen till utbildningar på universitet och högskolor är fortfarande stark. En större andel barn till högskoleutbildade föräldrar går vidare till högre utbildning än barn till lågutbildade. Även barn till invandrare är underrepresenterade i högskolan. Att motverka denna snedfördelning och bredda rekryteringen är därför mycket angeläget. De senaste åren har antalet högskoleplatser ökat mycket kraftigt, studiestödet blivit mer förmånligt och ett stort antal konkreta initiativ tagits inom ramen för propositionen Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15). Utvecklingen går åt rätt håll. Drygt hälften av alla studenter kommer från hem där ingen av föräldrarna studerat på högskola. Enligt SCB är antalet nybörjare i högskolan från arbetarhem för första gången någonsin större än antalet från högre tjänstemannahem. Detta är viktiga framsteg, men för att göra tillgången på högre utbildning mer jämlik är det angeläget med insatser på alla nivåer. I gymnasieskolan handlar det om att motverka traditionella val utifrån t.ex. kön och klass, uppmuntra elever med goda förutsättningar till fortsatta studier oavsett vilken utbildning de går och om att fler skall fullfölja en gymnasieutbildning.

Förslagen till utveckling av gymnasieskolan i denna proposition utgår från dessa gemensamma utgångspunkter. De förändringar som föreslås syftar till att modernisera och förändra inom ramen för dagens programgymnasium. Regeringen har valt att lägga fram elva viktiga förslag för

att utveckla gymnasieskolans kvalitet utan den mycket omfattande arbetsinsats på alla nivåer som en genomgripande organisatorisk sektorsreform skulle innebära. Reforminsatserna koncentreras till ett antal områden där det finns behov av kvalitetsförbättringar och som möter gymnasieskolans utmaningar i dag.

De förändringar som regeringen nu föreslår bygger vidare på 1991 års reform och propositionen Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet (prop. 1997/98:169). Förslagen innebär en fortsatt utveckling av gymnasieskolan. Regeringen föreslår att bestämmelserna om gymnasieskolan i dess nya utvecklade form skall tillämpas på utbildning som börjar efter den 1 juli 2007. Förstärkningen för elever med individuella program bör dock genomföras när det är möjligt att skapa ekonomiskt utrymme.

4.1 Ämnesbetyg ersätter dagens kursbetyg

Dagens kursbetyg innebär att eleverna får betyg på varje kurs men inte på kunskaperna i ämnet som helhet. Varje kursbetyg följer med eleven och förs in i slutbetyget, vilket skapar stress både hos elever och hos lärare. Kursbetygen har också inneburit att vissa elever fått en fördel framför andra genom att de senare genom konkurrenskomplettering eller prövning kunnat höja sina betyg i underliggande kurser utan att ha förbättrat sina kunskaper i ämnet. Elever har även gynnats av att välja bort högre eller mer krävande kurser för att i stället höja sina betyg på lägre kurser.

Regeringen föreslår att ämnesbetyg införs. Därmed flyttas fokus från kursen till hur väl eleven behärskar ämnet. Det minskar den osunda stressen och fokuserar sammanhang i stället för delar. Ämnesbetyget skall inte sättas utifrån ett genomsnitt av prestationerna på kurserna utan efter en helhetsbedömning av elevens kunskaper och kunskapsutveckling i ämnet. Därmed stimuleras även fördjupning och koncentration. De nya ämnesbetygen införs inom ramen för en kursutformad gymnasieskola. Vid varje avslutad kurs sätts ett ämnesbetyg som ersätter tidigare betyg i ämnet och visar med vilken kvalitet i kunskaperna eleven nått målen i ämnet.

4.2 En gymnasieexamen införs

I dagens gymnasieskola saknas ett tydligt bevis på att en elev framgångsrikt fullföljt sina studier. En modern gymnasieexamen införs som ett tydligt kvitto på att eleven fullföljt och tillgodogjort sig gymnasieskolans utbildning. Denna gymnasieexamen skall vara möjlig att få för elever på alla gymnasieskolans nationella program. För att få en gymnasieexamen skall eleven ha godkänt i minst 90 procent av de poäng som krävs för fullständig studiegång inklusive ett godkänt betyg på gymnasiearbetet.

Gymnasieexamen kommer att underlätta för eleverna i kontakter med arbetsgivare och för vidare studier, särskilt utomlands, eftersom examen blir ett bevis på att eleven nått målen. Därmed blir gymnasieexamen ett

naturligt mål för alla elever att sträva mot. Eftersom gymnasieexamen bör bli ett attraktivt mål för eleverna får de därmed drivkrafter att slutföra gymnasieskolan. Examen blir ett kvalitetsbevis som ger en tydlig information om att eleven nått utbildningens mål.

4.3 Gymnasiearbete stärker helhetssynen i utbildningen

För att förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning införs ett gymnasiearbete med koppling till målen för utbildningen. Det ersätter dagens projektarbete. Gymnasiearbetet omfattar 100 gymnasiepoäng och blir ett krav för att få gymnasieexamen. Därmed får det en tydlig koppling till elevens hela utbildning.

Det nya gymnasiearbetet blir, inte minst för elever på yrkesutbildningarna, ett viktigt kvalitetsinstrument för att eleven skall kunna visa att hela utbildningens mål är uppnått.

4.4 Ökad kvalitet på individuella program

Kvaliteten på utbildningen på individuella program i gymnasieskolan varierar alltför kraftigt. Mindre än var femte elev som börjar på individuella program slutför en gymnasieutbildning. Individuella program som var tänkta som en möjlighet för ett mindre antal elever tar för närvarande emot cirka nio procent av de elever som kommer från grundskolan. Av dessa elever går inte mer än knappt hälften vidare till ett nationellt program. Att höja kvaliteten på de individuella programmen har stor betydelse för att fler ungdomar skall fullfölja en gymnasieutbildning. Behörighetskraven till gymnasieskolans nationella program ligger fast.

Enligt regeringens mening skall elever med individuella program ges utbildning på heltid. Regeringen återkommer i budgetpropositionen med lagförslag och förslag till finansiering av detta utökade kommunala åtagande.

4.5 Frisökning ger eleverna ökad valfrihet och stimulerar regional samverkan

Det är viktigt att ge ungdomarna goda möjligheter att både välja utbildning och skola. Att få gå den utbildning på den skola man önskar ökar motivationen och kan därför ge bättre studieresultat. I dag kan elever välja fristående skola oberoende av vilken kommun den finns i, men den rätten finns inte när det gäller kommunala skolor. För att öka elevernas valfrihet skall de kunna söka program och inriktningar i andra kommuner även om dessa finns i hemkommunen. Eleverna skall antas i mån av plats, efter det att sökande från den kommun eller det samverkansområde där utbildningen ges fått plats. Elevens hemkommun betalar högst vad utbildningen kostar i den egna kommunen. Därmed blir reglerna mer likartade mellan kommunala och fristående skolor.

Frisökningen skapar drivkrafter för kommunerna att höja kvaliteten och attraktiviteten på sina utbildningar. Frisökningen stimulerar till samverkan mellan kommuner kring gymnasieskolan och kan på så sätt stärka utbildningsutbudet i en region. För att utveckla gymnasieskolans kvalitet blir arbetsfördelning och kraftsamling mellan kommuner i samverkan viktigt. Eftersom hemkommunen aldrig behöver betala mer för en elev som via frisökning sökt sig till en annan kommun än vad eleven skulle kosta i den egna gymnasieskolan, innebär frisökning inte någon kostnadsökning för kommunerna.

4.6 Historia blir nytt kärnämne

I en föränderlig värld behöver alla goda kunskaper i historia oavsett vilken framtida yrkesverksamhet eller vilka studier eleven inriktar sig mot. Kärnämnen ska ge eleverna den gemensamma bas som behövs för att väl kunna följa och delta i samhällsdebatten, ha den kompetens som behövs på arbetsmarknaden och för vidare studier. I ett mångkulturellt samhälle som snabbt förändras är det allt tydigare att också kunskaper i historia behöver ingå i denna bas.

Historia skall därför bli ett nytt kärnämne omfattande 50 gymnasiepoäng. Därmed kommer kärnämnenas omfattning att öka till 800 poäng.

4.7 Förstärkt kvalitet på yrkesinriktade program

En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet är nödvändig för att möta såväl individens som samhällets behov. Av dem som inte fullföljer gymnasieskolan är elever från de yrkesinriktade programmen överrepresenterade. Kvaliteten i den grundläggande yrkesutbildningen behöver därför öka i den reformerade gymnasieskolan, bl.a. genom en bättre koppling till arbetslivet. Lokalt samråd mellan kommuner och arbetsmarknadens parter i frågor som rör alla yrkesinriktade utbildningar kommer att göras obligatoriskt.

Alla krafter behöver samverka för att utveckla yrkesutbildningen: såväl staten som kommunerna och arbetslivet inom privat och offentlig sektor. För att på nationell nivå påbörja en sådan ökad samverkan inrättar regeringen inom kort en särskild yrkesutbildningsdelegation, som skall vara rådgivande åt regeringen och skolmyndigheterna i yrkesutbildningsfrågor.

Alla elever skall ges möjlighet till arbetsplatsförlagt lärande av hög kvalitet, som knyter an till den utbildning eleven har valt. Elever som väljer yrkesinriktade utbildningar skall, liksom i dag få minst 15 veckors utbildning förlagd till en arbetsplats. För elever på studieförberedande utbildningar kan det arbetsplatsförlagda lärandet ske på många olika sätt, bl.a. genom samverkan med universitet och högskolor, näringsliv och arbetsliv.

Fler elever bör ges möjlighet till utlandsförlagd praktik och utbildning.

4.8 En modern lärlingsutbildning förnyar yrkesutbildningen

Prop. 2003/04:140

För att öka attraktionen och kvaliteten i de yrkesinriktade programmen behöver arbetsformer och pedagogik utvecklas. I dag är alternativen till skolförlagd utbildning för få. En ny gymnasial lärlingsutbildning föreslås som ett valbart alternativ inom gymnasieskolans nationella yrkesinriktade program. Därtill behålls möjligheten för elever på individuella program att förena en anställning med studier av kurser i gymnasieskolan. Den gymnasiala lärlingsutbildningen skall utformas som en intressant möjlighet för alla elever. Det är angeläget att lärlingsutbildningen blir en attraktiv utbildning av hög kvalitet. Därför skall lärlingsutbildningen ha samma kunskapsmål som skolförlagd utbildning. Lärlingsutbildningen måste ge eleverna goda kunskaper i skolans kärnämnen och karaktärsämnen för att eleverna skall stå sig väl både på arbetsmarknaden och i samhället.

4.9 Kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning

Alltför många elever, särskilt på de yrkesinriktade programmen, når inte målen i kärnämnen. Resultaten måste förbättras. En förnyelse av undervisningens uppläggning för att göra den mer relevant för elever med olika bakgrund och studiemål behövs. Ett sätt att nå bättre resultat i kärnämnen kan vara att undervisningen i kärnämnescurserna präglas av den utbildning som eleven går, s.k. infärgning. Vissa mål i kärnämnen kan med fördel uppnås genom samverkan med karaktärsämnen. Även om utbildningen i kärnämnescurserna får olika uppläggning skall mål och kursplaner även framöver vara gemensamma.

4.10 Större kurser för sammanhang och fördjupning

Att studera alltför många korta kurser har lett till splittrade studier och till att en alltför stor del av studietiden ägnas åt kunskapskontroll. För att motverka splittringen och ge bättre förutsättningar för fördjupning och sammanhang behöver kurserna därför förlängas. Utöver fyra kärnämnescurser skall därför grundprincipen vara att inga kurser skall omfatta mindre än 100 gymnasiepoäng. Att öka kursernas storlek stärker kvaliteten genom att ge förutsättningar för sammanhang och fördjupning.

4.11 Lokala kurser måste kvalitetssäkras av Skolverket

Vissa lokala kurser håller låg kvalitet. En del elever har kunnat välja lokala kurser med låga krav av taktiska skäl för att få goda meriter med låg ansträngning. För att kunna bibehålla en stor valfrihet och ha kvar en möjlighet till lokalt anpassat utbildningsutbud är det därför nödvändigt att de lokala kurserna kvalitetssäkras. Enbart sådana lokala kurser vars innehåll prövats och fastställts av Skolverket skall få förekomma i gymnasieskolan så att göra kurserna blir nationellt likvärdiga för eleverna.

Samma regler skall gälla för lokala kurser inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Även framöver skall dock orienterings- och individuella kurser som ger intyg kunna ges inom vuxenutbildningen. Prop. 2003/04:140

5 Utbildningsutbud

För regeringen är det en utgångspunkt att elevens önskemål om utbildning skall styra gymnasieskolans utbud. Det första valet efter grundskolan på tröskeln mot vuxenlivet är centralt som motivationsskapare och bekräftelse på ungdomars önskan att tas på allvar och axla ett större ansvar. Därför är det viktigt att gymnasieskolan kan erbjuda ett allsidigt utbildningsutbud. De bestämmelser som reglerar elevers möjligheter att få sin gymnasieutbildning i en annan kommun har ibland lett till besvikelse och även till taktiska val samt till många frågor och ärenden hos Skolväsendets överklagandenämnd. I Gymnasiekommitténs direktiv ingick därför att överväga formerna för hur alla studievägar skulle kunna göras tillgängliga för elever i hela landet.

5.1 Kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning

Regeringens bedömning: En kommuns skyldighet att erbjuda utbildning på nationella program bör liksom i dag omfatta ett allsidigt utbud av de nationellt fastställda programmen och inriktningarna.

Gymnasiekommitténs förslag: En struktur med åtta breda ingångar (sektorer) till gymnasieskolan följs av en successiv specialisering genom val av block. Elevens hemkommun är skyldig att se till att eleven får plats på vald sektor, antingen i egen regi eller i samverkan med annan huvudman. Val av inriktningsblock görs under andra terminen år 1. Inför år 3 väljer eleverna fördjupningsblock. Kommunerna skall anpassa antalet platser på inriktnings- och fördjupningsblocken med hänsyn till elevernas val.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser pekar på behovet av en inriktningsgaranti, bl.a. *BO, KTH, Mitthögskolan, Lunds Universitet, LO, TCO, Lärarförbundet, LR, Elevorganisationen i Sverige, SVEA, Sveriges vägledarförening, Sveriges Förenade Studentkårer* samt många kommuner. *Myndigheten för skolutveckling* framhåller att tydlighet och förutsägbarhet är ett viktigt kvalitetskrav på gymnasieskolan. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser det lagtekniskt omöjligt att garantera rätten till önskad utbildning utan att ålägga någon motsvarande skyldighet att anordna den.

Nyköpings kommun anser att många av kommitténs utgångspunkter kan bearbetas inom befintlig kursutformad programgymnasieskola. *Botkyrka kommun* är betänksam mot att en reform kullkastar mycket av den befintliga gymnasieskolan. Vid reformen i början av 90-talet uttalades det, att en fortsatt utveckling av gymnasieskolan skulle ske i mindre successiva steg.

Skälen för regeringens bedömning: Remissopinionen har överlag invändningar mot kommitténs förslag att elevernas garanti inte avser inriktning. Det anses av flera, däribland *Elevorganisationen i Sverige*, *Lunds kommun* och *Stockholms stad* vara en försämring för eleverna jämfört med i dag. *Skolväsendets överklagandenämnd* pekar dels på svårigheten att garantera någon en rätt att söka en studieväg utan att ålägga någon motsvarande skyldighet att erbjuda denna studieväg, dels på skollagens krav på alla elevers lika tillgång till utbildning. De rättsliga invändningarna leder, enligt regeringens uppfattning, till att elevens rätt att söka utbildning, som i dag, fortsatt bör kopplas till de nationellt fastställda programmen och inriktningarna. Dessa bör, i likhet med vad som gäller för dagens program, dimensioneras med hänsyn till elevernas val.

Skollagens (1985:1100) krav på att alla ungdomar skall ha lika tillgång till utbildning oberoende av var de bor ligger till grund för utformningen av de nuvarande bestämmelserna om mottagande i gymnasieskolan. Det innebär att ungdomarna i första hand är hänvisade till det utbildningsutbud som deras hemkommun erbjuder – antingen genom att kommunen själv anordnar utbildningen eller genom samverkan med andra kommuner eller med landsting.

Den som i dag önskar läsa ett program som hemkommunen inte erbjuder, har rätt att tas emot på detta program i en annan kommun som anordnar detta. Den sökande har då samma företrädesrätt som sökande från anordnarkommunen.

Alla ungdomar skall även ha lika rätt till utbildning på alla de nationella inriktningarna. Därför föreskriver skollagen, att en sökande har samma rätt att inför år 1 tas emot i en annan kommun som anordnar en nationell inriktning vilken hemkommunen inte erbjuder, även när hemkommunen erbjuder det nationella program som inriktningen tillhör. Detta framgår emellertid inte tillräckligt tydligt i dag. Regeringens bedömning är att en elev tydligare än i dag bör kunna se sin möjlighet att söka alla nationella inriktningar som inte erbjuds i kommunen/samverkansområdet, även utanför hemkommunen/samverkansområdet. Därför återkommer regeringen i avsnitt 5.3 med förslag som syftar till att tydliggöra denna rätt.

Däremot ger inte skollagen i dag någon rätt att inför år 2 byta till en annan huvudman som har den inriktning som önskas. En sådan rätt har inte ansetts möjlig att förena med den rätt att fullfölja sina studier som skollagen garanterar de elever vilka redan finns på det aktuella programmet. I dag innehåller skollagen dock en rekommendation om att elever som önskar fullfölja sin utbildning med en sådan nationell inriktning som inte erbjuds av deras hemkommun bör, om det finns plats, få flytta till gymnasieskolan i en kommun eller ett landsting där den önskade inriktningen anordnas.

Regeringen vill värna om möjligheten för eleverna att byta inriktning, även om det inte är lämpligt att lagfästa en sådan rätt. Om en elev påbörjat studier på en vald inriktning bör skolhuvudmännen främja möjligheterna för en elev, som så önskar, att byta inriktning på studierna inom ett program. Det bör också som i dag vara möjligt att byta till en inriktning på ett annat program.

Skollagen anger i dag att en kommuns erbjudande om utbildning på nationella program skall omfatta ett allsidigt urval av nationella program. Antalet platser på de olika programmen skall anpassas med hänsyn till elevernas önskemål. Detsamma gäller de olika inriktningarna inom programmen.

Enligt regeringens uppfattning bör kommunerna liksom i dag sträva efter att erbjuda ett allsidigt utbud av program och även inriktningar. Erbjudandet kan dels avse utbildning som anordnas i den egna kommunen, dels i en annan kommun eller ett landsting enligt samverkansavtal.

För att uppnå bredd och möjlighet att successivt förändra inriktningen på studierna krävs fler än en inriktning inom många program. Det bör också vara möjligt för en elev att byta från en mer yrkesinriktad inriktning till en mer studieförberedande och tvärtom. Detta är en viktig princip när det gäller gymnasieskolans uppdrag att kompensera för val som görs utifrån betyg och social bakgrund, snarare än intresse och fallenhet. Ett allsidigt urval av inriktningar är alltså viktigt för att elever som successivt kommer till insikt om sin intresseinriktning skall få goda möjligheter att byta inriktning. Det kan dock inte uteslutas att det även i framtiden kommer att finnas en del små utbildningsanordnare med specialiserade utbildningar som har svårt att erbjuda ett bredare utbud av inriktningar. Regeringen anser ändå att en kommun i allmänhet bör sträva efter att erbjuda flera inriktningar inom ett program som har nationellt fastställda inriktningar. Även om det kan vara svårt för små kommuner att *anordna* ett allsidigt utbud, bör det dock vara möjligt för dem att komma överens om att *erbjuda* detta genom regional samverkan.

Regeringen anser att det alltid på alla program skall finnas möjlighet att studera kurser som krävs för särskild behörighet till högskolan; antingen inom utrymmet för valbara kurser, som individuellt val eller som utökad studiekurs.

5.2 Elevers möjlighet att söka utbildning utanför hemkommunen

Regeringens förslag: Behöriga sökande ges möjlighet att inför år 1 och år 2 söka *en utbildning på ett nationellt program* i en annan kommun även om den erbjuds av hemkommunen. En sådan sökande tas emot i mån av plats, sedan alla behöriga sökande tagits emot från anordnarkommunen/samverkansområdet och från andra kommuner som inte erbjuder denna utbildning samt sedan elever med särskilda skäl tagits emot.

Gymnasiekommitténs förslag: Behöriga sökande ges möjlighet att söka *sektor* i en annan kommun även om den anordnas av hemkommunen/samverkansområdet (frisökning). En sådan sökande tas emot i mån av plats, sedan alla behöriga sökande från hemkommunen och dess samverkansområde tagits emot.

En elev har möjlighet att söka *inriktnings- eller fördjupningsblock* i hemkommunen eller i annan kommun. Saknas inriktnings- eller fördjup-

ningsblocket i hemkommunen skall eleven jämföras med sökande från anordnarkommunen. Prop. 2003/04:140

I övriga fall kan en elev – i mån av plats – placeras på inriktnings- eller fördjupningsblock även om blocket anordnas i elevens hemkommun. Om en elev söker och antas till ett lokalt inriktningsblock i en annan kommun, är elevens hemkommun inte skyldig att betala någon ersättning till den anordnande kommunen.

Remissinstanserna: Majoriteten av dem som yttrat sig är positiv till förslaget. *Svenska Kommunförbundet/Landstingsförbundet* är positivt till friskolor, då villkoren för att söka kommunala skolor utanför hemkommunen därmed blir mer lika villkoren för att söka sig till fristående skolor.

Skolverket och *Sveriges Skolledarförbund* är likaså positiva. CSN tillstyrker eftersom förslaget ökar elevernas valfrihet och jämför kommunala och fristående skolor. 13 kommuner är uttalat positiva (*Berg, Bollnäs, Haninge, Hudiksvall, Karlshamn, Ljusdal, Nacka, Nora, Norrköping, Nyköping, Orsa, Sandviken* och *Uppsala*), men några framhåller att finansieringsaspekten måste utredas. 52 kommuner har inte kommenterat förslaget, medan elva är negativa (*Arvidsjaur, Dals-Ed, Fagersta, Gotland, Herrljunga, Kungälv, Surahammar, Söderköping, Tranemo, Örebro* och *Övertorneå*). Man anför att förslaget kan utarma de mindre orternas gymnasieskolor. Åtta kommuner är tveksamma.

Skälen för regeringens förslag: I dag har behöriga elever en lagstadgad rätt att tas emot som sökande till utbildning på annan ort och hemkommunen skyldighet att betala om:

- det nationella programmet eller den nationella inriktningen inte finns i hemkommunen/samverkansområdet,
- den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den gymnasieskola dit han/hon sökt eller
- det är en riksrekryterande utbildning.

Dessutom är hemkommunen alltid skyldig att lämna bidrag för en elev som mottagits i en fristående gymnasieskola, som av Skolverket förklarats vara berättigad till bidrag.

För närvarande har en elev rätt att välja både bland 17 nationella program och bland 35 nationella inriktningar. I dag är emellertid inte rätten att söka till en inriktning tydlig för alla elever, dvs. alla elever är inte medvetna om hur systemet, vilket kortfattat beskrivits i avsnitt 5.1, fungerar. Det nuvarande systemet medför vissa inlåsnings effekter som i sin tur kan leda till att elever gör taktiska val. Läsåret 2003/04 gick 32,6 procent av rikets gymnasieelever i en annan gymnasieskola än hemkommunens. Av samtliga elever gick 10,1 procent i en fristående gymnasieskola.

Regeringen anser att valmöjligheterna bör öka i den offentliga gymnasieskolan. Elever skall också i fortsättningen ha rätt till gymnasieutbildning i hemkommunen eller inom samverkansområdet. Enda skillnaden gentemot i dag är att eleven ges en utsträckt möjlighet att tas emot på en utbildning i en annan kommun, trots att utbildningen finns i hemkommu-

nen. I likhet med *Svenska kommunförbundet/Landstingsförbundet* och *Skolverket* anser regeringen att det är positivt att elever skall kunna söka fritt även mellan kommunala skolor utanför hemkommunen och inte bara till fristående skolor. Detta uppnås om den kommun eller det landsting som tar emot en sökande från en annan kommun garanteras rätt till ersättning från elevens hemkommun även om programmet eller den nationella inriktningen erbjuds i hemkommunen (se avsnitt 5.3). Någon motsvarande rätt att tas emot på en sådan utbildning föreslås dock inte, utan den föreslagna möjligheten förutsätter att det finns en ledig plats. Detta bidrar till att i viss utsträckning minska skillnaden i valbarhet mellan fristående och kommunala skolor.

Regeringen föreslår att behöriga sökande ges möjlighet att inför år 1 och år 2 söka en utbildning på ett nationellt program i en annan kommun, även om den erbjuds av hemkommunen (frisökning). En sådan sökande skall kunna tas emot i mån av plats, sedan alla behöriga sökande tagits emot från anordnarkommunen/samverkansområdet och från andra kommuner som inte erbjuder denna utbildning samt elever med särskilda skäl. Genom att frisökning skall vara möjlig även till år 2 ökar möjligheterna att gå det första året i hemkommunens gymnasieskola, även om eleven senare vill gå på en nationell inriktning som inte anordnas eller erbjuds av hemkommunen.

Svenska kommunförbundet/Landstingsförbundet framhåller att eleverna på flera håll i landet redan i dag kan söka sig till en annan kommun, även om den utbildning som eleverna söker anordnas i hemkommunen. Det gäller framför allt i regioner där kommuner samverkar kring planeringen och dimensioneringen av gymnasieutbildningen, antingen genom samverkansavtal eller genom att hemkommunerna åtar sig att stå för utbildningskostnaderna, trots att det inte föreligger någon lagstadgad plikt att göra detta. *Svenska kommunförbundet/Landstingsförbundet* bedömer att en ökad kommunal samverkan kommer att få avgörande betydelse för genomförandet av kommitténs förslag om ökad valfrihet. *Surahammars* och *Örebro kommuner* anser att kommuner i stället för frisökning skall ha skyldighet att samverka med andra kommuner för att skapa goda regionala alternativ för gymnasieskolan. Regeringen, som har erfarenhet att diskussioner om ökad samverkan pågår mellan flera kommuner i olika regioner, anser det dock inte nödvändigt att införa en skyldighet för kommuner att samverka kring utbudet av gymnasieutbildning. Det bör ligga i kommunernas eget intresse att på frivillig väg verka för ändamålsenliga lokala och regionala lösningar, som dels tillgodoser elevernas utbildningsönskemål, dels svarar mot kommunernas behov av en balanserad resursanvändning.

Örebro kommun anser att frisökning skulle drabba anordnarkommunen ekonomiskt. Den mottagande kommunen skulle tvingas utöka verksamheten både vad det gäller lärare och lokaler. Detta synsätt tyder på en missuppfattning. Frisökning innebär inte en rättighet för en elev att tas emot i en annan kommuns gymnasieskola, utan endast en möjlighet att som elev – i mån av plats – tas emot i en annan kommun. Således innebär inte möjligheten till frisökning att någon kommun tvingas att utöka sin verksamhet. Tvärtom kan frisökning innebära en kostnadsfördel för kommunsektorn totalt sett eftersom den ger möjligheter för fler kommunala gymnasieskolor att, på samma sätt som fristående gymnasieskolor,

optimera sina gruppstorlekar och därmed bli mer kostnadseffektiva. I kombination med en ökad kommunal samverkan bör detta bidra till en gymnasieplanering som blir mer kostnadseffektiv. En kommun som i dag inte ger eleverna möjlighet att söka utbildning i annan kommun måste i sin planering räkna med att elever kan söka en fristående skola eller en annan utbildning, varför det ändå blir kostnader för elevens utbildning. Eftersom ersättningen skall motsvara och därmed inte överstiga hemkommunens egen kostnad för motsvarande utbildning bedömer regeringen att förslaget inte kommer att ha kostnadsdrivande effekter.

Prop. 2003/04:140

5.3 Kommunal ersättning

Regeringens förslag: Ersättning från en elevs hemkommun till en annan kommun inom ett samverkansområde skall även fortsättningsvis regleras i samverkansavtal. Om inte avtal om ersättningen har träffats skall följande gälla:

- Ersättning från en elevs hemkommun till anordnande kommun beräknas enligt anordnande kommuns självkostnad när utbildningen inte finns i hemkommunen/samverkansområdet. Detta gäller även vid riksrekrytering.

- Den ersättning elevens hemkommun skall betala till anordnande kommun när utbildningen även erbjuds av hemkommunen skall uppgå till högst den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarkommunens kostnad lägre skall hemkommunen ersätta den lägre kostnaden i stället.

Ersättningen skall dock beräknas enligt första punkten när en sökande tagits emot på grund av personliga skäl och i vissa situationer när en elev utnyttjar sin rätt att fullfölja utbildningen.

Rätt till ersättning för utbildning på lokala inriktningar skall bara gälla – förutom om det finns ett avtal om ersättning eller förordnande om riksrekrytering – när den anordnande kommunen eller landstinget haft en skyldighet att ta emot eleven på grund av skollagens bestämmelser.

Regeringens bedömning: För att inte öka hemkommunernas kostnader bör elevens rätt till stöd till inackordering inom det offentliga skolväsendet inte utvidgas till att omfatta frisökning.

Gymnasiekommitténs förslag: Överensstämmer i stort med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Många remissinstanser anser att förslaget medför ökade kostnader. *Svenska kommunförbundet/Landstingsförbundet* anser det omöjligt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av kommitténs förslag om ökad valfrihet för eleverna. Flertalet kommuner som har yttrat sig över betänkandet framhåller att utredningens förslag generellt sett medför kostnadsökningar. *Stockholms stad* anser att den ersättning som utgår vid frisökning bör baseras på anordnarkommunens kostnader – inte hemkommunens. *CSN* påpekar samtidigt att det kan innebära ökade kostnader för hemkommunen, om den blir skyldig att lämna ersättning för inackordering och resor utöver undervisningskostnader. Det kommer i så fall att missgynna glesbygdskommuner.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Frågan om ersättning från en elevs hemkommun till en annan kommun inom ett samverkansområde bör i första hand regleras i avtal mellan berörda kommuner. Även i övriga fall anser regeringen att reglerna om ersättningsbeloppen mellan kommuner inte får leda till orimligt höga kostnader. Därför föreslår regeringen att den interkommunala ersättningen från elevens hemkommun till anordnande kommun i de fall utbildningen, dvs. det natio-

nella programmet eller den nationella inriktningen, inte finns i hemkommunen beräknas enligt anordnande kommuns självkostnad. Denna princip föreslås även bli tillämpad:

- för elever som av personliga skäl får sin gymnasieutbildning i en annan kommun,
- för elever som flyttar och utnyttjar sin rätt att fullfölja utbildningen samt
- för elever i s.k. riksrekryterande utbildning inom det offentliga skolväsendet.

En elev som har påbörjat ett nationellt program har rätt att fullfölja sin utbildning på det programmet i kommunen/samverkansområdet även om eleven byter hemkommun. Samma bestämmelser gäller när en elev har tagits in på ett program och blivit garanterad att senare tas in på en särskild inriktning inom programmet. Rätten att fullfölja utbildningen enligt ovan gäller också för studieavbrott på högst ett läsår för studier utomlands.

När en utbildning även anordnas av hemkommunen/samverkansområdet, skall ersättningen från elevens hemkommun högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. För en elev som av personliga skäl får sin utbildning i annan kommun skall ersättningen dock alltid motsvara den anordnade kommunens självkostnad. Likaså skall ersättningen för en elev som byter hemkommun men går kvar i sin tidigare hemkommuns gymnasieskola beräknas enligt anordnarkommunens självkostnad.

Regeringen anser att en kommun inte skall vara skyldig att betala interkommunal ersättning för elever som antas till lokala inriktningar i andra kommuner eller landsting, annat än när lagens bestämmelser ålägger kommunen att ta emot eleven, dvs. när kommunen varit skyldig att ta emot eleven år 1. Detta hindrar inte att elevens hemkommun och anordnaren kommer överens om att ersättning skall lämnas.

De bestämmelser regeringen nu föreslår innebär att en elevs hemkommun inte är skyldig att betala interkommunal ersättning för en elev som genom frisökning antas till ett nationellt program där den anordnande kommunen har fastställt en lokal inriktning. Denna begränsning motiveras av kostnadsskäl. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag dels att överväga behovet av nationellt fastställda inriktningar på program som saknar sådana, dels att följa den närmare utvecklingen av frisökning och att analysera konsekvenserna för elever och kommuner. Regeringens förslag bör bidra till ett mer kostnadseffektivt utbud och utnyttjande. Kommunernas skyldighet att betala ersättning utökas endast i de fall en elev söker och – i mån av plats – antas till en utbildning i en annan kommun eller landsting, trots att studievägen erbjuds i hemkommunen/samverkansområdet. Detta kan jämföras med vad som gäller när eleven i stället väljer en fristående gymnasieskola. Då är kommunen alltid skyldig att betala en ersättning som motsvarar kommunens egen kostnad för en elev på motsvarande utbildning. Någon ökad kostnad torde inte uppstå för kommunen: kommunen har kostnaden antingen för elevens utbildning i den egna gymnasieskolan eller som ersättning till en annan anordnare.

De eventuella kostnadsökningar som övergångsvis kan inträffa i enstaka fall till följd av kommunens utökade skyldighet att betala interkommunal ersättning bör mer än väl kompenseras av att systemet stimulerar till en ökad samverkan mellan kommuner och regionalt.

Stöd till elever vid inackordering

Stöd till inackordering lämnas i dag till vissa elever som har merkostnader på grund av att bosättning till följd av skolgången behöver ske på annan ort än hemorten. Rätten till stöd regleras på olika sätt beroende på vem som är huvudman för utbildningen. Till elever i den offentliga gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd enligt skollagen (1985:1100). Till studerande vid andra utbildningar än de som ingår i det offentliga skolväsendet t.ex. fristående skolor kan i stället statligt inackorderings-tillägg lämnas enligt studiestödslagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655).

Möjligheten att studera på annan ort även när studievägen finns i hemkommun/samverkansområde liknar rätten att välja en fristående skola. Gymnasiekommittén framhåller att alla inte upplever en sådan rättighet som lika berättigad som rätten att få sitt val av utbildning tillgodosett. De flesta elever som väljer att gå i en annan kommun kan lösa det genom dagpendling. I dag går drygt 1/3 av eleverna i en annan gymnasieskola än hemkommunens. Mindre än 10 procent av det totala antalet gymnasieelever får någon form av stöd till kostnader för inackordering m.m. Frågan om den framtida utformningen av det statliga stödet till inackordering har nyligen behandlats av Studiehjälpstuderingen i betänkande Ekonomiskt stöd vid ungdomsstudier (SOU 2003:28). För att inte öka hemkommunernas kostnader bedömer regeringen emellertid att nuvarande rätt till inackorderingsstöd inte bör utvidgas till att omfatta frisökning.

6 Ämnen och kurser

Regeringens förslag: En kärnämneskurs i historia som omfattar 50 gymnasiepoäng införs. Ett gymnasiearbete som ersätter dagens projektarbete införs.

Regeringens bedömning: Kurser bör, med undantag av vissa kärnämneskurser, ha ett omfång på minst 100 gymnasiepoäng. Lokala kurser bör kvalitetssäkras genom att Skolverket prövar och fastställer dem.

Gymnasiekommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Med ett fåtal undantag är samtliga remissinstanser som kommenterar förslaget att även historia skall vara ett kärnämne positiva, däribland *Blekinge tekniska högskola*, *Högskoleverket*, *Karlstads universitet*, *Mitthögskolan*, *Södertörns högskola*, *Uppsala universitet*, *Lärarhögskolan i Stockholm*, *Borlänge*, *Eksjö*, *Enköpings* och *Lycksele kommun* samt *Landstinget i Norrbotten*, *SACO*, *Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning* och *Riksförbundet Hem och Skola*. De flesta remissinstanser däribland *Arvidsjaurs kommun* och *Handelsanställdas förbund* delar uppfattningen att det är svårt att öka kärnämnenas totala omfattning över 800 poäng. *Lärosätena* förespråkar dock en ytterligare ökning av tiden. Majoriteten är positiv till större kurser om 100 poäng generellt. Många finner det inkonsekvent att behålla korta kärnämneskurser om 50 poäng. Lösningar som föreslås är antingen att utöka dessa kurser till 100 poäng eller att göra block i någon form.

Myndigheten för skolutveckling avstyrker förslaget om att bevara kärnämnesstrukturen och utöka den med 50 poäng historia. Den föreslagna kärnämnesstrukturen öppnar inte för ett sammanhållet utvecklingsperspektiv i skolgången. *Skolverket* framför liknande synpunkter och framhåller att en utformning av uppdraget till skolorna på ett annat sätt än i nio kärnämnen skulle kunna ligga till grund för ett mer samordnat, integrerat och elevanpassat arbete. Korta kurser ger inte möjlighet till fördjupning.

Flera remissinstanser, däribland *Strömsunds kommun*, *SACO* och *Sveriges universitets- och högskoleförbund*, menar att naturvetenskap får för liten tyngd bland kärnämnen och förordar att omfattningen ökar till 100 poäng. Ett antal instanser ifrågasätter om det kommer att ge några effekter att införa ett naturvetenskapligt perspektiv i målen för sektorn såsom kommittén föreslår.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Kärnämnen ska ge eleverna grundläggande förutsättningar att nå gymnasieskolans mål. Tillkomsten av gemensamma kärnämneskurser, en följd av förslagen i propositionen *Växa med kunskaper* – om gymnasieskolan och vuxen-

utbildningen (prop. 1990/91:85), har inneburit en väsentlig ambitionshöjning som svarar mot höga krav i arbets- och samhällsliv.

Det är enligt regeringen avgörande att alla elever i gymnasieskolan har en minsta gemensam kunskapsbas utöver den de fått i grundskolan. Genom kärnämneskurserna skall alla elever få sådana allmänna kunskaper att de kan fortsätta att utvecklas både inom arbetslivet, i framtida studier och som medborgare. Kärnämnen ger en gemensam kulturell referensram. Den gemensamma kunskapskärnan kan också bidra till att ge alla elever i gymnasieskolan ett helhetsperspektiv på kunskap och lärande. Kärnämneskurserna skall vidare ge eleverna grundläggande förutsättningar att nå gymnasieskolans mål i karaktärsämnena.

De nuvarande kärnämneskurserna är: Svenska/svenska som andraspråk 200 poäng, Engelska 100 poäng, Matematik 100 poäng, Idrott och hälsa 100 poäng, Samhällskunskap 100 poäng, Religionskunskap 50 poäng, Naturkunskap 50 poäng och Estetisk verksamhet 50 poäng; sammanlagt 750 gymnasiepoäng.

Ett antal remissinstanser anser att de korta kärnämneskurserna generellt skall utökas till 100 poäng. Regeringen har övervägt en utökning av vissa kärnämneskurser, bl.a. Naturkunskap. En utökning av de korta kurserna skulle dock allvarligt inkräkta på utrymmet för undervisning i karaktärsämnena och på det individuella valet. Regeringen anser därför att kärnämnen inte kan få mycket större omfattning än i dag. Enligt regeringen innebär kommitténs förslag en rimlig balans mellan kärnämnen och övriga ämnen. Regeringen anser därför att dagens kärnämneskurser skall finnas även i fortsättningen med det poängtal respektive kurs har i dag.

Kärnämneskurserna ger grunden för en ökad förståelse och förmåga att samverka som de kan bära med sig in i vuxenlivet. Inom ramen för kärnämnen utvecklas en rad generella kompetenser som tillsammans syftar till att ge eleverna överblick och sammanhang i skolarbetet och senare i livet samt färdigheter för att fungera som människa och samhällsmedborgare. Exempel på kompetenser, utöver ämneskunskaperna, som lyfts fram i dagens kärnämnen är att kritiskt granska, att se konsekvenser av handlingsalternativ, att lösa problem, att formulera, argumentera och uttrycka ståndpunkter samt att söka, sovra och bearbeta information. Ämnen och kurser fungerar som organisatoriska byggstenar. De har också en uppgift att avgränsa kunskapsområden för undervisningen. I den meningen skall kärnämnen även fortsättningsvis synas som enskilda ämnen i timplanen och i betygen.

Att målen är gemensamma för alla elever, innebär dock inte att utformningen av undervisningen måste vara densamma för alla elever. Varje elev har unika behov som måste mötas utifrån vars och ens individuella förutsättningar. Det finns således inte en enda metod som kan tillämpas utan en pedagogisk mångfald i val av metoder och arbetssätt behövs. Det är därför viktigt att olika lösningar väljs med utgångspunkten att möta varje elevs förutsättningar, behov och intressen. Alla elever måste få det stöd som behövs för att nå målen. Det är viktigt att på ett individualiserat vis möta varje elevs behov av stöd för sin utveckling men med bibehållna gemensamma kursplaner. De utvärderingar Skolverket gjort av programgymnasiet visar att uppfattningen att undervisningen skall utformas på likartat sätt, oavsett program, är mycket vanlig bland lärare i kärnämnen.

Detta hänger troligen samman med ämnenas tradition och lärarnas tidigare erfarenhet från undervisning i dessa ämnen på studieförberedande linjer. Det är också sannolikt att övergången från stoffinriktade kursplaner till mål- och kvalitetsinriktade ännu efter tio år inte fullt ut slagit igenom i den didaktiska diskussionen och tillämpningen på skolorna.

Med tanke på den stora betydelse kärnämneskompetensen har är det oroande att många elever, även om det är en mindre grupp, inte når målen i kärnämnen. Resultaten måste förbättras. Olika alternativa pedagogiska metoder måste utvecklas och användas för att öka måluppfyllelsen. Ett sätt att stimulera elevernas intresse för kärnämnen kan därför vara genom s.k. infärgning, dvs. att kärnämneskurser ges en prägel av målet för den studieväg som eleven följer. Kärnämneskursen Matematik A upplevs t.ex. av en del elever på främst de naturvetenskapliga och tekniska programmen som en obehövlig repetition av grundskolans matematik, medan många elever på de yrkesinriktade programmen saknar ämnets anknytning till yrkesinriktningen och har svårigheter med kursens mer teoretiska delar. Det tycks finnas ett tydligt behov av en större anpassning till elevernas studieinriktning utöver den som dagens kursplan ger.

Vissa mål i kärnämnen kan med fördel uppnås genom samverkan med karaktärsämnen. Kärnämnen ger möjlighet till reflektion som utvecklar yrkesförståelse och yrkesidentitet. Övergripande tematiska studier kan vara ett annat sätt att väcka intresset för de ämnen som ingår. Det är således fullt möjligt att integrera delar av olika kärnämnen till ett övergripande tema. Den komplexa verkligheten och behovet av att kunna studera aktuella samhällsfrågor i ett helhetsperspektiv är också något som fordrar ett integrerat arbetssätt. Det är även viktigt att framhålla att omfånget i poäng inte behöver betyda att alla elever måste ha exakt lika mycket undervisning. Vissa elever kan behöva både mer tid och en annan uppläggning.

I det kommande kursplaneuppdraget är det viktigt att Skolverket visar på möjligheter att variera undervisningen utan att kraven sänks och lyfter fram och tydliggör hur en ökad infärgning kan ske. Även Myndigheten för skolutveckling har en viktig roll här genom att lyfta fram goda exempel på framgångsrikt utvecklingsarbete och goda exempel på integrerande arbetssätt. Regeringen avser att ge myndigheten ett särskilt uppdrag att stödja utvecklingen av undervisningen i kärnämnen i syfte att öka måluppfyllelsen genom ökad anpassning till utbildningens karaktär.

Det är av stor vikt att eleverna upplever gymnasieskolan som något nytt i jämförelse med grundskolan. Detta gäller även arbetssätt. Att börja gymnasieskolan är ett steg på vägen till arbetslivet och in i vuxenlivet. Arbetssättet bör därför i högre grad än vad som ofta är fallet i dag låta sig inspireras av arbetslivet vad gäller självständighet, ansvar, samverkan etc.

Historia ett nytt kärnämne

Regeringen föreslår att det även skall finnas en kärnämneskurs i historia. För detta finns ett starkt stöd hos remissinstanserna. I dag är historia obligatoriskt endast på tre av de 17 programmen. I läroplanen föreskrivs ett historiskt perspektiv vilket innebär att undervisningen bl.a. låter

eleverna utveckla förståelsen av förändringar. Regeringen anser att detta inte är tillräckligt. En gemensam kärna av historisk kunskap är angelägen, inte minst i ett mångkulturellt samhälle som vårt, för att visa hur människor skapat och påverkat sina livsbetingelser, samhällen och kulturer samt ge insikt i hur samhällsutvecklingen kan påverkas nationellt och globalt. Historia kan bredda elevers möjligheter att gå vidare till nya utbildningar och till att stärka möjligheterna att delta i samhällsliv och samhällsdebatt. Alla elever skall därför få en gemensam kärna av historiska kunskaper. Den gemensamma kursen i ämnet historia bör ha två huvudsakliga syften. Den skall dels ge en bakgrund till förståelsen av vår egen tid och vår omvärld, dels ge insikter i kritiskt tänkande och granskning av uppgiftskällor. Omfattningen skall vara 50 gymnasiepoäng. Det får dock inte innebära en minskad omfattning av ämnet på de studieförberedande program där ämnet redan i dag är obligatoriskt.

Samband och perspektiv

De enskilda kärnämnen skall som framgått även fortsättningsvis tydliggöras i form av separata kursplaner. Det innebär dock inte att det skulle saknas viktiga samband mellan dessa ämnen. Gymnasiekommittén har genom att gruppera dem i ämnen med tyngdpunkt på kommunikativ kompetens, ämnen som syftar till förståelse av samtid och kultur samt ämnen som syftar till att påverka livsstilen, velat framhäva förbindelserna mellan dessa ämnen. Sådana förbindelser bör, enligt regeringen, tas till vara vid utformningen av undervisningen i kärnämnen.

Det är emellertid inte bara i kärnämnen som förbindelser mellan de olika ämnena bör komma till uttryck. I dag finns i läroplanen fyra perspektiv som skall prägla undervisningen i gymnasieskolan, nämligen ett etiskt perspektiv, ett miljöperspektiv, ett internationellt perspektiv och ett historiskt perspektiv. Regeringen anser att ytterligare vissa generella perspektiv skall beaktas vid utformningen av program mål och kursplaner.

Ett naturvetenskapligt perspektiv skall finnas i kursplanerna. Ett sådant perspektiv kan stödja det miljöperspektiv som redan finns i läroplanen och ge kunskapsområdet större tyngd. Naturvetenskap har en väsentlig roll i lösningen av många samhällsproblem. Kunskaper om naturliga kretslopp, energiomvandling och ekosystem bör tillhöra allas baskunskaper. Naturvetenskapens del i vårt kulturarv och dess betydelse för samhällsutvecklingen bör lyftas in i undervisningen.

Vårt samhälle präglas fortfarande av en ordning där det råder olika villkor för kvinnor och män. Skolan är inget undantag. Genom att integrera ett genusperspektiv i utbildningen ges eleverna bättre möjligheter att upptäcka och motverka diskriminerande och ojämställda förhållanden i samhället. Ett genusperspektiv i undervisningen kan synliggöra och motverka sådant som medverkar till att konservera otidsenliga föreställningar om vad som är kvinnligt respektive manligt. Det ger också en signal till skolan att reflektera över kunskapsinnehåll, hur undervisningen organiseras, vilka förväntningar som ställs på eleverna, bemötande i skolan m.m.

Gymnasieskolans utbildningar bör förmedla kunskap som förbereder för såväl anställning som eget företagande och ett aktivt samhälls-

deltagande. En kompetens som ofta efterfrågas är entreprenörskap i meningen förmåga att initiera och genomföra olika aktiviteter och projekt. Genom ett entreprenörskapsperspektiv kan elevernas initiativförmåga, kreativitet och företagsamhet stimuleras.

Ett internationellt perspektiv finns redan i läroplanen och bör också finnas med som en utgångspunkt vid utformningen av kursplanerna för att ge frågor om internationalisering och globalisering större genomslag. Internationalisering påverkar vårt samhälle politiskt, ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Inte minst gäller det skillnaden mellan rika och fattiga länder. Ett internationellt perspektiv i undervisningen breddar synfältet och möjliggör en bättre förståelse av utvecklingen i Sverige och världen.

I det kommande kursplaneuppdraget bör ingå att pröva om de kurser som i dag är gemensamma för ett program kan omformas till en eller flera kurser som mer präglas av helhet, gemensamma perspektiv och programmålen än dagens relativt många och korta kurser. Skolverket kan också om verket så finner lämpligt komplettera med ytterligare perspektiv.

Moderna språk

Intresset för att studera andra moderna språk än engelska i skolan minskar. Den nuvarande kursutformningen av gymnasieskolan tycks ha inneburit att många elever valt bort språk. Regeringen ser med oro på denna utveckling. Språkkunskaper i flera språk än engelska är avgörande för rörligheten i Europa, såväl för arbete och studier som för resor och handel. Språkkunskaper bidrar också till att utveckla förståelse, respekt och tolerans för andra språk och kulturer. Det är därför önskvärt att fler elever utvecklar och fördjupar sina språkkunskaper.

Regeringen har i direktiv till Tillträdesutredningen (dir. 2003:38) bett om förslag hur studier i språk och matematik i gymnasieskolan kan uppmuntras. I betänkandet Tre vägar till den öppna högskolan (SOU 2004:29) som nyligen överlämnats till regeringen finns förslag om hur vissa ämnen, bl.a. språk, kan meritvärderas i detta syfte. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. I kursplaneuppdraget till Skolverket kommer även att ingå att överväga hur intresset för språk kan stärkas i gymnasieskolan.

Större kurser bidrar till helhet och samband

I dagens gymnasieskola finns över 850 kurser i ett stort antal ämnen. De minsta kurserna omfattar 50 gymnasiepoäng, vilket motsvarar två veckors arbete på heltid. Kursernas poängtal speglar en tänkt arbetsinsats av en genomsnittlig elev i ljuset av att en gymnasieutbildning omfattar 2 500 poäng och i normalfallet genomförs på tre år. Det är således inte undervisningstiden som avses. Ett fåtal kurser är större än 200 poäng. Varje kurs har en kursplan och varje kurs betygssätts vid kursens slut.

Gymnasiekommittén föreslår att kurserna i framtiden blir större, vilket bör ha till följd att det totala antalet kurser i gymnasieskolan blir färre. Färre kurser kan också åstadkommas om kursplanerna ges en mer generell utformning. Ett exempel på detta i dagens gymnasieskola är ämnet

hantverksteknik. De kurser som ingår i ämnet beskriver på ett generellt sätt det som är gemensamt i många hantverk och innehållet preciseras lokalt i relation till det specifika hantverket.

Många korta kurser innebär enligt regeringen en onödig splittring och försvårar för eleverna att se helheter och samband. Utvärderingar har visat att en oproportionellt stor del av undervisningstiden för en kurs används för kunskapskontroll. Enligt Skolverkets utvärderingar förlitar sig lärare i hög grad på skriftliga prov för att bedöma elevernas kunskaper. För eleverna innebär de många kursproven en ökad stress. När nu kurserna blir större kommer färre kurser att ingå i elevernas studievägar, vilket minskar den fragmentisering som dagens gymnasieskola återkommande kritiserats för. I kombination med införande av ämnesbetyg kan färre och större kurser bidra till att stress och koncentration av provtillfällen minskar.

I likhet med kommittén anser regeringen att strävan bör vara att en karaktärsämneskurs omfattar minst 100 gymnasiepoäng. Många kurser kommer därför att bli längre än i dag. Det är dock oundvikligt att vissa kurser som framgått alltjämt kommer att omfatta 50 poäng, främst beroende på att ett nytt kärnämne, historia, införs.

Gymnasiearbete

Genom att införa ett gymnasiearbete, som ersätter dagens projektarbete, vill regeringen förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning. Godkänt betyg i gymnasiearbetet blir – tillsammans med det generella kravet på godkänt på 90 procent av gymnasiepoängen – det som kommer att utgöra en gymnasieexamen (se kapitel 8). Genom kopplingen till gymnasieexamen och till programmålen får gymnasiearbetet en annan karaktär än dagens projektarbete. Det nya gymnasiearbetet blir ett viktigt kvalitetsinstrument för att visa att målen för utbildningen har uppnåtts. Inte minst gäller detta för elever på yrkesutbildningar.

Gymnasiearbetet skall såsom det nuvarande projektarbetet omfatta 100 poäng. Erfarenheterna från projektarbetet bör tas till vara och utvecklas.

I gymnasiearbetet får eleven möjlighet att tillämpa och fördjupa teoretiska och/eller praktiska kunskaper inom flera ämnesområden. Arbetsprocessen är lika viktig som slutprodukten. Gymnasiearbetet ger möjlighet till reflektion över vad gymnasieutbildningen som helhet inneburit. Det kan vidare bidra till att bredda bedömningen av eleven utöver den information som övriga betyg ger, vilket kan vara särskilt betydelsefullt för elever som av olika orsaker inte lyckats visa sitt kunnande lika bra i de vanliga skolämnena. Gymnasiearbetet kan genomföras individuellt eller gemensamt av flera elever i ett större projekt. Avsikten är inte att arbetet skall genomföras enbart under elevens sista studiemånader och få karaktär av studentexamensprövning.

Gymnasiearbetet kommer att vara av olika karaktär beroende på om en elev fördjupar sig inom ett specifikt yrkesområde eller ett mer allmänt ämnesområde. För en elev som valt en yrkesinriktad utbildning kan gymnasiearbetet innebära ökade kontakter med arbetslivet, om gymnasiearbetet exempelvis utgörs av hela eller delar av ett autentiskt projekt hämtat från något företag. Ett fördjupat samarbete med arbetslivet men också med högskolan bör eftersträvas. Detta kan leda till att intresse

stärks för arbete inom ett visst område eller för högskolestudier. För yrkesutbildningarna kan gymnasiearbetet innebära en statushöjning och också bidra till en höjd autenticitet och kvalitet i yrkesutbildningen. Som Gymnasiekommittén framför kan det ibland vara lämpligt med externa medbedömare. Dagens projektarbete skall betygssättas av läraren i samråd med en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som projektarbetet avser. Möjligheten till en extern medbedömare förefaller hittills endast ha förekommit i begränsad omfattning. Enligt regeringens bedömning ger gymnasiearbetet i den utformning den nu får möjlighet till en betydande kvalitetshöjning och förnyelse såväl av arbetssätt som av bedömning.

Kvalitetssäkring av lokala kurser

De lokala kurserna kom till för att ge utrymme för lokala initiativ och lokalt utvecklingsarbete. För att få inrätta en lokal kurs krävs med nuvarande regler att den ger kunskaper som inte ryms inom de nationella kursplanerna. Skolverkets undersökningar visar att lokala kurser har en mycket varierande karaktär och kvalitet samt inte alltid uppfyller de krav som ställs. Elever som har en sådan kurs i sitt slutbetyg har ibland fått problem med att i efterhand göra en prövning. Dessutom innebär ett system med ämnesbetyg (se kapitel 7) att det blir än viktigare vilka kurser som ingår i ett ämne. Regeringen anser därför att lokala kurser bör kvalitetssäkras. Det friutrymme som finns i ett målstyrt system att anpassa innehåll och välja arbetssätt när kursplanen konkretiseras lokalt kan utnyttjas mer än vad som görs i dag. Undervisningen kan t.ex. läggas upp tematiskt med mål från flera ämnen utan att för den skull en lokal kurs måste inrättas. Mer generella kursplaner, där så är lämpligt, ger möjligheter för skolorna att utforma lokala tillämpningar, vilket minskar behovet av lokala kurser. Genom att sådana lokala kurser som har låg kvalitet försvinner och som ibland väljs enbart av betygstaktiska skäl ökar utrymmet för val av kurser som har större relevans för vidare studier eller arbete, t.ex. studier i främmande språk. Det utesluter emellertid inte att det kan finnas specifika utbildningsbehov lokalt eller regionalt, som inte tillgodoses genom de kursplaner som fastställts på nationell nivå. Detta innebär inte att möjligheten till lokala initiativ kommer att upphöra. Behov av nya kurser och ämnen kommer ständigt att finnas vartefter kunskapsområdena tillkommer och förändras. Skolverket har bemyndigande att fastställa nationella kurser. Det innebär att Skolverket redan i dag kan pröva och fastställa kurser även efter en generell kursplaneöversyn, om det visar sig finnas ett nationellt behov av en kurs som inte är tillgodosett. Det är därför en naturlig utveckling att de specifika utbildningsbehov – lokalt eller regionalt – som inte kan tillgodoses på det sätt som beskrivits ovan, prövas och fastställs av Skolverket. På så sätt säkerställs kvaliteten i undervisningen.

6.1 Lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning

Regeringens bedömning: Lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning bör kvalitetssäkras genom att Skolverket prövar och fastställer dem. Beslut om lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning på lokal nivå begränsas till att enbart gälla orienteringskurser.

Gymnasiekommitténs bedömning: Gymnasiekommittén föreslår att lokala kurser inte skall förekomma i gymnasial vuxenutbildning.

Remissinstanserna: De remissinstanser som kommenterat de avsnitt som berör vuxnas lärande i Gymnasiekommitténs betänkande har i regel anfört synpunkter grundade på de utgångspunkter regeringen beskrivit i propositionen Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen. *Myndigheten för skolutveckling*, *Nationellt centrum för flexibelt lärande*, *LO* samt *Riksförbundet för statlig och kommunal vuxenutbildning* anser att lokala kurser skall kunna inrättas på motsvarande sätt som i dag. *Skolverket* ställer sig positivt till förslaget. I de fall enskilda kommuner lämnat synpunkter lyfter man fram vikten av att regelverk och andra förutsättningar anpassas till intentionerna i propositionen Vuxnas lärande.

Skälen för regeringens bedömning: I samband med riksdagens beslut om propositionen Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen (prop. 2000/01: 72) fastlades att målen för vuxnas lärande på gymnasial nivå bör vara likvärdiga med gymnasieskolans. Skollagen ändrades för att möjliggöra en anpassning av innehållet i den gymnasiala vuxenutbildningen till vuxnas behov. Utgångspunkten är att utformningen och innehållet inte är identiska mellan de två skolformerna. Vuxnas behov och förutsättningar skiljer sig oftast från ungdomars. Yrkeslivets krav på individuella kompetenser och individens behov är mångskiftande. Strukturen för och innehållet i gymnasial vuxenutbildning bör tillgodose vuxnas skiftande behov. Denna utgångspunkt avspeglas i den nya förordningen om kommunal vuxenutbildning.

Det ökande antalet lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning har inte varit bekymmersfritt. Enligt Skolverkets bedömning förekommer det brister i kvalitet och i huvudmannens styrning. Dessutom har relationen till högskolan då det gäller behörigheter och meritvärde kännetecknats av brister i rättssäkerhet och i likvärdighet. Skolverkets bedömning är att många av de behov som lokala kurser anses fylla kan tillgodoses inom ramen för de nationella kurserna. De individuella kurser som infördes fr.o.m. den 1 januari 2001 ersätter till en viss del de behov som lokala kurser fyllde. Lokala eller regionala behov som inte tillgodoses av nationella kurser eller av individuella kurser bör hanteras på samma sätt som för gymnasieskolan, dvs. att Skolverket efter framställan prövar och fastställer sådana kurser. Regeringen bedömer dock att möjligheten bör kvarstå att på lokal nivå inrätta orienteringskurser som lokala kurser. Dessa kurser som formellt är lokala kurser, utgör en viktig möjlighet för

kommunerna att genomföra och utveckla vägledning, behovsanalys och validering. Den som genomgått en sådan kurs får ett intyg. Prop. 2003/04:140

7 Betyg

Regeringens bedömning : Betygssystemet bör även i fortsättningen vara mål- och kunskapsrelaterat.

Regeringens förslag: Ett nytt ämnesbetyg skall sättas efter varje kurs i ett ämne och ersätta det tidigare betyget. Betyg skall även sättas på gymnasiearbetet. Benämningen godkänd i de olika betygsstegen ersätts med godkänt.

Gymnasiekommitténs förslag: Betyg skall även i fortsättningen sättas på kurs. Dagens gymnasieskola med korta kurser och därmed ofta återkommande betygssättning bidrar till att gymnasieutbildningen upplevs som fragmentiserad och stressande. Dessa nackdelar kommer till stor del att försvinna genom att kursernas omfång ökar till minst 100 poäng, utom i de fyra kärnämnen historia, religionskunskap, estetisk verksamhet och naturkunskap. Ytterligare steg mot ett mer renodlat ämnesbetygssystem är möjligt att ta i samband med en kommande kursplaneöversyn.

Remissinstanserna: En knapp majoritet av de instanser som yttrat sig i frågan stödjer kommitténs förslag, däribland *Karlstads universitet*, *Mitthögskolan*, *Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning*, *LO* samt många kommuner. *Karlstads universitet* anser att det är lättare att urskilja de förkunskaper en student har med kursbetyg. *Pajala kommun* vill fortsätta med kursbetyg bl.a. därför att elever som inte riktigt orkar uppnå högre abstraktionsnivåer, men klarar enklare kurser bra, blir mer motiverade av kursbetyg. *Vännäs kommun* förordar ett system där kärnämneskurserna betygssätts för sig, men att betyg i övrigt sätts på block. Flera instanser, t.ex. *Mitthögskolan*, oroas av den förändringströtthet som kan märkas i gymnasieskolan och den större förändring av betygssystemet som en övergång till ett system med ämnesbetyg innebär. *Läraryrket* framför att effekterna av de förändringar som kommittén föreslår först bör studeras innan ytterligare steg tas.

Ett drygt tjugotal av remissinstanserna, bl.a. *BO*, *Uppsala universitet*, *Högskoleverket* och ett antal kommuner, däribland *Örebro kommun*, förordar ett ämnesbetygssystem som, genom att antalet betygstillfällen minskar, förväntas motverka betygsstress och taktikval. Samtidigt varnar *Örebro kommun* för risken för fel fokus vid införandet av en ny struktur för gymnasieskolan och menar att den långa tid av förberedelser som krävs för att införa ett nytt betygssystem talar mot ett fullständigt införande av ämnesbetyg parallellt och samtidigt med den nya gymnasiestrukturen. *Högskoleverket* framhåller att det viktigaste i betygsfrågan är att ändra meritvärderingssystemet så att nackdelarna försvinner. *Västerås stad* anser att ämnesbetyg ger en bättre bild av insikten i ett ämne än flera sinsemellan oberoende kursbetyg. *Myndigheten för skolutveckling* påpekar att kursbetyg inte främjar en sammanhållen kunskapssyn och progression i lärandet. *LR* vill ha ämnesbetyg med fler betygssteg i progressiva kurser och kursbetyg i övrigt. *Elevorganisationen i Sverige*

vill helst att det nationella betygssystemet avvecklas och ser ämnesbetyg som ett steg på vägen. *Svensklärarföreningen* är positiv till ämnesbetyg om det innebär att kursutformningen avskaffas, eftersom de två systemen inte går att förena med tanke på att elever läser olika många kurser i ett ämne.

Sundsvalls kommun vill liksom flera andra instanser att frågan om ämnesbetyg utreds vidare.

Göteborgs kommun, Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning (Rvux) och *Verket för högskoleservice (VHS)* framhåller att betygssystemet bör vara detsamma för alla elever i gymnasieskolan samt för gymnasial vuxenutbildning. *Svenska skolledarförbundet* accepterar kommitténs förslag men ser fördelar med ämnesbetyg. *SVEA* vädjar om att endast nödvändiga förändringar i gymnasieskolan genomförs. *SVEA* är positivt till att kurserna blir längre, men tror inte att det räcker för att komma till rätta med stressen.

Bland dem som yttrat sig i frågan finns en stor acceptans för att ändra benämningen godkänd till godkänt.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Riksdagen beslutade med anledning av propositionen En ny läroplan och ett nytt betygssystem för gymnasieskolan, komvux, gymnasiesärskolan och särvtux (prop. 1992/93:250) att ersätta det relativa betygssystemet, vars huvudsyfte var att rangordna eleverna utifrån en jämförelse av deras prestationer, med ett mål- och kunskapsrelaterat betygssystem. Det infördes fr.o.m. den 1 juli 1994 och tillämpades för de elever som började gymnasieskolan läsåret 1994/95, samtidigt som gymnasieskolan förändrades till ett kursutformat programgymnasium. Tidigare var gymnasieskolan en linjebunden utbildning där alla elever på en studieväg i huvudsak läste samma ämnen i samma takt. Det kursutformade gymnasiet innebar större frihet för eleverna att välja ämnen och kurser. Målstyrningen innebar också en större frihet för huvudmännen att organisera utbildningen och bl.a. lokalt besluta när olika ämnen och kurser skall genomföras under de tre gymnasieåren.

De första eleverna med slutbetyg enligt det nya mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet, med fyra betygsnivåer, avslutade sin gymnasieutbildning i juni 1997. Under våren 2000 var betygssättningen föremål för Skolverkets kvalitetsgranskning. Utbildningsinspektörerna pekade på brister vad gäller likvärdighet och rättvisa samt betonade behovet av fortbildning och insatser i frågor som rör hur styrdokumentet skall förstås och tolkas. Erfarenheterna visar både positiva och negativa effekter av kursutformningen och kursbetygen. Till det positiva hör att eleverna snabbt får återkoppling och därmed kan bli mer motiverade i sina studier eller vid behov snabbt få stöd, att kurserna är lätta att bygga på och att det är förhållandevis lätt att byta program och skola. Elever upplever också att det är positivt att de kan lägga avklarade kurser bakom sig.

De nackdelar som redovisas i kvalitetsgranskningen är främst att många små kurser gör att gymnasieutbildningen upplevs som fragmentiserad, att helheten går förlorad och att progressionen i elevernas kunnande blir osynlig. Ett misslyckande i början av studierna följer

Ämnesbetyg i en kursutformad gymnasieskola

I tilläggsdirektiv till Gymnasiekommittén gav regeringen kommittén i uppdrag att utreda om och hur ämnesbetyg skall införas i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Till grund för kommitténs ställningstagande ligger bl.a. en rapport (Ämnesbetyg i en kursutformad gymnasieskola, Utbildningsdepartementets skriftserie, rapport 2) från en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet, som utrett vilka åtgärder som bör vidtas för att betygen i gymnasieskolan skall spegla hela vidden i elevens kunnande i ett ämne. Som en följd av rapporten gav regeringen Skolverket i uppdrag att utveckla modeller för hur mål i utbildningen i gymnasieskolans ämnen kan beskrivas i ett system med ämnesbetyg. Verket har redovisat principer för hur gymnasieskolans framtida kunskapsinnehåll kan indelas i ämnen samt för hur bedömningskriterier kan utformas på ämnesnivå.

Skolverket har vidare redovisat att det bör vara möjligt att formulera mål och betygskriterier på ämnesnivå (Ämnesplaner i gymnasieskolan, dnr 2001: 2276). Det förutsätter dock ett omfattande kursplanearbete som inkluderar en översyn av hur de ämnen som finns i gymnasieskolan är konstruerade och avgränsade från varandra. Det är viktigt att ämnes- och kursindelningen är tydlig och överblickbar när ämnet skall bedömas och betygsättas. Ett ämne måste vara sammansatt av sådana kurser som har ett gemensamt kunskapsinnehåll där kurserna fördjupar eller breddar kunskaperna. Så är det inte alltid i dag. Det medför enligt Skolverket att antalet ämnen sannolikt blir större än i dag. Skolverket anser vidare att det kan ha betydelse i vilken ordning kurserna i ett ämne läses. Alltför stor variation mellan olika skolor skulle kunna medföra att lärare kommer till olika slutsatser om hur kunskapsutvecklingen i ämnet skall bedömas.

Regeringen delar Gymnasiekommitténs uppfattning att systemet med många korta kurser har kommit att flytta uppmärksamheten från programmen som helhet till delarna. Betygsstressen har ökat och upplevs av många ungdomar som ett problem. Kommitténs förslag om större kurser är ett steg i rätt riktning för att skapa sammanhang och helhet. Regeringen anser emellertid att ytterligare steg bör tas mot ämnesbetyg. Betygssystemet bör vara utformat så att det främjar den kunskapssyn som läroplanen ger uttryck för. På studievägar där flera kurser i ett ämne ingår kan studierna läggas upp mer långsiktigt och med slutmålet i fokus. Detta ger bättre förutsättningar för nya arbetssätt och andra former av bedömning än genom många skriftliga prov. Det ökar också möjligheterna till samverkan mellan ämnen. De förändringar som regeringen nu föreslår syftar således till att motverka fragmentisering till förmån för helhet, att motverka ytliga kunskaper till förmån för djupa och att främja en bedömning som premierar förståelse framför uppräknande av fakta.

Gymnasieskolan skall upplevas som något nytt och ett steg in i vuxenlivet. Det kan innebära en omställning för många elever och betyda att de behöver hjälp att lära sig lära på ett sätt som är anpassat till de nya ämnen och arbetsformer som de möter. Den modell av ämnesbetyg som regeringen föreslår och som beskrivs i det följande innebär att en elev som läser flera och längre kurser i ett ämne kan utveckla sitt kunnande under längre tid och förbättra sina resultat utan att de inledande prestationerna drar ned slutbetyget. Därmed minskar rimligen den stress som i dagens skola orsakas av att även tidigare betyg kan väga tungt genom att alla enskilda kursbetyg räknas. Den modell av ämnesbetyg som regeringen föreslår innebär att ett nytt ämnesbetyg sätts varje gång en elev avslutar en kurs i ämnet och ersätter ett tidigare betyg i ämnet. Därvid görs också ett nytt ställningstagande till elevens samlade kunskaper i förhållande till kunskapsmålen i ämnet. För varje kurs eleven studerar i ett ämne utvecklas, fördjupas eller breddas kunskaperna. Det kan handla om en ökad förmåga att t.ex. utföra handlingar, att använda redskap, att behärska ett kunskapsområde eller att förstå och hantera omvärlden på ett mer kvalificerat sätt. Kunskaperna från kurs A har eleven med sig in i kurs B osv. Detta innebär således att en ny kvalitativ bedömning görs av elevens resultat varje gång ett betyg sätts. På så sätt speglar ämnesbetyget elevens kunskapsprogression såväl när det gäller djup som bredd. Det blir också möjligt för eleven att kompensera tidigare tillkortakommanden och brister i ämnet, även om goda resultat från början naturligtvis ger eleven bättre förutsättningar att nå ett gott slutresultat. Det som slutgiltigt avgör ämnesbetyget blir elevens kunskaper då det sista betyget i ämnet sätts. Det är således inte fråga om en mekanisk sammanvägning i slutet av studierna av alla kursbetyg som satts. Ett sådant ämnesbetyg skulle snarast visa ett slags aritmetiskt medelvärde och inte elevens faktiska kunskapsutveckling. Tidiga misslyckanden som senare återhämtats skulle vid en sådan sammanvägning dra ned slutbetyget. I stället förväntas läraren göra en analys av målen i ämnet och sedan bedöma hur långt eleven kommit i relation till målen och med vilken kvalitet i kunnandet.

Ämnesbetyg förutsätter kursplaneöversyn

Ämnesbetyg av den modell regeringen föreslår innebär att nuvarande ämnen måste ses över och konstrueras på ett sätt som stödjer ämnesbetyg. Relationen mellan kurserna måste tydliggöras. Samtidigt bör övervägas om målstyrningen kan göras tydligare genom att antalet mål minskas. Det bör prövas om målen för enskilda kurser kan tonas ned till förmån för en helhetssyn på vilka kunskaper och färdigheter studier i ämnet skall ge. Den kursplanestruktur som finns i dag, med mål att sträva mot på ämnesnivå i vissa ämnen och mål att uppnå på kursnivå i alla ämnen, kan därmed behöva förändras. Den utformning kursplanerna har i dag innebär dessutom att knytningen mellan ämne och kurs till en helhet inte framstår tydligt för alla. Det innebär att målen för en enskild kurs kan uppfattas som en separat kursplan i ett ämne utan koppling till den

överordnade ämnestexten. En sådan utformning är inte anpassad till ett system med ämnesbetyg.

Kursplanerna måste vara tillräckligt tydliga för att ge stöd för en likvärdig bedömning men samtidigt så öppna att de ger utrymme för lärare och elever att tillsammans välja intresseväckande stoff och arbetsätt. De bör även möjliggöra samverkan mellan olika ämnen. Ibland kan ämne och kurs komma att bli samma sak. Större kurser eller kurser som ingår obligatoriskt i en inriktning kommer troligen ofta att utgöra egna ämnen. Ämnesbetyg och kursbetyg blir då i realiteten samma sak. Andra ämnen kommer att bestå av flera kurser och studeras i varierande omfattning på olika studievägar. Omfattningen bör framgå av elevens slutbetyg. Kurserna finns således kvar som byggstenar i systemet för att ge nödvändig flexibilitet. Kurserna kan kombineras till olika inriktningar och erbjudas som individuellt val. Kursutformningen gör det möjligt att byta studieväg och ändå få tillgodoräkna sig redan godkända kurser. Den erbjuder också möjligheter att skapa avgångar på olika nivåer i ett ämne, t.ex. matematik, på olika studievägar utan att studievägsspecifika kurser behöver skapas med delvis överlappande innehåll.

Av de skäl som nämnts kan ämnesbetyg av denna typ endast införas i samband med att en kursplaneöversyn görs. Regeringen avser därför att ge Skolverket ett sådant uppdrag. Det är regeringens uppfattning att fördelarna med ämnesbetyg väl motiverar den insats som krävs. Genom att ikraftträdandet sker först från och med den 1 juli 2007 bedömer regeringen att erforderlig tid finns för Skolverket att genomföra uppdraget och för de genomförandeinsatser som krävs.

Lokal tillämpning

Erfarenheterna visar att lärare fick för lite stöd att tillgodogöra sig det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet när det infördes. Ofta saknas en samsyn i kunskapskraven för olika betygsnivåer både inom och mellan skolor. De genomförandeinsatser som ett system med ämnesbetyg kräver, kommer att ge möjligheter till professionella samtal om utbildningens kärna, lärande och kunskapsutveckling, samt om kunskapsbedömning och betygssättning. Att formulera s.k. lokala betygs-kriterier som skiljer sig åt mellan skolor och t.o.m. mellan lärare i samma skola är inte meningsfullt. Det läraren förväntas göra lokalt är snarare att tolka de nationella kriterierna i förhållande till det innehåll och den utformning av kursen som lärare och elever tillsammans valt. Det centrala är följaktligen att lärare tillsammans diskuterar kunskapssynen i läroplanen och i kursplanerna för de olika ämnena, analyserar vad som skall bedömas, vilka kunskapskvaliteter som finns i ämnet och hur dessa kan komma till uttryck dels i elevernas lärande, dels i deras redovisning av kunskaper och prestationer. I lärares arbete med bedömning och betygssättning ingår att jämföra och kalibrera resultatet av elevernas arbete med utgångspunkt i en bred och varierad repertoar av arbetsmetoder och bedömningssätt. På så sätt kan likvärdigheten i betygssättningen öka. De nationella prov som Skolverket utvecklar är naturligtvis till god hjälp i det arbetet. Ett intressant utvecklingsarbete pågår med att utveckla prov för program med yrkesämnena. Yrkesproven stödjer en helhetssyn på elevernas yrkeskompetens och arbetslivets krav på en mer problem-

orienterad hållning till innehållsfrågorna. Detta utvecklingsarbete bör vara ett stöd inte minst vad gäller betygssättningen av gymnasiearbetet. Det synsätt som utvecklingsarbetet visar på går i den riktning som regeringen eftersträvar, från fragment till helhet, från yta till djup etc. genom att de är problemorienterade och spänner över bredare kunskapsområden. Med ett sådant synsätt blir också provtillfället ett lärotillfälle. Proven, som riktar sig mot mer autentiska bedömningsstrategier, skall uppfattas som ett komplement till lärarnas övriga bedömning.

Som framgått av föregående kapitel visar utvärderingar från Skolverket att lärare i hög grad förlitar sig på skriftliga prov för att bedöma elevernas kunskaper. Regeringen finner det angeläget att betona vikten av att kunskapsbedömning sker på många olika sätt. Alternativa former av kunskapsbedömning och sätt att dokumentera bedömningen, kan behöva utvecklas och spridas. Att en form av kunskapsbedömning dominerar innebär att elever inte blir så allsidigt bedömda som de har rätt till. Det påverkar också undervisningen och ökar stressen hos eleverna. Regeringen avser att ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att initiera utvecklingsarbete och visa på goda exempel på sådana alternativa bedömningsformer.

Övriga synpunkter på betygssystemet

En orsak till stressen i gymnasieskolan är det sätt på vilket betygen används vid antagning och urval till attraktiva utbildningar vid universitet och högskolor. Att alla kursbetyg värderas lika i meritvärderingen oavsett nivå har lett till att många elever genom prövning eller studier i kommunal vuxenutbildning förbättrar sina redan godkända betyg. I ett system där ämnesbetyg sätts efter varje kurs bedöms elevens kunskande i hela ämnet. Ett betyg kan därmed endast ersättas av ett nytt ämnesbetyg som omfattar alla de kurser som ingår i elevens ämnesbetyg. Det innebär att det inte längre blir aktuellt att förbättra godkända betyg i underliggande kurser. Därigenom minskar den misshushållning med såväl samhällets som den enskildes resurser som den s.k. konkurrenskompletteringen utgör. Det är dock viktigt att poängtera att en person som senare i livet vill komplettera sina kunskaper på en högre nivå, t.ex. genom att läsa matematik D eller E inom vuxenutbildningen, utvecklar och fördjupar sina kunskaper, vilket är något helt annat än s.k. konkurrenskomplettering. Ämnesbetyg innebär också en större rättvisa eftersom elever inte gynnas av att enskilda kursbetyg av taktiska skäl sätts så sent som möjligt under studiegången.

Skolans mål är att stimulera människor att utveckla sina kunskaper. Regeringen vill uppmuntra fler elever att läsa mer krävande kurser. Såväl betygssystem som tillträdesregler bör stödja en sådan inriktning. Ämnesbetyg kan bidra till att elever vågar fortsätta studierna i ett ämne. De elever som misslyckas i början av studierna har med ämnesbetyg goda möjligheter att kompensera tidigare tillkortakommanden. Det betyg eleven får i kurs A blir inte avgörande. I stället kan eleven inrikta sig på att förbättra sitt kunskande för ett högre betyg i en senare kurs. Den som behöver mer tid för att mogna eller för att utveckla fungerande studiestrategier kan få det. För andra elever kan givetvis ämnesbetyg å andra sidan uppfattas som en nackdel, om de tappar motivation trots att de

lyckades bättre i början av studierna i ett ämne. Sammantaget anser dock regeringen att fördelarna med ämnesbetyg överväger. Ett betygssystem bör vara utformat så att det premierar elever som anstränger sig för att nå bättre resultat.

I ett system med valfrihet kommer elever alltid att göra strategiska val. Dagens system med kursbetyg innebär att det kan vara till fördel för elever att välja bort kurser, där de bedömer att det kan vara svårt att få höga betyg. Flera faktorer samverkar för att uppmuntra till önskvärda beteenden. Intresseväckande och stimulerande undervisning är en sådan viktig faktor. Av stor betydelse är också de bestämmelser som gäller för tillträde till högre utbildning, vilket också Högskoleverket påpekat. Regeringen tillsatte år 2003 en tillträdesutredning med uppdrag att bl.a. lämna förslag till hur elevernas prestationer i gymnasieskolan kan uppmuntras. Det gäller särskilt studier i språk och matematik.

Utgångspunkten för utredarens uppdrag var enligt direktiven (dir. 2003:38) att öka direktövergången från gymnasieskola till högskola, att uppmuntra elevers prestationer i gymnasieskolan, att minska konkurrenskompletteringen (dvs. antalet personer som inom gymnasial vuxenutbildning läser om kurser där de redan tidigare har lägst betyget Godkänd) och att bredda rekryteringen till högre utbildning. Utredaren har nyligen presenterat sina förslag till nya regler för tillträde till grundläggande högre utbildning i betänkandet *Tre vägar till den öppna högskolan* (SOU 2004: 29). Det system med ämnesbetyg som nu införs understryker ytterligare behovet att förändra tillträdesreglerna. Regeringen avser att återkomma till riksdagen under mandatperioden med förslag till förändrade tillträdesregler.

Betyg i gymnasial vuxenutbildning

Regeringen delar Gymnasiekommitténs uppfattning att gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen skall ha samma betygssystem. Gymnasial vuxenutbildning kännetecknas av att vuxna skall kunna välja de kurser som de behöver för att bli behöriga till vidare studier eller för att kunna utvecklas i sitt arbetsliv. Det behov av kontinuitet och sammanhang som kännetecknar gymnasieskolan föreligger av olika skäl inte på samma sätt i gymnasial vuxenutbildning. Det föreslagna ämnesbetygssystemet kan emellertid tillämpas även i vuxenutbildningen, även om kurser studeras med tidsuppehåll och i skilda sammanhang, dvs. sett ur ett livslångt och livsvitt perspektiv.

Ett viktigt skäl för att ha samma betygssystem inom den gymnasiala vuxenutbildningen som i gymnasieskolan är betygens roll vid antagning och urval till eftergymnasiala studier samt att den gymnasiala utbildningen för ungdomar respektive vuxna skall vara likvärdig. Samma regler skall därför även gälla för lokala kurser inom gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen, nämligen att de skall prövas och fastställas av Skolverket. Inom vuxenutbildningen skall dock även framöver orienteringskurser, som formellt är lokala kurser, kunna ges utan att fastställas av Skolverket. De utgör en viktig möjlighet för kommunerna att utveckla vägledning, behovsanalys och validering. Även fortsättningsvis gäller således att orienteringskurser inte betygssätts. Inte heller indi-

viduella kurser betygssätts, utan den som genomgått en individuell kurs får ett intyg. Prop. 2003/04:140

Godkänt i stället för Godkänd

Slutligen anser regeringen att benämningen godkänd bör ersättas med godkänt, eftersom det är elevens resultat som bedöms. De fyra betygstegen benämns följaktligen Icke godkänt (IG), Godkänt (G), Väl godkänt (VG) och Mycket väl godkänt (MVG). Även det gymnasiearbete som införs och som beskrivs utförligare i kapitel 6 skall betygssättas. Det innebär att det skall finnas mål och betygskriterier för gymnasiearbetet och att läraren skall sätta betyget i samråd med en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som gymnasiearbetet avser.

8 Gymnasieexamen

Regeringens förslag: Elever som tillgodogjort sig gymnasieskolans utbildning skall få gymnasieexamen. För gymnasieexamen skall krävas att eleven har lägst betyget godkänt i minst 90 procent av de gymnasiepoäng som fordras för en fullständig studiegång inklusive godkänt betyg i gymnasiearbetet.

Gymnasiekommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag om gymnasieexamen. *Verket för högskoleservice* framför att en gymnasieexamen som krav för grundläggande behörighet kommer att öka tydligheten för de elever som vill studera vidare inom högskolan. Ett antal remissinstanser, däribland *Högskoleverket*, *Högskolan i Borås*, *Lärarnas Riksförbund* och *Läraryrket*, anser att förutom krav på grundläggande behörighet bör i en gymnasieexamen krav ställas på att eleverna därutöver har godkända betyg i vissa ämnen. *Läraryrket* anser att eleven skall vara godkänd i samtliga kärnämnen och inriktningsblockets karaktärsämnen för att få en gymnasieexamen. *Linköpings universitet* efterlyser en diskussion om gymnasieexamens internationella gångbarhet och anser att en gymnasieexamen vore värdefull om den gav behörighet för studier vid flertalet utländska universitet. *Malmö högskola* ställer sig tveksam till förslaget om gymnasieexamen och framhåller att om en examen införs måste den kunna förvärfvas på annan plats än i gymnasieskolan för att skapa möjlighet till livslångt lärande för alla. *Elevorganisationen i Sverige* är negativ och framför att i en tid när allt fler elever upplever stress är det inte önskvärt med ännu en ribba som eleverna skall nå upp till.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen förde första gången fram idén om en examen på gymnasienivå i skrivelsen Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – kvalitet och likvärdighet (skr. 1996/97:112).

Ett förslag till examen utarbetades i departementspromemorian Gymnasieskola i ständig utveckling (Ds 1997:78).

I propositionen Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet (1997/98:169) föreslog regeringen att en gymnasieexamen skulle införas för alla elever som påbörjar sin utbildning på ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan läsåret 2000/01. Krav för examensbevis skulle vara fullständig studiegång, dels med grundläggande behörighet för högskolestudier, dels med lägst betyget Godkänd i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i de viktigaste karaktärsämnena på det studerade programmet. Därutöver skulle även fordras ett godkänt examensarbete motsvarande 100 gymnasiepoäng.

Riksdagen ställde sig i princip bakom tanken på en gymnasieexamen, men begärde att regeringen ytterligare skulle utreda frågan om hur en gymnasieexamen skulle kunna utformas och återkomma till riksdagen med ett utvecklat förslag. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2001:8) uppdrog regeringen åt Gymnasiekommittén 2000 att pröva förutsättningarna för att införa en gymnasieexamen i gymnasieskolan.

Syftet med en gymnasieexamen är att befästa och förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning. En gymnasieexamen blir ett sätt att kvalitets-säkra utbildningen utöver de instrument som redan finns inom utbildningssystemet. Gymnasieexamen med ämnesbetyg och gymnasiearbete ger en samlad slutbedömning av hur eleven tillgodogjort sig utbildningen i gymnasieskolan. Examensbeviset blir alltså ett kvalitetsbevis som ger en tydlig information om att utbildningens mål som helhet är uppnådda. För blivande arbetsgivare kan examensbeviset underlätta en bedömning av den arbetssökandes kompetens.

Den form av gymnasieexamen som nu är aktuell får inte förväxlas med den gamla gymnasieskolans studentexamen. Gymnasieexamen har inte karaktären av slutprov i ett begränsat antal ämnen. Den nya gymnasieexamen blir i stället en summering av, eller ett kvitto på, elevens samlade ansträngningar under hela gymnasietiden. Den liknar därmed högskolans sätt att utfärda examen. Gymnasieexamen kan utgöra ett konkret mål för elever att sträva mot – ett incitament att fullfölja en hel utbildning. Examen blir ett viktigt kvalitetsbevis för alla elever – både de som avser att fortsätta med högre studier och de som avser att söka sig ut på arbetsmarknaden.

Krav för att få gymnasieexamen

För grundläggande behörighet för högskolestudier krävs enligt högskoleförordningen (1993:100), för den som gått i den nuvarande gymnasieskolan, slutbetyg från nationellt eller specialutformat program med lägst betyget Godkänd på minst 90 procent av de gymnasiepoäng som fordras för ett fullständigt program. Gymnasiekommittén föreslår att kraven för gymnasieexamen och kraven för grundläggande behörighet för högskolestudier skall vara desamma.

Högskoleverket anser att en examen också bör säkerställa att eleverna har godkänt i Svenska B alternativt Svenska som andraspråk B och Engelska A och framför vidare att regeringen bör överväga att även införa krav på godkänt i kärnämneskurserna matematik och samhällskunskap och i projektarbetet.

En särskild utredare med uppdrag att se över bestämmelserna för tillträde till grundläggande högskoleutbildning (dir. 2003: 38) har nyligen redovisat sina förslag i betänkandet *Tre vägar till den öppna högskolan* (SOU 2004: 29).

För gymnasieexamen skall krävas att eleven har lägst betyget godkänt i minst 90 procent av de gymnasiepoäng som fordras för en fullständig studiegång inklusive godkänt betyg i gymnasiearbetet. Enligt regeringens mening är det naturligt att kraven för gymnasieexamen och grundläggande behörighet överensstämmer. Slutgiltig ställning bör dock tas först när ställning tas till utredarens förslag. Regeringen vill dock understryka att gymnasieexamen fyller ett viktigt behov även utan kopplingen

Dokumentation av gymnasiestudier

I dag finns två betygsdokument som en elev kan få i gymnasieskolan – slutbetyg och samlat betygsdokument. Slutbetyg får elever när de har gått igenom ett nationellt eller ett specialutformat program och har fått betyg på alla de kurser och det projektarbete som ingår i elevens studieväg. Även en elev som gått ett individuellt program får slutbetyg när eleven har fullföljt den studieplan som lagts upp. Slutbetyget är det normala betygsdokumentet för de elever som har fullföljt en gymnasieutbildning.

Samlat betygsdokument används om en elev övergår till en annan gymnasieskola eller avbryter studierna. Dokumentet skall innehålla de betyg som eleven har fått fram till en viss tidpunkt och används även för elever som under gymnasietiden vill ha en skriftlig dokumentation på sina uppnådda resultat.

Dessa bestämmelser skall även fortsättningsvis gälla.

Som framgått anser regeringen att ämnesbetyg bör införas. Elever kommer att läsa ämnen i olika omfattning. Det bör därför framgå av betyget vilka kurser i ett ämne som ingår i en elevs studieväg. Vid beräkningen av de poäng som krävs för gymnasieexamen skall poängen för varje godkänd kurs som ingår i ett ämne tas med.

Det skall i slutbetyget sammanfattas hur många godkända poäng eleven uppnått. Om en elev inte fått betyget godkänt vid det sista betygssättningstillfället i ett ämne bör det av slutbetyget framgå om eleven fått betyget godkänt på någon av de föregående kurserna i ämnet. Liksom i dag skall även kurser som en elev läst och fått betyg på innan eleven uppnått formell behörighet till gymnasieskolans nationella program ingå i slutbetyget. För elever som uppfyller kraven skall det av slutbetyget framgå att eleverna nått gymnasieexamen.

Svensk gymnasieutbildning på en internationell arbetsmarknad

För att svenska ungdomar skall kunna tas emot på en europeisk eller internationell arbetsmarknad måste svensk gymnasieutbildning och svenska gymnasiebetyg vara gångbara även utanför Sveriges gränser. Inom EU finns vissa regler för att underlätta yrkesutövande över gränserna i unionen. Bestämmelserna innebär bl.a. att yrkeskompetens i vissa fall kan behöva bevisas innan en sökande kan mottas som fullgod yrkesutövare. Svenskar med gymnasieutbildning kan t.ex. behöva beskriva vad utbildningen innebär, så att en utländsk utbildningsanordnare eller arbetsgivare kan bedöma den svenska ansökarens meriter.

Ett Nationellt centrum för yrkesutbildning har upprättats inom Skolverket. Det ingår i ett nätverk som omfattar alla EU- och EES-länder. Uppgiften är att främja rörlighet över gränserna genom att tillhandahålla information om yrkesutbildningar och yrkeskvalifikationer. Bland annat utvecklas bilagor till betyg och certifikat från grundläggande yrkesutbildning, som förklarar utbildningarnas nivå och innehåll. I Sverige har betygsbilagor tagits fram till de olika inriktningarna på de

yrkesförberedande programmen i gymnasieskolan. Det finns anledning att överväga om dessa betygsbilagor skall göras obligatoriska. Utveckling av beskrivande betygsbilagor är en del av det arbete med att åstadkomma transparens i de europeiska yrkesutbildningssystemen, som pågår inom ramen för den s.k. Köpenhamnsprocessen. Arbetet utgår från den deklaration om ett närmare europeiskt yrkesutbildningssamarbete, som undertecknades av 31 utbildningsministrar i Köpenhamn i november 2002 och som övergripande mål bl.a. har att öka jämförbarheten mellan Europas utbildningssystem samt främja erkännande av studiemeriter i andra europeiska länder.

Prop. 2003/04:140

9 Individuella program

9.1 Gymnasieskolans behörighetskrav

Regeringens bedömning: Behörighetskraven till gymnasieskolan bör ligga fast.

Gymnasiekommitténs förslag: Behörighetskraven behålls, men får delvis annan innebörd genom att de i första hand bör användas som utgångspunkt för vad som behöver kompletteras. De bör inte användas till att utestänga elever från att studera kurser som de har kapacitet att klara.

Remissinstanserna: Av knappt 30 remissinstanser som kommenterat behörighetskraven anser drygt 20, däribland *Statens institutionsstyrelse*, *Eksjö kommun*, *Sollentuna kommun*, *Göteborgs stad*, *Karlstads*, *Munkfors* och *Nacka kommuner*, *Svenskt näringsliv*, *Företagarnas riksorganisation*, *SACO* och *TCO*, att de skall vara kvar. *BO* finner det märkligt att behålla behörighetskraven, men göra dem verkningslösa i praktiken. *Kommunförbundet Stockholms län (KSL)* vill se en översyn av dagens behörighetskrav. *Sveriges Hantverksråd* förespråkar ett bibehållande av behörighetskraven men vill att de utreds och eventuellt differentieras i förhållande till olika utbildningar.

Skälen för regeringens bedömning: Majoriteten av remissinstanserna har inget att invända mot dagens behörighetskrav. Några, däribland *Läraryrkesförbundet*, har redovisat alternativa förslag till behörighetskrav. Läraryrkesförbundets förslag innebär t.ex. en breddning av behörighetskraven till att omfatta ett visst antal meritpoäng. Regeringen instämmer i att det finns goda skäl för ett sådant synsätt. Mot bakgrund av bl.a. arbetslivets krav på goda basfärdigheter i svenska, matematik och språk (främst engelska), anser dock regeringen att det för närvarande saknas tillräckligt starka skäl att ändra gällande regler.

Syftet med behörighetskraven är att slå vakt om gymnasieutbildningens kvalitet och likvärdighet – inte att utestänga elever från att läsa sådana nationella kurser som de har kapacitet att klara. Samtidigt är det viktigt att behörighetskraven har en reell funktion och att elever som saknar godkänt betyg i svenska, svenska som andraspråk, engelska eller matematik inte kan antas till gymnasieskolans nationella program innan de skaffat sig nödvändiga förkunskaper. Behörighetsreglerna anger på så sätt den kunskapsnivå som krävs för studier på gymnasienivå och bidrar därmed till en tydlighet i utbildningssystemet. Elever som lämnar grundskolan utan att ha uppnått behörighet bör ges goda möjligheter att komplettera sina kunskaper på grundskolenivå och förbereda sina framtida gymnasiestudier inom ramen för gymnasieskolan.

Regeringens bedömning: Elever på individuella program skall enligt regeringens mening ges utbildning på heltid och som i sin omfattning är likvärdig med utbildning som erbjuds på nationella program. Lagregleringen av detta bör träda i kraft den 1 juli 2006. Regeringen återkommer i budgetpropositionen om finansieringen av det utökade kommunala åtagandet.

Gymnasiekommitténs förslag: Obehöriga elevers rätt till utbildning stärks på så sätt att de ges en rätt att söka och bli preliminärt antagna till en sektor. Den preliminära antagningen blir definitiv när det eller de grundskoleämnena, där eleven saknat godkända betyg, kompletterats. Elever som saknar godkända betyg i något eller några av de behörighetsgivande ämnena från grundskolan, skall utifrån individuella önskemål, förutsättningar och behov, erbjudas heltidsstudier inom ramen för en reguljär studieväg i gymnasieskolan.

PRIV-arbetsgruppens förslag: Arbetsgruppen för ökade möjligheter för elever att följa undervisningen på ett programinriktat individuellt program (PRIV-arbetsgruppen) föreslår att elever på programinriktade individuella program skall ha rätt till undervisning på heltid. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför få ett bemyndigande att föreskriva om garanterad undervisningstid för programinriktade individuella program.

Remissinstanserna (kommitténs förslag): Av närmare 90 remissinstanser som kommenterar förslaget är ungefär hälften positiva, däribland *Integrationsverket*, *Statens institutionsstyrelse (SiS)*, *Handikappombudsmannen*, *Myndigheten för skolutveckling*, *LO*, *TCO*, *Skolledarförbundet*, *Lärarförbundet* samt ett antal kommuner. *Högskoleverket* samt *Uppsala universitet*, *KTH* och *Karlstads universitet* är negativa till förslaget eftersom man befärar att kvaliteten på gymnasieutbildningen kommer att sjunka. *Lärarhögskolan i Stockholm* förordar ett basår i gymnasieskolan för dem som saknar behörighet, eftersom självförtroendet annars lätt får sig ytterligare en törn. *Eksjö kommun*, *Malmö kommun*, *Metallindustriarbetareförbundet* och *Målaremästarna* förespråkar att dagens individuella program bibehålls. *Arbetslivsinstitutet* framhåller behovet av ett tydligare programinnehåll med garanterad undervisningstid. Några, däribland *Arvidsjaur*, *Lund*, *Oskarshamn*, *Valdemarsviks*, *Nacka* och *Köpings kommuner* samt *Industrifacket*, anser att obehöriga elever skall vara grundskolans ansvar. *Västerås stad*, liksom flertalet kommuner pekar på behovet av mycket stora resurser för att kunna erbjuda obehöriga elever något som inte bara är förvaring. *Hälsingekommunerna* tillstyrker förslaget men framhåller behovet av kompetensutveckling. *Botkyrka kommun* pekar på behovet av alternativ till gymnasiestudier för omotiverade ungdomar.

Remissinstanserna (PRIV-arbetsgruppens förslag): Flertalet instanser som har kommenterat arbetsgruppens förslag är positiva, däribland *Statens institutionsstyrelse*, *BO*, *Riksrevisionsverket*, *Skolverket* och

Specialpedagogiska institutet. Skolverket anser att garanterad undervisningstid för elever på PRIV, eller med andra individuella utbildningslösningar, skapar förutsättningar för en likvärdig utbildning där omfattningen inte är beroende av vilken kommun eleven bor i. *Specialpedagogiska institutet* utgår från att gymnasieskolan är en skolför form som bygger på heltidsstudier. *BO* anser att denna rätt, även om den inte utnyttjas, bör inkludera alla elever på det individuella programmet. *Lysekils kommun* anser att garanterad undervisningstid bör genomföras på hela IV-verksamheten för kvalitetshöjning och kvalitetssäkring. *RRV* påpekar att det måste vara frivilligt från elevens sida att utnyttja den garanterade undervisningstiden. *Eksjö kommun* anser att regelverket för den garanterade undervisningstiden inte bör vara så styrande att det begränsar möjligheterna för den enskilde eleven. *Stockholms stad*, som redan infört garanterad undervisningstid på sökbara individuella program, befärar att förslaget kommer att leda till ökade kostnader för de kommuner som inte ännu har infört garanterad undervisningstid. *Bollnäs kommun* motsätter sig förslaget om garanterad undervisningstid med hänvisning till att målstyrning och garanterad undervisningstid är oförenliga begrepp. *Uppsala kommun* och *Uvengymnasiet* anser att staten i stället för att införa en garanterad undervisningstid för alla elever, bör kräva att en lägsta godtagbar kvalitet eller att en minsta andel av den ersättning kommunen får för varje gymnasieelevs skolgång skall avsättas för elever på det individuella programmet, så att ingen kommun skall kunna tjäna på att låta eleverna följa ett individuellt program.

Skälen för regeringens bedömning: De individuella programmen syftar främst till att eleverna skall bli behöriga att söka till och fullfölja studierna på ett nationellt eller specialutformat program. Flera uppföljningar visar emellertid att detta syfte endast delvis har uppnåtts. Ca 9 procent av eleverna avslutar sina studier i gymnasieskolan efter ett år på ett individuellt program. Endast 19 procent av eleverna fullföljer en utbildning med slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program inom fyra år. Gymnasieskolans individuella program behöver således förbättras. Strävan måste vara att alla ungdomar fullföljer en gymnasieutbildning. Den som är 19-20 år och inte har en fullföljd gymnasieutbildning har ett sämre utgångsläge på väg in i vuxenlivet med större risk för arbetslöshet och därmed mindre möjligheter att förverkliga sina livsdrömmar. Därför skall eleverna på gymnasieskolans individuella program erbjudas utbildning på heltid.

Elever på individuella program

De elever som inte uppnår behörighet till gymnasieskolan utgör en mycket heterogen grupp. Utbildningen på individuella program måste följaktligen anpassas till individer med olika förutsättningar, intressen och behov. Det kan vara väl studiemotiverade ungdomar med smärre förkunskapsbrister, eller ungdomar som har stora studiesvårigheter och omfattande kunskapsluckor och som behöver mycket stöd för att gå vidare. En del är vilsna inför framtida studier och har svårt att finna motivation, andra kan ha sociala, medicinska eller psykiska svårigheter

av olika slag. Där finns också elever som ligger på gränsen till att tillhöra gymnasiesärskolan.

En elev från särskolan har i dag rätt att gå ett individuellt program om eleven efter prövning enligt skollagen 6 kap. 7 §, inte tas emot i särskolan därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan. Regeringen tillsatte våren 2002 en parlamentarisk kommitté – Carlbeck-kommittén (U 2002:01), med uppdrag att se över utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Kommittén skall redovisa sitt uppdrag i oktober 2004. I avvaktan på kommitténs förslag föreslår regeringen ingen förändring i aktuellt avseende. Elever som fullgjort sin skolplikt i särskolan, och som bedöms kunna gå i gymnasieskolan, skall således även i fortsättningen erbjudas ett individuellt program.

Bland dem som går ett individuellt program finns elever som behöver speciella och individuellt utformade lösningar av olika skäl. Beroende på förutsättningar och intresse bör dessa elever få så goda kunskaper som möjligt och stöd i sin personliga utveckling. Regeringens bedömning är att alltför många elever inte fått det stöd och sådan stimulans till studier som de behöver för att fullfölja sin utbildning. Elever med individuella program betraktas alltför ofta utifrån det som förenar dem, nämligen att de saknar behörighet eller inte varit motiverade att påbörja ett program, medan det som skiljer dem åt sinsemellan i form av studieförutsättningar, stödbehov, funktionshinder, intressen m.m. inte tillräckligt beaktas. Med hänsyn till alla de olika individerna i elevgruppen kan, och måste, den individuella uppläggningsen av elevernas studiegång se mycket olika ut från elev till elev.

Förstärkt kvalitet för individuella program

Elever med ett individuellt program har i dag rätt till en gymnasieutbildning, men saknar en formell rätt att kräva att utbildningen har en viss omfattning eller ett visst innehåll. Hur mycket undervisning och vilka ämnen som erbjuds på individuella program avgörs lokalt, eftersom det saknas bestämmelser om en garanterad undervisningstid och om vad utbildningen skall innehålla. Att det saknas bestämmelser om innehållet ligger i sakens natur eftersom själva syftet med programmet är att det skall vara individuellt utformat. Många kommuner har också satsat resurser på dessa elever och lyckats väl i sina ansträngningar att ge eleverna ett individuellt och kvalitativt tillfredsställande stöd. I andra gymnasieskolor är erbjudandet om utbildning på individuella program emellertid mycket begränsat i omfattning. Det förekommer att elever under ett helt läsår endast erbjuds undervisning några få timmar per vecka i det eller de behörighetsgivande ämnen där de saknar godkänt betyg från grundskolan. Detta måste anses som ett slöseri med såväl den enskildes som samhällets resurser.

Den frihet och flexibilitet som medges kan således å ena sidan ses som en fördel, eftersom skolan har frihet att utforma utbildningen utifrån ungdomarnas individuella behov. Å andra sidan kan man konstatera att de studiemöjligheter som står till buds för en enskild elev med ett individuellt program kan skilja sig så mycket mellan olika kommuner att det är tveksamt om principen om lika tillgång till likvärdig utbildning kan sägas vara upprätthållen.

Av remissopinionen framgår tydligt att det råder olika uppfattningar om det individuella programmets vara eller inte vara. Det inkluderande synsätt som Gymnasiekommittén företräder får sympati, men väcker samtidigt oro för i vilken utsträckning det finns en beredskap att möta och ge de aktuella elevgrupperna en utbildning som är individualiserad och av hög kvalitet. Den kompetens som i dag samlats inom de individuella programmen tar, enligt flera instanser, lång tid att bygga upp på de ordinarie studievägarna. Regeringen instämmer i att de individuella programmen bör behållas men utvecklas kvalitativt. Enligt regeringens uppfattning är det framför allt angeläget att elever på individuella program ges utbildning i samma omfattning som elever på nationella program. De elever som lämnar grundskolan utan att ha uppnått kraven på behörighet för att söka ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan, skall även framdeles erbjudas individuella program.

Utbildning på heltid

Utbildningen på individuella program syftar inte till att vara en förlängd grundskola utan skall ge eleverna en god grund för fortsatta studier på en reguljär studieväg. Utifrån den enskilde elevens behov och förutsättningar kan utbildningen t.ex. innehålla motivationsinsatser, studier på grundskolenivå, hela eller delar av gymnasiekurser, andra utbildningar eller miljöpraktik, dvs. sådan praktik på en arbetsplats som inte är kopplad till mål i en kursplan. I de fall miljöpraktik ingår skall den utgöra ett medvetet led i elevens studier och bidra till att förstärka elevens framtida förutsättningar att följa gymnasiekurser. De moment som bedrivs på en arbetsplats skall för alla elever i första hand utgöras av arbetsplatsförlagt lärande och därmed kunna generera betyg och gymnasiepoäng (se avsnitt 10.2 Arbetsplatsförlagt lärande). Inom ramen för programinriktade individuella program – PRIV, kan en elev utifrån sina egna förutsättningar läsa gymnasiekurser, eller delar av sådana kurser, i kombination med olika stödinsatser för att bli behörig. Detta sätt att arbeta har visat på goda resultat i många kommuner och innebär att elever i många fall kan fullfölja en gymnasieutbildning på tre eller fyra år.

För elever med individuella program är det viktigt att få en utbildning av viss kontinuitet. Den bör därför vara jämnt fördelad över veckans dagar. En elev med ett individuellt program skall erbjudas en utbildning som till sin omfattning är likvärdig med utbildningar på nationella program. Kommunen är alltid skyldig att erbjuda gymnasieutbildning på heltid på nationella program för behöriga elever. När motsvarande skyldighet införs för elever på individuella program, får dessa elever få samma rätt till utbildning som elever på nationella program. Utbildningen kan omfatta såväl studier i kurser som förekommer på nationella program som kompletterande studier på grundskolenivå samt arbetsplatsförlagt lärande eller praktik. Det är alltså de individuella behoven som skall vara styrande. Den elev som är motiverad för mer av teoretiska studier skall erbjudas detta men den elev som framför allt behöver motivationsskapande inslag bör snarare erbjudas en uppläggning av utbildningen med en sådan inriktning.

Det är ett centralt mål för regeringens politik att höja utbildningens kvalitet och likvärdighet för elever med individuella program, så att fler

kan slutföra en gymnasieutbildning. Alla elever måste få rimliga möjligheter att skapa sig en framtid som rymmer både arbete, social integration och trygghet samt tillit till sin egen förmåga. Regeringen anser därför att åtgärder behöver vidtas för att utöka kommunernas skyldigheter att erbjuda obehöriga elever en adekvat utbildning av hög kvalitet. För att kvaliteten på utbildningen på individuella program skall höjas på det sätt som är avsett jämfört med motsvarande utbildningar är en central utgångspunkt att utbildningen skall bedrivas på heltid. Liksom vid studier på reguljära studievägar kan det i vissa fall finnas särskilda skäl för en annan omfattning. Ett sådant skäl kan t.ex. vara att en elev har svårt att klara heltidsstudier p.g.a. funktionshinder.

Enligt regeringens mening är det viktigt att stärka gymnasieskolans förutsättningar att direkt i anslutning till grundskolan möta och fånga upp de elever som saknar behörighet att söka ett nationellt program. Det är av yttersta vikt att gymnasieskolan direkt kan erbjuda en utbildning som har en hög kvalitet och som kan utgöra den nödvändiga bro mellan grundskolan och gymnasieskolan som behövs för att minimera studieavbrott och avhopp. Syftet med utbildningen på individuella program skall vara att eleven så snart som möjligt uppnår behörighet och fullföljer sina gymnasiestudier på ett nationellt eller specialutformat program. Genom kvalitetssatsningen på obehöriga elever skall fler elever ges möjlighet att uppnå behörighet under det första året på ett individuellt program. Därigenom bör andelen elever som läser två eller flera år på individuella program minska. Regeringens genomför således en betydande kvalitetsförbättring och en förstärkning av denna elevgrupps möjlighet till en mer individualiserad utbildning. Enligt regeringens mening skall elever med individuella program ges utbildning på heltid. Därför bör den aktuella bestämmelsen i skollagen få följande lydelse: ”*Utbildningen skall bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier.*” Lagregleringen av detta bör träda i kraft den 1 juli 2006. Regeringen återkommer i budgetpropositionen med lagförslag och förslag till finansiering av detta utökade kommunala åtagande. Regeringen bedömer att denna satsning kommer att få stor betydelse för elevernas förutsättningar att snabbare fullfölja en gymnasieutbildning och bli bättre förberedda för arbetslivet.

Den individuella studieplanen

Eftersom utbildningen på individuella program måste ha en individuell uppläggning med stor spridning måste den enskilde elevens utbildning dokumenteras i den individuella studieplanen. En sådan skall enligt 1 kap. 12 § gymnasieförordningen utarbetas för varje elev i gymnasieskolan och har särskilt stor betydelse för dessa elevers rättsäkerhet, för att visa att utbildningen är en del i en studieväg och för att garantera eleven en utbildning med ett visst innehåll. För att kvaliteten på alla insatser skall kunna säkerställas skall utbildningsplanen innehålla utbildningens syfte och mål, uppgifter om vilka kurser som eleven skall följa samt deltagande i arbetsplatsförlagt lärande och miljöpraktik. Regeringen vill understryka betydelsen av att den individuella studieplanen utformas efter elevens behov och intressen, att den följs upp, utvärderas och revideras vid behov och att detta sker tillsammans med eleven och dennes vårdnadshavare.

Regeringens bedömning: Elever bör erbjudas det stöd som behövs för att fullfölja sina studier på den valda studievägen.

Skälen för regeringens bedömning: På individuella program går i dag många elever som avbrutit studierna på ett nationellt program. Det har visat sig att elever som går från ett nationellt till ett individuellt program har svårare att komma tillbaka till ett nationellt program och de försvinner i högre utsträckning från gymnasieskolan än elever som kommer till individuella program direkt efter grundskolan. Dessa elever blir uppenbarligen inte hjälpta av att byta till en individuell studieväg utan i första hand bör få adekvat hjälp inom ramen för den valda inriktningen.

För att motverka avhopp bör stödinsatserna på de nationella studievägarna intensifieras, så att en elev trots svårigheter kan fullfölja sin utbildning. Det är bättre att elever med skolproblem går kvar i gymnasieskolan och får stöd för att nå så långt som möjligt än att de ger upp och avbryter gymnasiestudierna i förtid. Eftersom en elev har rätt att fullfölja den påbörjade utbildningen måste olika stödinsatser erbjudas för att ge eleven möjligheter att fullfölja utbildningen. För den elev som överväger att avbryta sina studier bör den individuella studieplanen anpassas med hänsyn till elevens stödbehov så att eleven kan fortsätta studierna på den valda studievägen eller få stöd att byta till en annan studieväg. Möjligheten att byta till ett annat program skall inte heller uteslutas.

Enligt regeringens uppfattning bör en elev som befinner sig i denna situation inte slussas in i en färdig, organisatorisk lösning. I stället skall skolan utgå från individens situation och behov när problemet skall lösas. I detta avseende finns ett stort behov av pedagogiskt utvecklingsarbete med utgångspunkt i ungdomarnas egen upplevelse av studiesituationen. Möjligheterna måste vara flexibla och syfta till att i möjligaste mån förhindra studieavbrott. Om en elev, trots adekvata stödinsatser, har stora svårigheter att nå målen för en kurs är det viktigt att skolans personal tillsammans med eleven finner en lämplig uppläggning av de fortsatta studierna. En elev med påtagliga studiesvårigheter skall kunna läsa i en lugnare studietakt. Det kan också vara fråga om en alternativ uppläggning av studierna t.ex. att delar av utbildningen arbetsplatsförläggs. Den individuella studieplanen har här en viktig funktion och av den bör framgå de stödinsatser och den studieväg som överenskommit.

En elev som överväger att avbryta sina studier skall således i första hand erbjudas stöd på studievägen och i andra hand byte av studieväg. För den elev som trots stödinsatser avbryter sina gymnasiestudier har kommunen alltid en skyldighet att erbjuda ett individuellt program. För att ungdomarna skall kunna göra så väl underbyggda val som möjligt krävs en väl fungerande studie- och yrkesvägledning. Eleverna i grundskolan liksom gymnasieeleverna måste få en allsidig information om olika valmöjligheter och en god vägledning när de skall välja studieinriktning. Genom att de egna förutsättningarna sätts i relation till de möjligheter som utbildningsvägar och yrkesliv erbjuder ökar förutsätt-

ningarna att komma fram till väl underbyggda val av utbildning och yrkesinriktning. Prop. 2003/04:140

9.4 Introduktionskurser för invandrare

Regeringens bedömning: Introduktionskurser för ungdomar som invandrat till Sverige bör också fortsättningsvis anordnas inom ramen för gymnasieskolan.

Gymnasiekommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Endast två instanser har kommenterat kommitténs förslag, båda är positiva. *Integrationsverket* vill dessutom påtala möjligheten att använda sig av modersmålsbaserad undervisning inom t.ex. matematik för att nå bättre och snabbare resultat. *Norrköpings kommun* förespråkar även att invandrarelever integreras på nationella studievägar, t.ex. elever som saknar behörighet i engelska men i övrigt har höga betyg.

Skälen för regeringens bedömning: Den möjlighet som i dag finns att anordna introduktionskurser för ungdomar som invandrat till Sverige inom ramen för gymnasieskolan bör finnas kvar. Inom ramen för dagens individuella program erbjuds invandrarintroduktion (IVIK) för elever som behöver grundläggande kunskaper i svenska. Elever på IVIK kan ha läst ett eller flera år i svensk grundskola, kommit direkt från hemlandet eller fått en introduktion på sfi. Eleverna har således mycket varierande utbildningsbakgrund. En del av dessa ungdomar har en gedigen skolbakgrund och i princip avslutade gymnasiestudier bakom sig. Andra elever har varit på flykt så länge att de tappat mycket av tidigare kunskaper eller har fått en mycket sporadisk skolgång. De förstnämnda kan ofta relativt snabbt uppnå behörighet och fortsätta sina studier på ett nationellt eller specialutformat program. För den sistnämnda gruppen kan det emellertid komma att krävas stora insatser under lång tid.

Varje individ skall ges adekvat stöd utifrån sina individuella behov, intressen och förutsättningar. Den individuella studieplanen har en särskild betydelse för dessa ungdomar och det är viktigt att skolan och eleven kommer överens om dess innehåll. I planen måste bl.a. framgå hur de kunskaper som krävs för att uppnå gymnasiebehörighet skall inhämtas.

9.5 Det kommunala uppföljningsansvaret

Kommuners uppföljningsansvar regleras i dag i 5 kap. 13 § skollagen. Här framgår att varje kommun är skyldig att erbjuda gymnasieutbildning i form av specialutformade eller individuella program för de ungdomar som inte tagits in på något nationellt program i gymnasieskolan. Det samma gäller den som tagits emot på ett nationellt program i gymnasieskolan men som avbrutit utbildningen där. En elev har rätt att påbörja en gymnasieutbildning fram till 20 års ålder.

Före 1992 reglerades det kommunala uppföljningsansvaret i skollagen. I den tidigare regleringen angavs ett antal åtgärder som kommunen var skyldig att erbjuda de ungdomar som inte hade fast anställning eller studerade i gymnasieskolan. Nuvarande bestämmelser innebär en skyldighet att erbjuda ett individuellt program som till stor del täcker in de tidigare angivna åtgärderna. I det tidigare regelverket fanns emellertid en särskild bestämmelse om att hemkommunen skulle hålla sig underrättad om hur ungdomarna var sysselsatta. Uttryckliga föreskrifter om denna skyldighet saknas emellertid i dagens bestämmelser, något som uppenbarligen lett till att vissa kommuner uppfattar reglerna som otydliga.

Regeringen anser att avsikten med förändringen i lagstiftningen inte var att minska kommunernas uppföljningsansvar, utan att få en närmare samverkan mellan de insatser som görs för ungdomar som inte går en reguljär gymnasieutbildning och gymnasieskolan i övrigt, i syfte att få så många som möjligt att fullfölja en gymnasieutbildning. Enligt Skolverket finns en risk med reglernas nuvarande utformning, att de ungdomar som står utanför gymnasieskolan tappas bort. De erbjuds en gymnasieutbildning när de lämnar grundskolan, men om de då inte påbörjar en gymnasieutbildning är risken stor att kommuner inte aktivt erbjuder gymnasieutbildning vid ytterligare tillfällen.

Gymnasiekommittén har föreslagit att kommunernas uppföljningsansvar förtydligas så att det framgår att skyldigheten att erbjuda ungdomar upp till 20 år en gymnasieutbildning också innefattar en skyldighet att kontinuerligt hålla sig informerad om var de ungdomar, som av olika skäl inte söker eller avbryter en gymnasieutbildning, befinner sig och erbjuda dem utbildning i gymnasieskolan eller insatser som syftar till sådan utbildning. Utredningen Unga Utanför (SOU 2003:92) har föreslagit ett förstärkt kommunalt ansvar för de unga som är utanför såväl gymnasieskolan som arbetslivet. Varje kommun skall, enligt utredningen, ha en lagstadgad skyldighet att skapa en organisation som ansvarar för att aktivt söka upp och ge stöd till alla unga utanför under 20 års ålder som inte har någon känd sysselsättning. Stödet skall syfta till att ge kompetens för vidare studier och arbete.

Regeringen anser att det liksom hittills bör vara en kommunal angelägenhet att stödja och stimulera alla ungdomar under 20 år som saknar en gymnasieutbildning att påbörja och fullfölja en utbildning. Inom varje kommun bör det finnas beredskap att erbjuda vägledning och stöd för de unga människor som inte på egen hand lyckas ta sig från grund- till gymnasieskolan eller som avbryter sina gymnasiestudier.

Det är således uppenbart att det kommunala uppföljningsansvaret för ungdomar under 20 år är viktigt, inte minst för att förbättra den utsatta situation vissa ungdomar befinner sig i. Regeringen återkommer till riksdagen med förslag om utformningen av kommunernas ansvar för unga. Prop. 2003/04:140

10 Gymnasial yrkesutbildning

I de analyser som görs av den ekonomiska tillväxtens drivkrafter framstår arbetskraftens kunskaper och färdigheter som en allt viktigare förklaring till produktivitetsökningar och ett samhälles totala växtkraft. Utbildning skapar beredskap för förändringar och omställning samt underlättar näringslivets och den offentliga sektorns utveckling och effektivisering. Kunskap och kompetens har blivit allt viktigare produktionsfaktorer, när tjänste- och serviceinslagen i produkterna ökar.

Samhällets insatser på utbildningsområdet måste utformas i nära överensstämmelse med arbetslivets och samhällets behov. Arbetslivets krav på självständiga människor avviker inte från vad vi behöver för att leva ett fullvärdigt liv utanför arbetet. För individen ger utbildning möjlighet till personlig utveckling och bidrar därmed till högre livskvalitet. Idén om ett livslångt lärande kan bara uppnås om gymnasieskolan är en plats dit eleverna väljer att gå av intresse.

Utvecklingen under 1990-talet karaktäriseras överlag av högre utbildningsnivåer bland alla sysselsatta i arbetslivet. Andelen sysselsatta som endast har grundskoleutbildning har minskat kraftigt, från ca 29 procent år 1990 till ca 20 procent år 1999. Andelen sysselsatta med en kort gymnasieutbildning har minskat och andelen som har en längre gymnasieutbildning har ökat, liksom andelen högskoleutbildade. Den sektor som år 1999 uppvisade den klart högsta andelen högskoleutbildade var den snabbväxande kunskapsintensiva tjänstesektorn, där cirka 40 procent hade en högskoleutbildning.

Ungefär hälften av en ungdomskull träder ut på arbetsmarknaden med sin gymnasieutbildning eller kortare eftergymnasial yrkesutbildning som grund. Det är därför väsentligt att den gymnasiala yrkesutbildningen ger tillräckliga kunskaper för inträdet i arbetslivet samtidigt som den utgör en grund för vidare studier och ett livslångt lärande. Utvecklingen med kraftiga strukturomvandlingar i näringslivet och förändringar av arbetsinnehåll och arbetsmetoder på hela arbetsmarknaden medför att arbetskraften har ett ständigt behov av kunskapspåfyllnad. Denna kunskapspåfyllnad är också viktig för att den enskilde skall kunna utvecklas som individ och i sin profession.

De förslag till kvalitetsförstärkningar som läggs fram i denna proposition ligger i linje med den s.k. Köpenhamnsdeklarationen om ett närmare europeiskt yrkesutbildningssamarbete som utbildningsministrarna i 31 europeiska länder antog i november 2002. I denna prioriterades ett antal områden, som nu följs upp i den s.k. Köpenhamnsprocessen. Syftet är att öka kvaliteten i den europeiska yrkesutbildningen och att främja arbetskraftens rörlighet inom EU. En viktig del av arbetet är att främja öppenhet och insyn i medlemsländernas system för yrkesutbildning på grundläggande nivå och att lättare kunna erkänna yrkeskompetenser och utbildningsbevis mellan länderna.

Regeringens bedömning: En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet är nödvändig för att möta såväl samhällets som individens behov. Den grundläggande yrkesutbildningen bör ge dels generella nyckelkompetenser inklusive kärnämnen, dels specialistkunskaper av en sådan omfattning att elevens kompetens i huvudsak svarar mot arbetslivets krav.

Skälen för regeringens bedömning: Arbetslivets företrädare har betonat betydelsen av en yrkesutbildning av hög kvalitet för att möta såväl samhällets som individens behov. Regeringen instämmer i detta. En högkvalitativ yrkesutbildning, anpassad till ett modernt arbetslivs behov, måste ge kompetens med såväl bredd som djup. Traditionell yrkeskunskap måste integreras med generella kompetenser och goda baskunskaper. Regeringens utgångspunkt är därför att kvaliteten i den grundläggande yrkesutbildningen skall öka i den reformerade gymnasieskola, som föreslås i denna proposition.

Oavsett vilka yrken som studeras, är det uppenbart att det sker stora förändringar över tid vad gäller innehåll, utrustning och metoder samt kunskapskrav. Behovet av generella kunskaper ökar, dock inte i samma takt och på samma sätt i alla yrken. Krav på generella kompetenser står inte i motsatsförhållande till behovet av specialisering inom olika yrkesområden. En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet måste således dels utveckla generella nyckelkompetenser, dels leda till specialistkunskaper av en sådan omfattning att elevens kompetens svarar mot arbetslivets krav för anställning eller verksamhet i eget företag. Den måste också ha en sådan utformning att den utgör en utgångspunkt eller plattform för fortsatt lärande under hela yrkeslivet. Dessa krav på den gymnasiala yrkesutbildningen gäller oavsett i vilken form den organiseras, dvs. som skolförlagd yrkesutbildning med inslag av arbetsplatsförlagt lärande eller som gymnasial lärlingsutbildning.

Många av de kompetenser som utvecklas i en på ett visst sätt profilerad yrkesutbildning är också användbara inom andra områden. Förmågan att planera och genomföra en arbetsuppgift, vara lyhörd för kund- och kvalitetskrav, fungera i lagarbete etc. är nyckelkompetenser som är tillämpbara i de flesta sammanhang, såväl i arbetslivet som i samhällslivet i övrigt. Detta är av stor betydelse, då undersökningar visar att elever i stor utsträckning arbetar i andra yrkesområden än de som de inriktat sig mot i gymnasieskolan.

Den elev som har ett starkt intresse av att utbilda sig mot ett bestämt yrkesområde skall även fortsättningsvis kunna göra det i gymnasieskolan. Genom olika val av inriktningar och valbara kurser kan en hög grad av specialisering ske. Väljer eleven sedan att utnyttja sitt individuella val och gymnasiearbetet till ytterligare fördjupning inom sitt intresseområde blir specialiseringen betydande. Möjlighet till en hög grad av specialisering är *ett* mått på kvalitet i yrkesutbildningen.

De gemensamma karaktärsämnena inom programmen bidrar också till hög kvalitet i yrkesutbildningen. Inom varje program eller över programgränserna kan sammanhangsrelaterade och helhetsinriktade lärandesituationer skapas. Övergripande arbetsuppgifter, där elever med olika inrikt-

ningar på sina studier bidrar med sina specialistkunskaper för att lösa uppgiften, förbereder eleverna för arbetsförhållanden som alltmer präglar ett modernt arbetsliv. Kunskaperna kommer till användning i ett sammanhang som liknar de arbetsuppgifter som sedan möter eleverna i arbetslivet. Numera är planerande, utförande och kontrollerande funktioner normala inslag i en persons eller ett arbetslags arbetsuppgifter. Förmåga till överblick, sammanhang, förutseende och konsekvensmedvetande är viktiga kompetenser för såväl önskad arbetskvalitet som ett aktivt samhällsliv.

Även kärnämnen är viktiga inslag i utbildningen för ett kommande yrkesliv. Regeringen har starkt stöd från arbetslivets företrädare när det gäller synen på behovet av såväl generella yrkeskompetenser som goda kunskaper i kärnämnen för alla elever. Dessa kunskaper är en förutsättning för deltagande i det livslånga och livsvida lärandet. Därmed är de avgörande för att individen skall få och behålla ett arbete under sitt yrkesliv eller att kunna byta verksamhetsområde. Kärnämnen är därför av central betydelse för sysselsättningen och ett högt arbetskraftsutbud.

Ett viktigt kvalitetsinslag i yrkesutbildningen är också kravet på lokalt samråd, som regeringen föreslår skall bli obligatoriskt för kommunen. Genom arbetslivets medverkan i planering och genomförande av den grundläggande yrkesutbildningen inklusive gymnasiearbetet, säkras utbildningens aktualitet och legitimitet – viktiga kvalitetsbegrepp för att elever och föräldrar skall uppfatta de yrkesinriktade studievägarna som attraktiva val i gymnasieskolan. Med det lokala näringslivets medverkan kan även informationen bli bättre om vilka arbetsuppgifter som verkligen ryms inom olika yrkesområden och branscher.

Regeringen är övertygad om att det finns ett starkt intresse från näringsliv, fackliga organisationer och offentlig verksamhet att medverka till att yrkesutbildningen utvecklas och får höjd kvalitet. Regeringen avser att inom kort tillsätta en Yrkesutbildningsdelegation som kan spela en central roll för att utvecklingspotentialen i den gymnasiala yrkesutbildningen tas till vara. Slutligen vill regeringen peka på att den minsta garanterade undervisningstiden samt kraven på omfattning av de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen kvarstår som tidigare. Regeringen föreslår också att en lärlingsutbildning utvecklas som ett attraktivt valbart alternativ för alla elever på yrkesinriktade program.

10.2 Arbetsplatsförlagt lärande

Regeringens bedömning: Alla elever i gymnasieskolan bör genom egna erfarenheter få insikt i arbetslivets förutsättningar och uppgifter. Elever som väljer yrkesinriktade program bör, liksom nu, få minst 15 veckors utbildning förlagd till en arbetsplats.

Fler elever bör ges möjlighet till utlandsförlagd praktik och utbildning.

Gymnasiekommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: En överväldigande majoritet av remissinstanserna är positiv till att alla elever i gymnasieskolan omfattas av en period av

lärande i arbetslivet. *Skolverket, Myndigheten för skolutveckling, Malmö högskola, Arbetsmarknadsstyrelsen, NUTEK, LO och TCO* är några av de remissinstanser som tillstyrker förslaget. Flera kommuner, bl.a. *Hudiksvall* och *Pajala*, anger att de i princip är positiva till kommitténs förslag, men att de ser svårigheter att praktiskt kunna genomföra det. Redan i dag har de svårigheter att ordna APU-platser i tillräcklig omfattning.

Bland de remissinstanser som avvisar kommitténs förslag finns *Svenskt Näringsliv, ALMEGA, Teknikföretagen, Allmänna Industrigruppen* och *Linköpings universitet*. Flera av dem betonar visserligen behovet och vikten av arbetslivskontakter för samtliga elever, men bygger sitt ställningstagande på de erfarenheter som finns från nuvarande situation. Många skolor har redan med dagens krav svårigheter att skaffa tillräckligt många APU-platser. Med fler elever som skall ha delar av sin utbildning företagsförlagd riskerar kvaliteten på utbildningen att försämrats. *Linköpings universitet* avvisar förslaget med hänvisning till den ökande konkurrens om APU-platser som kan befaras när såväl gymnasieelever som högskolestuderande skall tas emot.

Ingen remissinstans motsätter sig förslaget att elever som väljer mer yrkesinriktade studievägar även fortsättningsvis skall få minst 15 veckors lärande på en arbetsplats. Flera remissinstanser, bl.a. *Metall* och *Plåt&Vent Yrkesnämnd*, betonar behovet av ett finansieringssystem för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen för att tillräckligt många platser med godtagbar kvalitet skall kunna skapas.

Skälen för regeringens bedömning:

Former för undervisning i arbetslivet i nuvarande gymnasieskola

Arbetsplatsförlagt lärande förekommer i gymnasieskolan i olika organisatoriska former med olika förutsättningar och villkor. Arbetsplatsförlagd utbildning (APU) innebär att delar av utbildningen på ett program sker på en arbetsplats. Enligt nuvarande bestämmelser skall minst 15 veckor av undervisningstiden på yrkesinriktade program utgöras av APU. Skolhuvudmannen ansvarar för anskaffning av erforderligt antal APU-platser samt för att dessa uppfyller kvalitetskraven. Den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen skall planeras och genomföras med utgångspunkt i målen för utbildningen.

År 2000 tillkom en försöksverksamhet med Lärande i arbetslivet (LIA). Syftet med denna form av arbetsplatsförlagd utbildning är att bidra till en utveckling av den arbetsplatsförlagda utbildningen genom att möta arbetslivets förändrade kompetensbehov, att ge arbetslivet möjlighet att påverka utbildningens innehåll och genomförande samt att ge de elever som så önskar, möjlighet att genomföra en större del av utbildningen, minst 30 veckor, på en arbetsplats.

LIA är en alternativ väg att uppnå skolans mål. För LIA finns en kursplan om totalt 700 gymnasiepoäng, som skall ersätta yrkeskurser av motsvarande omfattning och fastställas av Skolverket. Innehållet i den särskilda kursplanen för LIA konkretiseras lokalt utifrån programmålen för den utbildning som eleven valt och utifrån de lokala mål som fastställs i programrådet. LIA ersätter kravet på APU i dessa utbildningar.

Försöksverksamheten gäller elever som påbörjar sin utbildning i gymnasieskolan före den 1 juli 2006. Den är frivillig för eleven, vilket innebär att en elev har rätt att välja mellan LIA och ett skolförlagt nationellt program. Hittills har endast ett begränsat antal elever genomfört sin gymnasieutbildning inom försöksverksamheten. Skolverkets första uppföljning av försöket visar ändå att deltagande elever och representanter för deltagande företag överlag är positiva.

Arbetsplatsförlagt lärande för elever på yrkesinriktade studievägar

Regeringen anser i likhet med Gymnasiekommittén att det arbetsplatsförlagda lärandet inom den gymnasiala yrkesutbildningen är en kvalitetsmässigt viktig del av utbildningen. Skolverkets tidigare utvärderingar av APU-verksamheten samt den av Myndigheten för skolutveckling presenterade utvärderingen av LIA-försöket visar att även eleverna uppskattar tiden på en arbetsplats högt. I den framtida gymnasieskolan blir kurserna större till omfattningen. En sådan utveckling innebär att APU och LIA närmar sig varandra och mer blir en gradskillnad än en artskillnad.

LIA-kursplanens generella utformning syftar till att underlätta för arbetsplatserna att ta emot elever och forma deras yrkesinriktade utbildning efter de förutsättningar arbetsplatsen erbjuder. I utvärderingen av LIA-försöket har företagsrepresentanter uttalat sig positivt om kursplanens flexibilitet. De positiva erfarenheterna av LIA-kursplanen bör tas till vara. I kommande uppdrag till Skolverket bör en utgångspunkt vara att kursplanerna för den framtida gymnasieskolan får en sådan generell och flexibel utformning att de kan användas såväl i skolans undervisning som vid arbetsplatsförlagt lärande. Regeringen bedömer att den organisatoriska formen för *arbetsplatsförlagt lärande (APL)* på de yrkesinriktade programmen bör vara en integrerad form av nuvarande APU och LIA, något som regeringen förutskickade redan i utvecklingsplanen (skr. 2001/02:188).

I LIA-försökets utvärdering redovisas också att företagets engagemang bl.a. beror på den kontinuitet i relationerna med eleven och skolan som den längre LIA-kursen erbjuder. Å andra sidan har försöket haft för begränsad omfattning i antal deltagande elever och företag för att säkra slutsatser skall kunna dras. Regeringen är därför inte beredd att nu förändra regleringen av omfattningen av APL för elever som väljer mer yrkesinriktade studievägar jämfört med vad som nu gäller för APU. Regeringen vill dock uppmärksamma skolhuvudmän och arbetsliv på att skrivningen ”minst 15 veckor” inte innebär någon övre gräns. Det är fullt möjligt för de skolor som kan erbjuda mer tid för APL med god kvalitet att göra så.

Arbetsplatsförlagt lärande för alla elever

Utbildningen i gymnasieskolan skall förbereda ungdomarna för yrkeslivet, vare sig inträdet på arbetsmarknaden sker direkt efter gymnasieskolan eller senare. Därför bör alla ungdomar redan under gymnasietiden få insikt i och egna erfarenheter från arbetslivet. I dagens gymnasieskola är som framgått APU obligatorisk endast för elever på de yrkesinriktade

programmen. Styrelsen för utbildningen kan besluta att APU genomförs även för elever på övriga program. Detta förekommer dock i liten omfattning. Regeringen anser därför att inslag av APL skall erbjudas även elever som väljer mer studieförberedande studievägar.

Begreppet APL måste i detta sammanhang ses i vid mening. Lärandet kan ske i såväl privata företag som offentliga verksamheter, men också i organisationer, andra utbildningsinstitutioner etc. Det är nödvändigt med en betydande flexibilitet under den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen så att verksamheten kan anpassas till de olika kursplanernas krav och lokala förhållanden. Utformningen kan dessutom göras utifrån individens önskemål, behov och förutsättningar.

Lärandet måste också betraktas ur ett bredare perspektiv än det kursplanestydda ”nyinlärande” som kännetecknar nuvarande APU inom yrkesutbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärande som alla elever i gymnasieskolan bör få del av kan även ha andra mål. Det kan t.ex. vara att ge introduktion till kommande utbildningsinslag eller att tillämpa och pröva redan i skolan förvärvade kunskaper i andra verksamheter i samhället. För elever som följer en studieförberedande inriktning och siktar mot yrken som kräver akademisk utbildning, kan det vara av intresse att få inblick i såväl utbildningen på ett universitet eller högskola som själva yrkesutövandet på en arbetsplats.

Syftet med de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen är inte enbart att vinna kunskap om arbetsmarknaden eller kunskap inom ett bestämt ämnesområde. Syftet är också att skapa goda förutsättningar för att utveckla de generella kompetenser och förhållningssätt som allt oftare efterfrågas av företrädare för arbetsmarknadens parter. Samarbets-, kommunikations- och problemlösningsförmåga etc. utvecklas alltid i ett sammanhang. Elever lär sig att kommunicera och att samarbeta samtidigt som de utför en viss arbetsuppgift i skolan eller på en arbetsplats. En arbetsplatsförlagd uppgift kan också utformas så att den ger rika möjligheter att involvera och i praktiken tillämpa läroplanens övergripande perspektiv.

Beroende på vilket syfte som skall uppnås kan olika former av verksamhet förläggas till arbetslivet. Det kan vara allt från studiebesök till större projektarbeten för att lösa autentiska uppgifter hämtade från ett företag eller motsvarande. Gemensamt för de aktiviteter som genomförs på en arbetsplats är kopplingen till utbildningen. APL oavsett form skall syfta till att antingen specifika kunskapsmål eller mer övergripande utbildningsmål uppfylls.

Många remissinstanser har påpekat att gymnasieskolan redan i dag har svårigheter att få APU-platser i tillräcklig omfattning till eleverna på de yrkesinriktade programmen. Det finns en tveksamhet till förslaget att samtliga elever i gymnasieskolan skall genomföra APL. Regeringen är medveten om att det kan vara förenat med svårigheter för den enskilda skolan, om det krav på omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet, som nu gäller elever på de yrkesinriktade programmen, skall gälla samtliga elever. Regeringen avstår därför från att föreslå en minsta omfattning i tid för APL för elever på mer studieförberedande studievägar. Lokala överväganden får ligga till grund för i vilken omfattning och för vilka avsnitt detta kan ske. Regeringen menar dock att dessa arbetslivsinslag bör ha en omfattning som inte är alltför ringa för att ge avsedd effekt.

Utlandsförlagda delar i gymnasieutbildningen är värdefulla och stimulerande inslag. Elever som genomför utbildningsperioder i skolor eller på arbetsplatser utomlands har goda möjligheter till yrkesmässig, språklig, kulturell och personlig utveckling. För gymnasieskolorna kan ett sådant utbyte underlätta samverkan med arbetslivet, öka internationella inslag i undervisningen och vidga samarbetet mellan olika lärarkategorier.

EU:s utbildningsprogram Leonardo da Vinci är ett stöd till utlandspraktik för elever på yrkesinriktade program. Årligen utnyttjas denna möjlighet av ca 450 elever i Sverige. För att utöka denna möjlighet till internationella inslag i utbildningen införde regeringen år 2002 ett kompletterande statligt stöd för arbetsplatsförlagd utbildning utomlands. Stödet administreras av Skolverket. Vidare har regeringen gett Myndigheten för skolutveckling uppdraget att i samverkan med Sida utveckla former för samarbete med utvecklingsländer för program med yrkesämnen.

Regeringen avser att verka för att fler elever ges möjlighet att delta i utlandsförlagda utbildningsinslag under sin gymnasietid och att uppmuntra användningen av Europass. På några års sikt är det ett rimligt mål att alla gymnasieskolor varje år har någon eller några elever som deltar i utlandsförlagda utbildningsinslag.

10.3 Gymnasial lärlingsutbildning

Regeringens bedömning: Gymnasial lärlingsutbildning bör utvecklas som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolan. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att utreda och lämna förslag till närmare utformning och reglering av denna lärlingsutbildning.

Gymnasiekommitténs förslag: Den möjlighet som i dag finns att genom lärlingsutbildning förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av kurser inom gymnasieskolan bör finnas kvar även i framtiden.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över kommitténs förslag att nuvarande lärlingsutbildning, som kombinerar anställning med studier i gymnasieskolan, bibehålls. *Myndigheten för skolutveckling* tillstyrker förslaget men anser att verksamheten skall ha en tydligare reglering. *Motorbranschens yrkesnämnd*, *Metall*, *Industrifacket* m.fl. är kritiska till att lärlingsutbildningen i gymnasieskolan bibehålls i sin nuvarande form. Man menar att lärlingsutbildningen behöver utvecklas till ett attraktivt alternativ till den skolförlagda utbildningen.

Skälen för regeringens bedömning: Den gymnasiala yrkesutbildningen i Sverige är, till skillnad från i många andra länder, av tradition till största delen skolförlagd. En förändring påbörjades i samband med gymnasie-reformen i början av 1990-talet. Då infördes en obligatorisk arbetsplatsförlagd del i utbildningen genom APU. Inom LIA-försöket har ytterligare möjligheter till arbetsplatsförläggning av utbildningsdelar införts.

Flera skäl talar för att ytterligare steg nu bör tas mot att utveckla en gymnasieutbildning ännu närmare arbetslivet, ett lärande där teori och praktik stöder varandra och blir djupare och mer motiverande för eleven. Lärlingsliknande utbildningsformer har blygsam omfattning i nuvarande gymnasieskola. Kommittén för gymnasieskolans utveckling (U 94:02) konstaterade att en bidragande orsak till detta var att varken skolan eller företagen kände något ansvar för lärlingsutbildningen och att informationen om möjligheterna var bristfällig. Vidare bedömde kommittén att formella hinder försvårat genomförandet. Regeringen kan konstatera att situationen förbättrats genom LIA-försöket, men att den fortfarande är otillfredsställande. Regeringen bedömer, i likhet med många arbetslivsföreträdare, att en lärlingsutbildning skall utvecklas inom gymnasieskolan för alla elever som ett valbart attraktivt alternativ till den huvudsakligen skolförlagda utbildningen. Regeringen avser att ta initiativ till samtal med arbetsmarknadens parter för att närmare diskutera förutsättningarna och ansvarsfördelningen för att en framtida lärlingsutbildning skall kunna etableras framgångsrikt.

För såväl enskilda elever som olika branscher och företag kan en lärlingsutbildning vara att föredra. Regeringen ser lärlingsutbildningen som en alternativ utbildningsväg öppen för alla elever och förekommande inom alla yrkesinriktade program, inte bara de traditionellt hantverksinriktade utbildningarna. Särskilt intressant blir den naturligtvis för vissa branscher och yrkesområden när kommunen eller samverkansområdet är ett för litet upptagningsområde för att bärkraftiga elevgrupper skall kunna bildas som underlag för gymnasial utbildning. En lärlingsutbildning kan då vara lösningen för ett företag eller en bransch att kunna rekrytera utbildad arbetskraft. För att få en tydlig ansvarsfördelning mellan skola och företag bör de utbildningsdelar som skall bedrivas på företaget regleras i avtal. Det kan gälla utbildningsinnehåll, försäkringsfrågor, handledarfrågor m.m. För karaktärsämnen med yrkesinriktad profil kan kommunen redan i dag lägga utbildningen på entreprenad. En entreprenadlösning kan vara ett sätt att ge en tydlighet om vad åtagandet innebär i fråga om ansvar, skyldigheter och ersättningsfrågor. Regeringen har nyligen tillkallat en särskild utredare (dir.2004:04) som getts i uppdrag att undersöka om nuvarande entreprenadmöjligheter behöver utvidgas för att bl.a. nå dessa syften.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen skall ses som en valbar alternativ studieväg att nå utbildningsmålen inom varje yrkesinriktat program. Till innehåll och mål skall lärlingsutbildningen motsvara skolförlagd utbildning, men till sitt upplägg kunna skilja sig avsevärt på grund av att den till huvuddelen är förlagd till en eller flera arbetsplatser. Självklart måste även lärlingsutbildningen ge goda kunskaper i kärn- och karaktärsämnena för att eleverna skall stå sig väl i samhället och på arbetsmarknaden. För eleven kan den praktiska delen motivera och påvisa behov av även mer teoretiska kunskaper som är nödvändiga för att klara yrkesrollen. Lärlingsutbildningens samtliga delar ska präglas av att de praktiska och teoretiska inslagen är integrerade och stöder lärandet till en helhet.

Det är väsentligt att kraven på uppnådd kompetens och kraven för gymnasieexamen är desamma för den gymnasiala lärlingsutbildningen som för motsvarande skolförlagd utbildning. Att lärlingsutbildningen är

en likvärdig utbildningsform underlättar också övergång mellan denna och skolförlagd utbildning för den elev som vill eller behöver byta studieform. Ett valideringsförfarande bör tillämpas i dessa fall för att dokumentera kunskaper i de olika kärn- och karaktärsämnena. Det kan underlätta sådana övergångar och överbrygga skillnader som orsakas av olika uppläggning av lärlingsutbildningen och den mer skolförlagda utbildningen. Under såväl de skolförlagda som de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen har gymnasielärlingen elevstatus.

Regeringen avser att i det kommande uppdraget till Skolverket låta myndigheten närmare utreda och lämna förslag på utformning och reglering av en sådan gymnasial lärlingsutbildning. I uppdraget ligger bl.a. att utreda vilka särskilda krav som bör ställas på de arbetsplatser som får användas för lärlingsutbildning, så att kvaliteten på utbildningen kan säkras. Det bör t.ex. övervägas om någon form av certifiering av dessa arbetsplatser bör komma ifråga. Vidare bör Skolverket utreda vilka formella beslut som skall krävas lokalt för att en skolhuvudman skall ha rätt att erbjuda lärlingsutbildning som en alternativ gymnasieutbildning och vilka följder det skall få för elevens rätt att söka utbildningen i annan kommun etc.

Inom ramen för ett individuellt program finns i dag en möjlighet att genom en särskild lärlingsutbildning förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa kärnämnen i gymnasieskolan. Antalet ungdomar som genomfört en lärlingsutbildning inom ramen för ett individuellt program har varit konstant lågt. Hösten 2002 anordnades lärlingsutbildning för sammanlagt 102 elever, varav 46 gick år 1. Det är således en mycket liten grupp elever som utnyttjar denna möjlighet. För de elever som omfattas kan det dock vara en passande uppläggning av yrkesutbildningen. Regeringen bedömer att möjligheten att förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av kurser i gymnasieskolan bör finnas kvar.

10.4 Lokalt samråd

Regeringens bedömning: Nya samverkansformer mellan skola och arbetsliv behöver utvecklas.

Lokalt samråd mellan kommun och arbetsmarknadens parter i frågor som rör yrkesinriktade program bör göras obligatoriskt.

Ett system med lokala råd för yrkesinriktade program bör prövas.

Gymnasiekommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Det finns en bred uppslutning hos remissinstanserna om värdet och behovet av samråd mellan skola och arbetsmarknadens parter vid planering och genomförande av främst gymnasieskolans yrkesinriktade utbildningar. *Företagarna* betonar i likhet med andra remissinstanser att formerna för samrådet måste formas efter lokala förutsättningar. *Metallgruppens Utbildningsråd* betonar vikten av att ett obligatorium för samråd införs och att arbetsmarknadens parter skall erbjudas likvärdig sammansättning i råden. *ALMEGA* och *Teknikföre-*

Skälen för regeringens bedömning:

Lokalt samråd mellan kommuner och arbetsliv om yrkesinriktad gymnasieutbildning

Regeringen har under senare år i olika sammanhang uppmärksammat behovet av en närmare samverkan mellan gymnasieskola och arbetsliv i syfte att utveckla undervisningen och höja kvaliteten i den yrkesinriktade utbildningen. Trots en växande medvetenhet inom såväl skola som arbetsliv om detta behov, har inte resultatet motsvarat samhällets intentioner på området. En förklaring kan vara att nuvarande regelverk inte är tillräckligt flexibelt, trots att det medger stora möjligheter till samverkan.

Även om det finns en stor efterfrågan från arbetslivet på kvalificerad personal inom olika branscher, minskar utbudet av motsvarande utbildning inom gymnasieskolan på många orter och regioner. Bl.a. har det minskade utbudet av industriteknisk utbildning i storstockholmsområdet uppmärksamrats. Samtidigt finns flera goda exempel där kommuner och det lokala näringslivet gått samman och i olika samverkansformer anordnat attraktiva utbildningar av främst industriteknisk karaktär.

Bristen på kvalificerade yrkeslärare är ytterligare ett argument för en ökad samverkan. I arbetslivet finns den specialistkompetens som skolorna många gånger har svårt att rekrytera och behålla. Möjligheten till utbytestjänster mellan skola och företag finns redan nu, men har fått mycket ringa omfattning.

Arbetsmarknadens komplexitet och förändringstakt har ökat väsentligt under senare år. Den snabba teknik- och metodutvecklingen inom arbetslivet ställer allt större krav på utbildningens innehåll och aktualitet. Ofta klarar varken skolan eller arbetslivet av att på egen hand informera om, marknadsföra och erbjuda utbildning som svarar mot såväl individernas som arbetslivets behov och efterfrågan. En närmare samverkan med Arbetsmarknadsverket, dvs. med såväl länsarbetsnämnder som arbetsförmedlingar, skulle kunna bidra till en förbättrad information om den regionala och lokala efterfrågan av olika yrkesgrupper. Staten, kommunerna och arbetslivet har ett gemensamt ansvar för att utforma en yrkesutbildning med kvalitet och attraktionskraft. Regeringen bedömer att nya samverkansformer bör införas mellan skola och arbetsliv, där arbetslivets inflytande och ansvar för utbildningen är större än vad som är möjligt inom nuvarande regelverk. Det finns sålunda skäl att pröva om inte denna ansvarsfördelning kan tillåtas ta sig uttryck i utvidgade samverkansmöjligheter mellan kommun och arbetsliv, t.ex. gymnasieutbildningar med delat ägarskap eller där utbildningen är utlagd på entreprenad i större utsträckning än vad dagens regler medger. Som nämnts ovan har regeringen därför tillkallat en särskild utredare (dir.2004:04) för att utreda om nuvarande entreprenadmöjligheter behöver förändras.

I skollag och skolformsförordningar fanns tidigare ett omfattande regelverk när det gällde skolans samverkan med arbetslivet och formerna för detta. I takt med avregleringen av skolan har bestämmelserna om

obligatoriska samrådsorgan tagits bort. Skälen till att ta bort dessa bestämmelser har dock inte berott på att samrådsorganen skulle vara oviktiga eller att betydelsen av samråd minskat. Motiven har i stället varit att öppna för fler och flexiblare former för samråd som beslutas utifrån lokala förutsättningar.

Regeringen ser arbetslivets medverkan i planering och genomförande som ett viktigt instrument för att säkra utbildningarnas relevans och legitimitet. Främst gäller detta yrkesinriktade program. Samverkan är också en förutsättning för att en vinnarsituation skall uppstå för alla parter som är involverade i utbildningen.

Gymnasiekommittén föreslår en återgång till obligatoriskt krav på lokalt samråd med arbetsmarknadens parter men menar att formerna för detta inte bör bindas nationellt. Regeringen delar kommitténs synsätt.

Försöksverksamhet med lokala råd

En framgångsfaktor vid väl utvecklad lokal samverkan mellan skola och arbetsliv är bl.a. väl fungerande former och forum för denna samverkan. Oftast har dessa forum utgjorts av programråd, yrkesråd eller liknande. För att vinna ytterligare kunskap om hur dessa forum bäst kan användas för att stimulera utvecklingen av gymnasieskolans yrkesutbildningar, bör en försöksverksamhet med lokala råd initieras. Viktigt är att såväl elever och skolpersonal som företrädare för arbetslivet är representerade. Försöksverksamheten måste dock utformas så att den inte motverkar andra initiativ såsom den pågående försöksverksamheten med lokala styrelser med elevmajoritet. Rådet kan omfatta ett eller flera program vid en gymnasieskola och utformas antingen som ett gemensamt ansvarstagande eller med en majoritet för arbetslivet. Arbetsmarknadens parter förutsätts bli representerade på ett likvärdigt sätt i rådet. Förutsättningarna varierar geografiskt och mellan branscher, varför systemet för samrådsorgan måste vara anpassat för detta. Regeringen avser att ta initiativ till en sådan försöksverksamhet.

10.5 Eftergymnasial yrkesutbildning

Regeringens bedömning: Arbetsmarknadens parter har möjlighet att utveckla former för och att sluta avtal om färdigutbildning eller introduktionsutbildning vid inträde på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan inom de sektorer av arbetsmarknaden som saknar sådana avtal. Regeringen avser att bidra till en sådan process genom att tillsätta en Yrkesutbildningsdelegation med uppgift att bl.a. underlätta övergången mellan gymnasieskola och arbetsliv.

Behovet av eftergymnasiala yrkesutbildningar av olika längd och specialiseringsgrad bör följas upp som en följd av den snabba utvecklingen inom arbetslivet.

Gymnasiekommitténs bedömning: Behovet av eftergymnasiala yrkesutbildningar av olika längd och specialiseringsgrad bör följas upp som en följd av bl.a. de förändringar som föreslås i gymnasieskolan.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig över behovet av eftergymnasial yrkesutbildning är överlag positiva till en översyn av utbildningsområdet. *Myndigheten för skolutveckling* anser att en översyn av systemet bör göras i syfte att skapa mer enhetlighet. Om behörighetskraven till YTH/yrkeshögskoleutbildningarna behålls på nuvarande nivå, kommer färre elever att bli behöriga direkt efter gymnasieskolan anser *Skolverket*. Påbyggnadsutbildning och/eller en längre period än i dag av färdigutbildning i företag kommer att krävas för att motverka detta. *Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning* stödjer kommitténs förslag om eftergymnasial utbildning och anser att ett allsidigt utbud av KY-utbildningar är ett nödvändigt komplement till den föreslagna gymnasieutbildningen.

TCO välkomnar kommitténs förslag om en breddning av utbudet av eftergymnasial utbildning. *Teknikföretagen* betonar vikten av eftergymnasial yrkesutbildning och föreslår att det senast i samband med att de första eleverna går ut från den reformerade gymnasieskolan bör finnas ett reguljärt system för eftergymnasial yrkesutbildning. *Elbranschens centrala yrkesnämnd* förordar att en reguljär eftergymnasial yrkesutbildning utvecklas med dagens KY och YTH-utbildningar som förebild. *Haninge* och *Värnamo kommuner* pekar också på ett ökat behov av eftergymnasiala yrkesutbildningar. *Svenska Kommunalarbetsförbundet* efterfrågar färdigutbildningsavtal inom sina intresseområden samt att utvecklingsprojekt genomförs kring ”färdigutbildningssystem”.

Skälen för regeringens bedömning:

Kortare yrkesutbildningar i högskolan

I propositionen *Den öppna högskolan* (prop.2001/02:15) redovisar regeringen sin syn på behovet av kortare yrkesutbildningar med olika

inriktningar i högskolan. En alltför hög andel av de ungdomar som lämnar gymnasieskolans yrkesinriktade program väljer att inte gå till högskolan, därför att det saknas utbildningsalternativ som naturligt länkar samman med den yrkesutbildning de genomgått i gymnasieskolan. Främst är det pojkdominerade gymnasiala yrkesutbildningar som saknar vidareutbildningsalternativ i högskolan.

För att snabbt utveckla nya kortare yrkesutbildningar i högskolan har regeringen givit Luleå tekniska universitet, Örebro universitet och Blekinge tekniska högskola ett särskilt uppdrag att utveckla sådana utbildningar. Vidare har regeringen infört en ny examen i högskoleförordningen (1993:100, bilaga 2) med benämningen yrkeshögskoleexamen. Denna skall kunna erhållas efter två års studier (80 poäng).

Eftergymnasial yrkesutbildning utanför högskolan

Med eftergymnasial yrkesutbildning utanför högskolan avses yrkesutbildning inom den kvalificerade yrkesutbildningen (KY), samt vissa utbildningar inom utbildningsformerna påbyggnadsutbildningar inom kommunal vuxenutbildning, kompletterande utbildningar och utbildningar inom folkhögskolan. Regeringen anser det viktigt att de kortare yrkesutbildningar som bygger på gymnasieskolan utvecklas i takt med arbetslivets behov. Dessa svarar mot viktiga utbildningsbehov.

En översyn av påbyggnadsutbildningarna inom kommunal vuxenutbildning har påbörjats. Främst har deras finansiering genom interkommunala ersättningar kritiserats. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2004 föreslagit att det bör prövas om vissa påbyggnadsutbildningar kan överföras till andra utbildningsformer med statlig finansiering. Andra påbyggnadsutbildningar, som tillgodoser ett lokalt eller regionalt behov, bör kunna drivas vidare av kommunala huvudmän. Vidare har regeringen beslutat om en försöksverksamhet med eftergymnasial lärlingsutbildning för vuxna inom vissa små hantverksyrken.

Eftergymnasial yrkesutbildning i arbetslivet

Även om allt fler arbeten kräver högskoleutbildning eller annan formell eftergymnasial utbildning, finns det många yrken och yrkesområden där yrkesutbildningen i gymnasieskolan är en tillräcklig förberedelse för arbetslivet. Som exempel kan nämnas hantverkare inom byggsektorn samt viss vård- och omsorgspersonal inom den kommunala sektorn.

Varje krav på höjd kompetens och därmed längre utbildning som finns i arbetslivet kan rimligen inte tillgodoses genom en generell utökning av utbildningstiden i gymnasieskolan. Inte heller kan den ökade efterfrågan på högre kompetens tillgodoses enbart genom ytterligare eftergymnasial utbildning. Det innebär att de höjda kraven på kompetens inom vissa delar av arbetsmarknaden måste tillgodoses direkt i arbetslivet.

Inom en del av de traditionella arbetsmarknadssektorerna regleras denna färdigutbildning i arbetslivet genom avtal mellan arbetsmarknadens parter. Inom andra sektorer saknas sådana avtal helt. I övriga Europa är det betydligt vanligare att hela utbildningsförloppet, och därmed villkoren för tillträde till yrket och rätten till yrkesutövning, är statligt regle-

rat. Den svenska traditionen medför att villkoren för och organisationen av övergången mellan den skolförlagda utbildningen och arbetslivet skiftar från bransch till bransch. Även möjligheten till kompetensutveckling inom yrket varierar. En utveckling mot att fler yrkesområden skulle få särskilda avtal om färdigutbildning/introduktionsutbildning skulle sannolikt stärka de svenska yrkesverksammas möjligheter till mobilitet i Europa.

Arbetslivets förändring ställer i framtiden andra krav på kompetens hos medarbetarna och därmed på den gymnasiala yrkesutbildningen. Å ena sidan behöver eleverna få en förberedelse för en bredare yrkesverksamhet, vilket gör dem anställningsbara inom ett vidare yrkesområde än tidigare, å andra sidan tillräckliga specialistkunskaper för att kunna påbörja en yrkesbana som anställd eller egenföretagare. Utbildningen skall också leda till en bra kunskapsplattform för det fortsatta lärande som kommer att vara en förutsättning för deltagande och yrkesmässig utveckling på framtidens arbetsmarknad.

En utveckling i den riktningen ställer emellertid stora krav på hur övergången mellan skola och arbetsliv utformas. En stor del av den enskildes färdigutbildning och kompetensutveckling kommer att ske i arbetslivet i form av informellt lärande i arbetet. Detta utesluter inte att företag från tid till annan har behov av att erbjuda specifik kompetensutveckling för sin personal i samverkan med olika utbildningsanordnare, t.ex. för att introducera ny teknik i företaget.

Arbetslivets parter inom alla sektorer får ta ett stort ansvar för att utveckla former för vidareutbildning i förhållande till de nya och förändrade krav som ställs i yrkesrollen. En sådan utveckling skulle sannolikt även öka det långsiktiga intresset för och rekryteringen till de utbildningsvägar inom gymnasieskolan som leder till anställningsbarhet utan fortsatta formella studier på eftergymnasial nivå.

Arbetsmarknadens parter har möjlighet att utveckla former för och sluta avtal om färdigutbildning/introduktionsutbildning vid inträde på arbetsmarknaden inom de sektorer av arbetsmarknaden som saknar sådana avtal. Detta skulle underlätta och effektivisera övergången mellan gymnasieutbildning och anställning. Ett närmare samarbete mellan parterna och skolan skulle dessutom kunna leda till att undervisningen i karaktärsämnena och gymnasiearbetet kan utformas och arbetsplatsförläggas i en sådan omfattning att övergången till arbetslivet ytterligare underlättas. Regeringen avser att bidra till processen genom att tillsätta en Yrkesutbildningsdelegation. En av delegationens huvuduppgifter blir att arbeta för att samhällets intentioner för samverkan mellan skola och arbetsliv förverkligas i högre grad än för närvarande. Inom ramen för den uppgiften kan delegationen medverka till att göra övergången smidigare mellan gymnasieutbildning och arbetsliv.

Kommunalt utvecklingsarbete

I många kommuner och regioner har också ett viktigt utvecklingsarbete inletts för att möta nya mönster vad gäller såväl ungdomars utbildningsval som arbetslivets behov av välutbildad arbetskraft. Dessa utvecklingsinsatser karakteriseras av en nära samverkan mellan utbildningsanordnare, arbetsliv och högskola. Regeringen anser det viktigt att sådana

insatser fortgår. Inom ramen för en sådan planering kan också gymnasiala och eftergymnasiala utbildningar ses i ett sammanhang och bidra till att förnya form och innehåll i de olika studievägarna.

Prop. 2003/04:140

Översyn av de eftergymnasiala yrkesutbildningarna

Eftergymnasiala yrkesutbildningar förekommer således såväl inom som utanför högskolan, med offentliga huvudmän såväl som privata. Utbudet kan uppfattas som så svåröverskådligt att det blir besvärligt att få ett helhetsgrepp om det. För individen kan det upplevas som en svårighet att värdera liknande utbildningar erbjudna inom olika system t.ex. som grund för fortsatta studier i en framtid. Regeringen anser därför, mot bakgrund av de förändringar som nu föreslås i gymnasieskolan och förändringarna i arbetslivet, att det finns skäl att närmare analysera utbudet av eftergymnasial yrkesutbildning och i vilka utbildningsformer den erbjuds, hur olika utbildningar värderas vid vidare studier samt hur den finansieras. En viktig del av analysen är också att se hur de eftergymnasiala yrkesutbildningarna kvalitetssäkras. Regeringen avser att genomföra en sådan översyn.

11 Riksrekrytering

Regeringens förslag: Beslut om riksrekrytering som tagits före genomförande av förslagen i denna proposition och som inte innehåller någon tidsbegränsning upphävs den 1 juli 2007

Regeringens bedömning: Vissa utbildningar, på en eller på ett antal orter i landet, kan liksom i dag göras riksrekryterande. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, bör även fortsättningsvis fatta beslut om riksrekrytering. Beslutet bör gälla för bestämd tid och därefter omprövas.

Gymnasiekommitténs förslag: Vissa utbildningar, eller delar av utbildningar, kan göras riksrekryterande efter beslut av regeringen eller den myndighet regeringen beslutar. Beslutet bör gälla i fem år och därefter omprövas. Tidigare beslut om riksrekrytering bör upphävas.

Remissinstanserna: De remissinstanser som kommenterat förslag är genomgående positiva, däribland *Lysekils* och *Vellinge kommuner*, *Landstingen i Västra Götaland*, *Dalarna* och *Norrbottnen*, *Företagarnas riksorganisation*, *Teknikföretagen*, *Skogsbrukets* samt *Såg- och Träindustrins Yrkesnämnd*. *Svenska kommunalarbetsareförbundet* vill gå ännu längre och menar att alla utbildningar i gymnasieskolan borde vara riksrekryterande, eftersom detta är en förutsättning för att alla elever skall få sina val tillgodosedda.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Vissa gymnasiala utbildningar behöver ett större elevupptagningsområde än kommunen eller samverkansområdet för att kunna bedrivas. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, har därför möjlighet att föreskriva att vissa utbildningar skall stå öppna för sökande från ett bestämt geografiskt område, t.ex. hela landet och hur många platser dessa utbildningar får omfatta. Därutöver har alla fristående gymnasieskolor rätt att rekrytera elever från hela riket.

I dag är drygt hundra utbildningar vid kommunala skolor riksrekryterande. Bedömningen av en ansökan om riksrekrytering utgår från ett nationellt behov. Förutom yttrande från Statens skolverk om innehållet i utbildningen krävs normalt även ett ställningstagande från central yrkesnämnd eller motsvarande om att riksrekrytering behövs. Vid beslut om riksrekrytering tas hänsyn till om utbildningen avser en så liten dimensionering för riket att det är risk för att utbildningen inte kommer till stånd utan riksrekrytering, om utbildningen kräver tillgång till speciell kostnadskrävande utrustning för att hålla hög kvalitet, om utbildningen avser att säkra bevarandet av gamla hantverkstraditioner eller om den avser ett yrkesområde som kan ha olika specialitet beroende på var i landet den anordnas. Regeringen har även möjlighet att ta regionala hänsyn. Medgivande om riksrekrytering har på senare år avsett en begränsad tid.

Genom förslaget (se avsnitt 5.2) om möjligheten för en elev att söka utbildning i annan kommun torde behovet av riksrekrytering minska betydligt. Regeringen bedömer dock att det även i framtiden kan finnas behov av riksrekrytering för vissa utbildningar och föreslår att en kommun även i fortsättningen efter prövning skall kunna få anordna gymnasieutbildning med riksrekrytering. Nuvarande bestämmelser i skollagen om att regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får besluta om riksrekrytering, föreslås kompletteras med att beslutet bör avse en begränsad tid.

Rätten för en kommunal eller landstingskommunal utbildning att rekrytera elever från hela landet skall även i framtiden avse sådana utbildningar som det finns ett särskilt nationellt intresse av t.ex. glasblåsare och yrkesdansare. Regeringen ser framför sig en ordning där samråd om utbildningsbehov och kvalitetsaspekter sker med respektive bransch innan beslut fattas om riksrekrytering på ett visst antal ställen i landet. Besluten bör tas samlat årsvis och avse viss tid. Regeringen kan även besluta om ett maximerat antal utbildningsplatser. Vid bedömningen skall hänsyn tas till – förutom motivet för och behovet av riksrekrytering – att utbildningen är av godtagbar kvalitet och att kostnaden står i rimlig proportion till nyttan med utbildningen. Ett annat övervägande är om den aktuella utbildningen är av ett sådant slag att den bör anordnas i gymnasieskolan eller om den snarare är eftergymnasial.

Riksrekrytering kan även komma i fråga för andra utbildningar än de ovan beskrivna, nämligen utbildningar där det inte går att uppnå det särskilda syftet med dem utan att elever rekryteras från hela riket, t.ex. riksiddrottsgymnasierna. För dessa utbildningar görs inga förändringar i förhållande till vad som gäller i dag. Detta gäller även de utbildningar som finns för döva och hörselskadade elever och utbildning som är speciellt anpassad för ungdomar med svåra rörelsehinder (Rh-anpassad utbildning).

Enligt avtal mellan staten och Södermanlands läns landsting respektive Örebro kommun anordnas också gymnasial utbildning för elever med psykisk utvecklingsstörning. En parlamentarisk kommitté, Carlbeckkommittén (U2002:01), har i uppdrag att ge förslag till hur utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning kan förbättras. Kommitténs slutbetänkande skall redovisas i oktober 2004. I avvaktan på dessa förslag och ställningstagande till dem berörs inte de två nämnda utbildningarna i denna proposition.

Regeringen anser, i likhet med Gymnasiekommittén, att det finns skäl att göra en översyn av de utbildningar som tidigare erhållit beslut om riksrekrytering. Beslut om riksrekrytering som tagits före genomförande av förslagen i denna proposition och som inte innehåller någon tidsbegränsning bör således upphävas före införandet. Elever som påbörjat studier i gymnasieskolan före den 1 juli 2007 bör dock få avsluta studierna enligt nuvarande ordning.

12 Genomförande

Regeringen avser att ge Skolverket och Myndigheten för skolutveckling uppdrag utifrån sina ansvarsområden med anledning av vad som föreslås i denna proposition.

Skolverket kommer att få ett kursplaneuppdrag. Kursplanearbetet utgår främst från förslagen om större kurser och ämnesbetyg och handlar således i huvudsak om att arbeta om kursplanerna till ämnesplaner. Varje program behöver gås igenom. För att den nya gymnasieskolan skall kunna träda i kraft den 1 juli 2007 krävs att Skolverket så snart som möjligt efter riksdagens beslut kan påbörja arbetet.

Skolverket bör göra en översyn av program mål, ämnen och kurser. I kap. 6 Ämnen och kurser föreslås att kurser bör omfatta minst 100 poäng, med undantag av bl.a. fyra kärnämneskurser. Även detta gör en kursplaneöversyn nödvändig. Regeringen anser det angeläget att ett system med ämnesbetyg införs. Motiven för detta utvecklas i kap. 7 Betyg. En sådan ändring av delar av betygssystemet innebär att den ämnesindelning som finns i dag måste ses över och anpassas till de nya förutsättningarna. Skolverket bör även visa på möjligheter att variera undervisningen i kärnämnen på olika program med bibehållande av de gemensamma kursplanemålen samt lyfta fram och tydliggöra hur en ökad infärgning kan ske.

Regeringen ämnar vidare uppdra åt Skolverket att utreda och lämna förslag till utformning och reglering av en gymnasial lärlingsutbildning av det slag som beskrivs i kap. 10 Gymnasial yrkesutbildning.

Skolverket skall i arbetet med uppdraget samverka med Myndigheten för skolutveckling. Skolverket skall därutöver samverka med företrädare för högskolor, myndigheter som t.ex. Högskoleverket och Verket för Högskoleservice, kommuner, ämnesföreträdare, branscher och organisationer samt andra som kan vara berörda.

Skolverket skall i samarbete med Myndigheten för skolutveckling ansvara för implementeringsinsatser avseende betyg och bedömning.

Regeringen avser även att ge Myndigheten för skolutveckling ett utvecklingsuppdrag att stödja kommuners och skolors genomförande av förslagen i propositionen. Myndigheten för skolutveckling bör tillsammans med arbetsmarknadens parter stödja utvecklingen av lokal samverkan mellan skola och arbetsliv. Myndigheten för skolutveckling bör även initiera utvecklingsarbete och visa på goda exempel på hur infärgning, kunskapsbedömning och dokumentation kan genomföras.

Skolverket skall långsiktigt följa gymnasieskolans utveckling och rapportera till regeringen hur implementeringen av ändringarna fortskrider. Myndigheten för skolutveckling skall följa och rapportera effekterna av sina insatser för att stödja den lokala utvecklingen.

13 Riksrekryterande påbyggnadsutbildningar

Regeringens bedömning: Bestämmelserna om interkommunal ersättning för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar enligt förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning bör upphävas. Ändringen bör träda i kraft vid utgången av år 2004.

I budgetpropositionen för 2004 (prop. 2003/04:01) aviserades att rätten till interkommunal ersättning för de riksrekryterande påbyggnadsutbildningarna inom kommunal vuxenutbildning skulle avskaffas, samtidigt som staten bör ta över finansieringen av vissa påbyggnadsutbildningar från kommunerna.

Bestämmelserna om interkommunal ersättning för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar finns i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. Förordningen bör sålunda upphävas i dessa delar. Ändringen bör träda i kraft vid utgången av år 2004. Den lagenliga grunden för det hittillsvarande systemet med interkommunal ersättning utgörs av ett bemyndigande från riksdagen till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Bemyndigandet finns i 11 kap. 24 § skollagen (1985:1100). Skollagen är i sin helhet föremål för översyn. Regeringen återkommer till riksdagen i denna fråga.

14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De nya bestämmelserna skall träda i kraft den 1 januari 2007 och skall tillämpas på utbildning som börjar efter den 1 juli 2007. För utbildning som då redan pågår skall äldre bestämmelser tillämpas.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om t.ex. mottagande av sökande till gymnasieskolan måste kunna fattas på våren 2007. Därför måste bestämmelserna träda i kraft redan vid årsskiftet, trots att de inte skall tillämpas förrän på utbildning som börjar efter den 1 juli 2007.

Beslut om riksrekrytering som har fattats före den 1 januari 2005 kan antingen innehålla en tidsbegränsning eller vara utan en sådan. I de fall de saknar en tidsbegränsning skall de upphöra att gälla den 1 januari 2007. Innehåller de en tidsbegränsning gäller riksrekryteringen till den tidpunkt som angetts i beslutet.

I enlighet med vad regeringen anför i avsnitt 9.2 om utbildning på heltid för individuella program, bör en lagreglering av detta, sedan regeringen har återkommit med sitt lagförslag till riksdagen, kunna träda i kraft den 1 juli 2006.

15 Ekonomiska konsekvenser

I enlighet med den s.k. finansieringsprincipen skall kommuner och lands-
ting inte åläggas nya arbetsuppgifter, utan att de samtidigt ges möjlighe-
ter att finansiera dessa på annat sätt än med höjda skatter. Om statsmak-
terna fattar beslut, som medför utgiftsökningar för kommunsektorn, bör
dessa således finansieras genom en ökning av statsbidragen eller genom
att staten fattar beslut som möjliggör besparingar. Finansieringsprincipen
innebär också att statsbidragen bör minska om kommunerna frångår skyl-
digheter eller om de till följd av regelförändringar får möjlighet att bedri-
va en mer kostnadseffektiv verksamhet.

Den aviserade förstärkningen av kvaliteten på individuella program
som innebär, att obehöriga elever som följer ett individuellt program
skall få utbildning på heltid, bör tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2006.
Regeringen återkommer i budgetpropositionen i fråga om kompensation
för kommunerna till följd av en förstärkt lagstiftning om utbildning på
heltid för eleverna på individuella program.

Genomförandeinsatser kommer att finansieras genom omfördelning av
tillgängliga medel inom Utbildningsdepartementets område.

Regeringen bedömer att de förslag som i övrigt lämnas i denna propo-
sition inte kommer att medföra några kostnadsökningar.

16 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

5 kap.

4 c §

Ändringen i *tredje stycket* motiveras av övergången till ämnesbetyg. Denna har behandlats i avsnitt 7.

I *fjärde stycket* införs en möjlighet att erhålla bevis om gymnasieexamen. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 8. Villkoren för examen motsvarar kraven på grundläggande behörighet för högskolan. Av ordalydelsen framgår att eleven måste ha fullföljt hela utbildningen på programmet. Det räcker således inte med att ha uppfyllt kurskraven på kurser omfattande minst 2 150 poäng och fått godkänt betyg på gymnasiearbetet.

9 §

Genom ändringen görs tydligt att besluten om riksrekrytering skall gälla för viss i besluten angiven tid. För äldre beslut som saknar sådan tidsbegränsning finns en särskild övergångsbestämmelse som innebär att dessa beslut upphör att gälla den 1 januari 2007. Frågor om riksrekrytering behandlas i avsnitt 11.

11 §

Tillägget i *tredje stycket* innebär att frågan om det finns platser kvar på en utbildning, sedan alla sökande som huvudmannen är skyldig att ta emot fått plats, inte kan bli föremål för överprövning. Det Skolväsendets överklagandenämnd kan pröva är om sökanden uppfyller de villkor för behörighet till utbildningen som finns. Det ankommer på huvudmannen att avgöra om det finns platser över för andrahandsmottagande på utbildningen.

14 §

Ändringen, som motsvarar ändringen i 9 §, har kommenterats under 9 §.

24 §

Innehållet i paragrafen har behandlats i avsnitten 5.2 och 5.3. Bestämmelsen kompletterar reglerna om hemkommunens skyldighet att betala interkommunal ersättning.

Av 5 kap. 8 § följer att den som skall erbjudas gymnasieutbildning av sin hemkommun är behörig att tas emot som sökande till sådan utbildning var som helst i landet. Den nämnda paragrafen anger också de situationer när en huvudman är skyldig att som sökande till sina utbildningar på nationella program ta emot ungdomar som inte är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Detta

brukar kallas förstahandsmottagande. När en sådan sökande har tagits in på utbildningen blir dennes hemkommun skyldig att betala ersättning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Detta följer av 5 kap. 22 och 23 §§.

Även i de fall en kommun eller ett landsting inte måste ta emot en sökande i första hand, får en sökande tas emot om det finns platser över på utbildningen sedan alla förstahandsmottagna har beretts plats. Genom ändringen i den aktuella paragrafen införs skyldighet för hemkommunen att betala interkommunal ersättning i dessa fall av andrahandsmottagning.

Från denna betalningsskyldighet för hemkommunen görs dock undantag för de fall den anordnande huvudmannen på programmet även erbjuder en lokalt fastställd inriktning. För att hemkommunen i en sådan situation skall vara skyldig att betala interkommunal ersättning för en elev som tas emot i andra hand, måste hemkommunen, även fortsättningsvis, åta sig att stå för kostnaden. Bestämmelsen ålägger alltså inte någon betalningsskyldighet i dessa fall av andrahandsmottagning, varken för utbildningen under år ett eller för utbildning följande år oberoende av om denna för den enskilda eleven sker på en nationell inriktning, en lokal inriktning eller på ett nationellt program utan nationella inriktningar.

Av paragrafens lydelse följer att denna begränsning i skyldigheten att betala interkommunal ersättning inte gäller för elever som har tagits emot i första hand. Detta innebär att om en sökande som har tagits emot i första hand väljer att år två och tre gå en lokalt fastställd inriktning blir hemkommunen skyldig att betala interkommunal ersättning för kostnaderna för hela utbildningen.

Det är den anordnande huvudmannens sak att avgöra om den skall ta emot några sökande i andra hand. Som redan nämnts får sådan mottagning förekomma först sedan alla förstahandsmottagna har beretts plats. Om huvudmannen då bedömer att det finns platser över på utbildningen får denne överväga att även ta emot sökande i andra hand. Av 5 kap. 11 § tredje stycket framgår att bedömningen av hur många platser som finns över för andrahandsmottagning inte får överklagas. Har anordnaren valt att göra andrahandsmottagning och det finns fler sökande i andra hand än det finns platser över på utbildningen, måste anordnaren göra ett urval. Bemyndigandet till regeringen i 5 kap. 15 § att fastställa föreskrifter om urval mellan behöriga sökande gäller även för detta urval.

24 a §

Paragrafen, som är ny, har behandlats i avsnitt 5.3.

Den reglerar hur den interkommunala ersättningen skall räknas i olika situationer.

33 §

Tillägget i *första stycket* är en följd av att möjligheterna till andrahandsmottagning i 5 kap. 24 § har utökats. Ändringen innebär att stöd till inackordering skall utgå i de fall huvudmannen är skyldig att ta emot eleven och övriga förutsättningar för stöd är uppfyllda. Någon skyldighet för hemkommunen att betala inackorderingsstöd finns således inte vid andrahandsmottagning.

Övergångsbestämmelser

Prop. 2003/04:140

Punkt 1 har behandlats i avsnitt 14.

Punkt 3 innebär att beslut som fattats enligt den äldre lydelsen upphör att gälla den 1 januari 2007 om de inte innehåller en tidsbegränsning. Finns en sådan begränsning i beslutet gäller denna. Att besluten upphör att gälla innebär att utbildningen inte längre är riksrekryterande enligt 9 och 14 §§. För elever som påbörjat en riksrekryterade utbildning skall dock interkommunal ersättning alltså utgå enligt de reglerna för sådan utbildning även om beslutet om riksrekrytering upphör att gälla under studietiden.

Sammanfattning av betänkandet Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan (SOU 2002:120)

Prop. 2003/04:140
Bilaga 1

Det som framför allt aktualiserat behovet av en utveckling av gymnasieskolan är förändringar i omvärlden och nödvändigheten av att gymnasieskolan blir en så bra förberedelse som möjligt för de ungdomar som skall vara verksamma i samhälle och arbetsliv till mitten av 2000-talet.

Förändringstakten kommer sannolikt att vara oföränderligt hög. Därför är det viktigt att ungdomarna kan skaffa sig en god grundläggande kompetens och få insikter i nödvändigheten att hela tiden lära nytt och att vara förändringsbenägen. Mycket talar för att de blir bättre förberedda för en föränderlig omvärld, om de har en bredare utbildning och att den mest specialiserade utbildningen bör ske efter gymnasieskolan, i eftergymnasial utbildning eller i en anställning.

Det finns företeelser i dagens gymnasieskola som kritiseras och gör en förändring av strukturen angelägen. Till dessa hör fragmentiseringen och betygsstressen.

Dagens unga – en individualiserad och solidarisk generation

Kommittén har utifrån förändringar i samhälle och arbetsliv analyserat och lagt förslag till hur gymnasieskolan bör struktureras. En utgångspunkt har varit att kartlägga hur dagens unga resonerar, vilka värderingar de har samt vilka krav och förväntningar de har på skolan.

Det som dagens unga tycker är viktigt, t.ex. familj, boende och en fast anställning, är sådant som den äldre generationen värderar högt. Samtidigt kan man se en viss förskjutning mot att fritid i dag värderas högre, medan förvärvs- och karriärbetingade värden har förskjutits nedåt. Globaliseringen har påverkat ungdomarna och bl.a. lett till att de har ett stort engagemang för frågor som rör världen. De är samtidigt mer individualistiska och självständiga. Den aktuella ungdomsforskningen visar att relationerna mellan klass, kön och etnicitet blir alltmer komplexa och leder till en differentiering av ungdomskulturen.

Den genomsnittliga utbildningstiden har successivt förlängts. Dagens unga är en utbildningsmedveten generation, som inser betydelsen av utbildning och behovet av återkommande sådan under förvärvslivet. Forskning visar att ungdomar med fullföljd treårig gymnasieutbildning har betydligt större chans att få ett arbete och en genomsnittligt högre lön än de som saknar motsvarande utbildning.

Arbetslivets framtida behov av kompetens

En av utgångspunkterna för kommittén har varit en analys och bedömning av den framtida arbetsmarknaden samt vilka krav detta ställer på gymnasieskolan. Historiskt har det visat sig svårt att förutse kompetensbehoven, något som har bekräftats också i detta utredningsarbete.

De flesta forskare, statistiker och prognosmakare tycks vara överens om tre förhållanden. Det ena är att ett land med en välutbildad befolkning

har konkurrensfördelar och att investering i utbildning är en av de mest effektiva metoderna för att skapa tillväxt. Det andra är att personlig framgång ofta – men inte alltid – står i relation till hur hög utbildning en individ har. Ju lägre utbildning, desto större är risken för att bli och förbli arbetslös. Det tredje förhållandet är att kunskapskraven i arbetslivet kommer att fortsätta öka.

I dag arbetar nära fyra av fem yrkesverksamma på arbetsplatser som uteslutande producerar någon form av tjänster. En allmän bedömning är att tillväxten av jobb kommer att ske i tjänstesektorn eller genom en förening av industriproduktion och tjänsteverksamhet. För allt fler jobb efterfrågas högskoleutbildning. Likväl råder, och kommer att råda, arbetskraftsbrist inom områden där yrkesförberedelse från gymnasieskolan är en tillräcklig, och nödvändig, förberedelse. När det gäller de egensysselsatta, t.ex. inom olika hantverksyrken, finns många områden där efterfrågan är långt större än tillgången på utbildade personer. Detta gäller även den kommunala sektorn, där bristen på utbildad personal f.n. ökar.

Generellt har det skett stora förändringar i hur arbetet organiseras på företagen. Genomgående ställs nya och högre krav på medarbetarnas förmåga till helhetssyn och initiativ. Om man ser till ett yrke över tid är det uppenbart att det också skett stora förändringar i innehåll och kunskapskrav. I många yrken – med undantag för dem med krav på licens eller behörighet – kan de yrkesspecifika kunskaperna läras på plats, men en bra och grundläggande utbildning är nödvändig för att ta till sig dem effektivt. Behovet av generella kunskaper ökar, dock inte i samma takt och med samma kompetensprofil inom alla yrken eller branscher.

För att utbildningen skall ge en god grund för etableringen på arbetsmarknaden är det viktigt att ungdomarna får breda, generaliserbara kunskaper som också är påbyggbara. Detta behöver inte stå i motsatsförhållande till ungdomars behov av att få specialisera sig inom ett område som de är intresserade av. Många av de kompetenser som efterfrågas är sådana som uppnås i förhållande till ett visst innehåll. Den gymnasiala yrkesutbildningen bör dock snarare förbereda eleverna för ett yrkesområde än för ett speciellt yrke.

Gymnasieskolans uppdrag

Gymnasieskolans övergripande uppdrag är att skapa förutsättningar för eleverna att tillägna sig och utveckla kunskaper. Genom samhällsförändringar och teknikutveckling har förutsättningarna för att inhämta fakta, att utveckla förståelse, färdigheter och förtrogenhet, förändrats. Därigenom har arbetet för både lärare och elever påverkats, något som lett till att skolans kunskapsuppdrag kan behöva revideras.

Gymnasieskolans traditioner har sina rötter i ett annorlunda samhällsuppdrag än dagens och morgondagens. I industrisamhällets skola kunde man genom en grundutbildning i ungdomsåren lära sig vad man behövde för resten av sitt yrkesaktiva liv. Detta är inte möjligt i vår tid. Arbetslivet efterfrågar i allt högre utsträckning problemlösningsförmåga, kreativitet, flexibilitet, självständighet och ansvarsförmåga. Detta ställer krav

på gymnasieskolan som en lärande kultur, som främjar reflektion och ett aktivt förhållningssätt.

Arbetslivets krav på självständiga människor avviker inte från vad vi behöver för att leva ett fullvärdigt liv utanför arbetet och för en vidareutveckling av våra demokratiska institutioner. Den största utmaningen ligger sannolikt i en tankevända kring skolans roll i samhället. Skoltiden är en stor och viktig del av elevernas liv. De har berättigade krav på livskvalitet och personlig utveckling i skolan. Ett livslångt lärande kan endast uppnås om skolan kan bli en plats dit eleverna är ivriga att gå.

Ställer de förändringar som skett i arbets- och samhällsliv nya eller oförenliga krav på skolan? Står t.ex. regeringens målsättning om fler högskoleutbildade i motsats till de krav som arbetslivet ställer när det gäller graden av specialisering? Kommittén menar att svaret måste vara nekande, främst utifrån att kunskapskraven i arbetslivet successivt stegrats och ändrats. Kunskapsuppdraget har således ändrats utifrån hur kvalifikationskraven förskjutits till förmån för breda och mer generella kompetenser.

Utvecklingen mot ett allt mindre förutsägbart samhälle leder till att gymnasieskolan får en allt viktigare roll som något sammanhållande, en social arena och en gemensam referensram. I dagens gymnasieskola styr alltså kön, social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå ungdomars val.

Kommittén anser att gymnasieskolan är något viktigt i sig, något som ger eleverna gymnasial kompetens. Som skollagen är formulerad i dag beskrivs snarare målgruppen för verksamheten än själva uppdraget. Gymnasieskolans syfte att ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper, bidra till deras personliga utveckling, ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet, fortsatta studier samt för yrkesverksamhet bör framgå i skollagen.

Erfarenheter av dagens gymnasieskola

Införandet av en kursutformad gymnasieskola innebär att ett stort antal större eller mindre kurser kombinerades till 17 program. Fördelarna med kursutformningen är att eleverna får möjlighet att välja kurser, vilket kan göra dem mer studiemotiverade. Skolverket har i sin analys av reformen konstaterat: "Koncentrationen på kursen gjorde att reformen kom att definieras utifrån verksamhetens minsta del. Helheten och syftet med reformen gick därmed förlorad." Kommitténs slutsats är att en större helhet i utbildningen måste åstadkommas genom en ny struktur.

Det finns en tydlig uppdelning i mer studieförberedande och mer yrkesförberedande program. Kommittén som finner det olyckligt med en sådan uppdelning av elever tidigt i utbildningen vill skapa en struktur som inte sorterar eleverna redan från början. Varje år startar 20 000–25 000 elever om i första året i gymnasieskolan, oftast på ett nytt program. En ny struktur bör förebygga en del av dessa felval. Även den tydliga uppdelningen på flick- och pojprogram bör undvikas.

Det finns en social snedrekrytering till gymnasieskolans mer studieförberedande program, som också resulterar i en snedrekrytering till högskolan.

Många elever slutar sin skolgång utan att ha fått ett slutbetyg. Det minskar möjligheterna att senare fortsätta till högre utbildning. Ungefär var fjärde elev står utan fullständiga betyg ännu fyra år efter skolan. Det verkar som det numera ingår i många elevers planer att fortsätta sina studier på komvux. Gymnasieutbildningen tenderar härigenom att bli fyra- eller femårig. En större andel av eleverna än i dag bör klara av sina studier inom ramen för den treåriga gymnasieskolan.

Det individuella programmet omfattar ungefär 9 procent av en årskull och ungefär 14 procent av dem som går första året i gymnasieskolan. Antalet elever ökade markant när nya behörighetskrav – godkända betyg i svenska, engelska och matematik, infördes år 1998.

Trots problem i form av stress och avbrott är ungdomarnas bedömning av sin gymnasietid övervägande positiv. Oavsett vilket program de gått är de tillfreds eller mycket tillfreds med att de fått lära sig arbeta självständigt.

Kunskap, kompetens, kärnämnen

Alla elever i gymnasieskolan skall skaffa sig en minsta gemensam kunskapsbas utöver den de fått i grundskolan. Därigenom läggs grunden för en ökad förståelse och samverkan mellan eleverna som de kan bära med sig in i vuxenlivet. Kärnkunskaperna kan hjälpa dem att genomskåda och ge dem redskap att orientera sig i den värld de är en del av. Gymnasieskolan måste utveckla förmågan att lära från nya situationer, att kunna urskilja vad som är kritiskt och väsentligt.

Gymnasieskolan uppdrag tycks alltmer handla om att skapa förutsättningar för att olika förmågor utvecklas hos ungdomarna. Det kan gälla allmänna förmågor som samarbetsförmåga, ansvarstagande, initiativförmåga, flexibilitet, reflekterande attityd, förmåga att kunna arbeta under osäkerhet, förmåga att söka, bearbeta och kritiskt granska information, kommunikativ förmåga, problemlösningsförmåga, kreativitet samt förmåga att lära. Dessa förmågor/kompetenser kan inte utvecklas fritt från ett kunskapsinnehåll. Kompetenserna hänger samman med en situation och utvecklas i förhållande till ett ämnesinnehåll.

Kommittén anser att det även i fortsättningen skall finnas kärnämneskurser av en viss omfattning med urskiljbara mål. Att kärnämneskurserna har ett omfång uttryckt i gymnasiepoäng får emellertid inte betyda att alla elever skall ha samma mängd undervisning. För de elever för vilka kärnämneskursen är första steget i ett karaktärsämne bör ämnet planeras med hänsyn till hela förloppet. Andra elever kan behöva både en annan uppläggning och mera tid.

Kärnämnenas totala omfång är i sig ett problem. Å ena sidan finns det höga ambitioner att ge alla en god grund, å andra sidan måste det finnas ett tillräckligt stort utrymme för det individuella valet och för karaktärsämnen.

Kommittén föreslår samma kärnämnen med samma omfång som i dag, men med tillägg av en kurs i historia på 50 gymnasiepoäng. Historia bör huvudsakligen ha två syften. Dels skall ämnet ge en bakgrund till förståelsen av vår egen tid, dels ge vissa insikter i kritiskt tänkande och källkritik. Naturkunskap skall även i fortsättningen vara en kärnämnes-

kurs på 50 poäng. För att den skall få en större tyngd föreslås att ett naturvetenskapligt perspektiv skrivs in i sektorsmålen för alla sektorer.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 1

Utgångspunkter för en ny struktur

Kommitténs utgångspunkter för en ny struktur för gymnasieskolan:

- Gymnasieskolan skall upplevas som något nytt,
- Strukturen skall underlätta ett förverkligande av gymnasieskolans uppdrag,
- Struktur och mål skall bidra till utveckling av arbetsformerna,
- Gymnasieskolan skall förutse och beakta förändringar i samhälle och arbetsliv som har konsekvenser för människors kompetensbehov,
- Alla studievägar skall rymma en gemensam kärna av kunskaper och karaktärsämnen,
- Utbildningen skall ge grunden för bredare kompetensområden,
- Fokuseringen på delar skall tonas ner till förmån för helheten,
- Utbildningen skall vara i princip minst 3-årig,
- Strukturen skall vara flexibel och ge möjligheter till lokala variationer och individuella lösningar,
- Eleverna skall ha möjlighet att göra individuella val,
- Strukturen skall underlätta elevernas inflytande,
- Alla elever bör få möjlighet till lärande i arbetsliv och samhälle,
- Strukturen skall bidra till en jämnare fördelning av pojkar och flickor samt av elever med olika social och etnisk bakgrund på de olika studievägarna,
- Strukturen skall leda till breddad rekrytering till högskolan.

Den framtida gymnasieskolans struktur

Kommittén föreslår en struktur för gymnasieskolan som innebär en vidareutveckling av dagens gymnasieskola. Strukturen bygger på en princip om successiva val. Eleverna skall ha stora möjligheter att välja – och få sina val tillgodosedda – samtidigt som utbildningen blir mera sammanhållen än i dag. Strukturen skall gälla både kommunala och fristående skolor.

Motiven för en struktur med successiva val är att eleverna kan få ett bättre underlag för sina studieval och kan skjuta upp vissa val tills de fått mera kunskap om vilka alternativ det finns att välja mellan och vad dessa innebär.

Åtta ingångar föreslås till gymnasieskolan: Servicesektorn, Individ- och samhällssektorn, Kultur- och kommunikationssektorn, Ekonomi- och samhällssektorn, Bygg- och fastighetssektorn, Natur- och samhällssektorn, Teknik- och produktionssektorn samt Teknik- och designsektorn.

Servicesektorn riktar sig till ungdomar som är intresserade av arbete inom tjänstesektorn, dvs. den sektor som för närvarande svarar för nästan tre fjärdedelar av sysselsättningstillväxten. Exempel på yrkesområden är arbeten inom restaurang, hotell, turistnäring, teknisk support, kundtjänst,

handel, person- och varutransporter. Hantverk där service är en viktig utgångspunkt hör också hit.

Individ- och samhällssektorn riktar sig till elever som vill arbeta med och för människor. Denna del av arbetsmarknaden kommer att ha stora och växande rekryteringsbehov under lång tid framöver. Exempel på yrkesområden är dels arbeten inom polisväsendet, hälso- och sjukvården, dels arbeten inom förskola, skola och socialtjänst. Hantverk som innebär arbete med människor kan ligga här.

Kultur- och kommunikationssektorn riktar sig till elever som är intresserade av att utveckla sina kunskaper inom kultur, humaniora, språk och media, antingen tekniskt – praktiskt eller mera teoretiskt. Konsthantverk hör hit.

Ekonomi- och samhällssektorn riktar sig till ungdomar med ett brett samhällsvetenskapligt intresse och syftar bl.a. till att utveckla förmågan att förstå sambanden mellan ekonomi och samhällsvetenskap, att utveckla redskap att formulera, analysera och lösa problem. Utbildningen avser också att belysa internationella frågor.

Bygg- och fastighetssektorn riktar sig till elever som har ett intresse för praktisk byggverksamhet, arkitektur och samhällsplanering. Sektorn förbereder för arbeten inom planering/projektering, produktion och förvaltning av byggnader och infrastruktur såsom vägar m.m. samt olika bygghantverk.

Natur- och samhällssektorn riktar sig till elever med intresse för naturvetenskaper, människan, samhället, ekologi och naturresurser. Exempel på yrkesområden är det naturvetenskapliga och matematiska fältet, med yrken som bl.a. läkare, lärare, forskare, miljö- eller systemvetare, där gymnasiestudierna förbereder för högskolestudier. Sektorn vetter också mot skogs- och naturbruksnäringen, där det ibland kan vara möjligt att få en anställning direkt efter gymnasiestudierna, men där det också kan krävas eftergymnasiala studier t.ex. till agronom, lantmätare, hortonom eller veterinär.

Teknik- och produktionssektorn riktar sig till elever som är intresserade av industriell produktion, underhåll, service och installation. Också hantverk med teknisk anknytning omfattas. Kännetecknande för området är ett ständigt utvecklat teknikinnehåll och en vidgad teknikspridning och specialisering. Utbildningen ger en grundläggande yrkesförberedande teknisk kompetens.

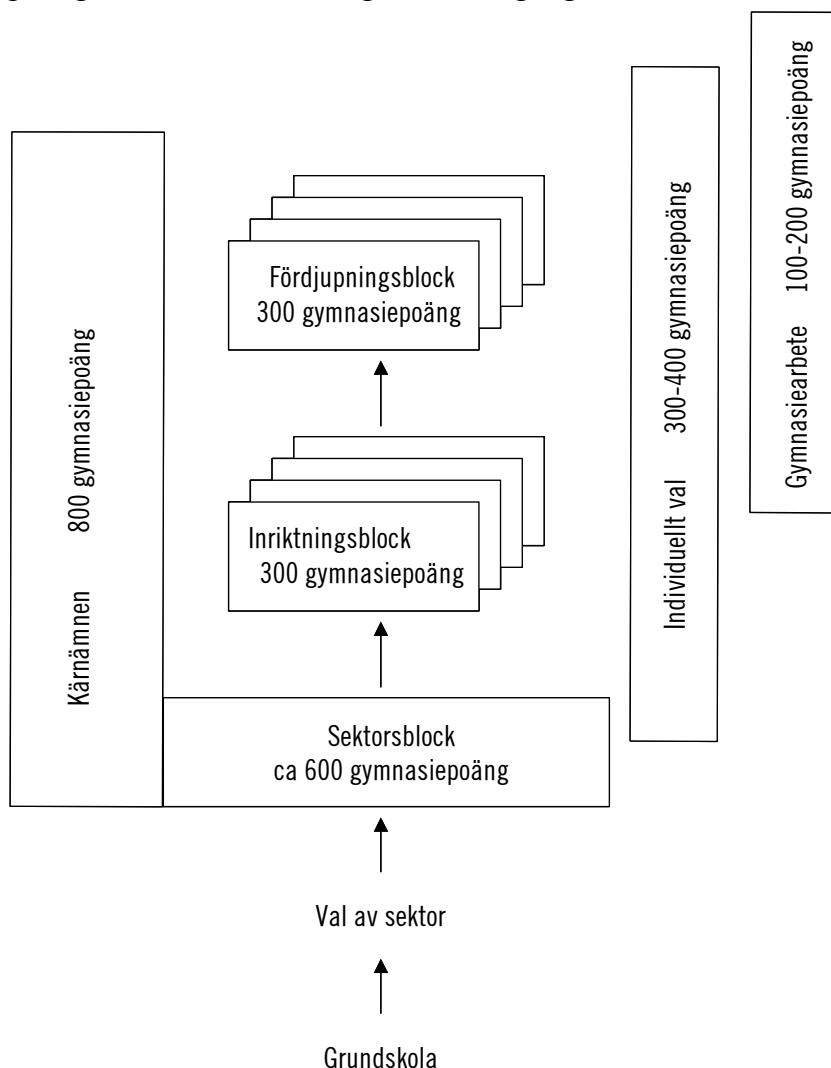
Teknik- och designsektorn riktar sig till elever som är intresserade av en tvärvetenskaplig utbildning med tonvikt på nyskapande teknik. Utbildningen syftar till att stimulera intresset för teknik och teknikutveckling, något som innefattar ett samhälleligt, humanistiskt perspektiv där även det estetiska tänkandet är en viktig del.

Strukturmodellen

Efter en bred ingång i var och en av sektorerna följer en successiv specialisering genom val av block. Varje sektor organiseras i minst fem delar: ett sektorsblock, ett inriktningsblock, ett fördjupningsblock, elevens individuella val samt Gymnasiearbete. Varje elevs studerar också kärnämnen, vilka i möjligaste mån skall integreras med studierna i de olika blocken.

Figuren nedan visar förslaget till struktur och hur många gymnasiepoäng vart och ett av inslagen i studiegången omfattar.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 1

Gymnasieskolan skall ha en fast yttre struktur som ger stadga i studiegången och underlättar valprocessen, men som inåt ger incitament till en utveckling av undervisningen samt valfrihet och nya kombinationsmöjligheter för eleverna. Därför inordnas kurser i block.

Genom blocksystemet kommer eleverna att veta att de får en utbildning som ger förberedelse för vissa högskolestudier eller för arbete inom vissa delar av arbetsmarknaden. För avnämarna blir det tydligare vilken kompetens eleverna har med sig från gymnasieskolan. Blocken torde därmed likna dagens inriktningar.

Det kommittén dessutom eftersträvar med block – och som inte automatiskt uppstår genom ett utbud av kurspaket – är att det skapar större förutsättningar för samarbete mellan ämnesområden och lärare, och att eleverna därmed får ett bättre sammanhang i studierna. Blocken bör därför konstrueras så att de ger impulser till ämnesövergripande arbetsformer.

Studierna inom var och en av sektorerna inleds med ett *sektorsblock*. Genom detta får eleverna kunskaper som hänför sig till en bredare sektor av arbetsmarknaden än vad dagens program ger. Sektorsblocket omfattar tillsammans med kärnämnen elevernas första studieår. Proportionerna

mellan karaktärs- och kärnämnen kommer att variera, men sektorsblocken omfattar vanligen 600 poäng. Det lämnar ett utrymme om 200 poäng för kärnämnen under år 1. Kärnämnen bör integreras med övriga studier så att det första året utgör en helhet för eleverna. Under den andra terminen väljer eleverna inriktningsblock. Genom att eleven valt en inriktning kan senare delen av studierna i sektorsblocket anpassas till valet. Det betyder att det första studieåret inte är fullt ut gemensamt för alla elever inom sektorn.

Inriktningsblocket bygger vidare på de kunskaper eleven tillägnat sig under sektorsblocket och utgör i normalt det andra steget i elevens studiegång. Det innehåller antingen ämnen riktade mot en något precisare del av arbetsmarknaden än sektorsblocket eller ämnen som kan leda vidare till eftergymnasiala studier. Inriktningsblock skall innehålla en eller flera karaktärsämneskurser på sammanlagt 300 gymnasiepoäng. Block som innehåller yrkeskurser skall helt eller delvis kunna arbetsplatsförläggas. Samtidigt studerar eleverna kärnämneskurser. För ett definitivt förslag om inriktningar fordras ett kursplanearbete, som bör ankomma på Skolverket. Kommittén förutsätter att regeringen fastställer vilka nationella inriktningar som skall finnas.

Utöver nationellt beslutade inriktningsblock kan det finnas lokalt beslutade inriktningsblock. Dessa skall bestå av nationellt fastställda kurser som kombineras på ett annat sätt än de nationellt beslutade inriktningsblocken. De bör kunna komma till på initiativ av enskilda elever, lärare, skolledare, företrädare för den lokala arbetsmarknaden eller det universitet eller den högskola med vilken kommunen samarbetar i ett regionalt utvecklingscentrum.

Fördjupningsblock avser att ge fördjupade kunskaper inom de ämnes- eller yrkesområden som eleverna påbörjat genom sina studier i sektors- och inriktningsblocken. Fördjupningsblocken bör omfatta 300 gymnasiepoäng. Samtidigt studerar eleverna kärnämnen. Det bör också kunna finnas lokalt beslutade fördjupningsblock. Liksom inriktningsblock skall fördjupningsblock som innehåller yrkeskurser kunna förläggas till en arbetsplats. Det bör också vara möjligt att arbetsplatsförlägga hela fördjupningsblocket.

Varje elevs *individuella val* består av en eller flera kurser på sammanlagt 300 eller 400 gymnasiepoäng. Genom det individuella valet skall eleven kunna få vanliga eller ovanliga kombinationer i förhållande till de tidigare studierna eller en fördjupad kompetens inom tidigare studerade ämnen/yrkesområde. Ett alternativ är att använda det individuella valet för att studera ämnen som krävs för särskild behörighet för någon högskoleutbildning eller för att tillgodose ett individuellt intresse.

Kommittén föreslår att eleverna gör ett *Gymnasiearbete*, med det nuvarande projektarbetet som förebild. Det bör omfatta minst 100 och högst 200 gymnasiepoäng. Planeringen av Gymnasiearbetet bör påbörjas under år 2 och genomföras i anslutning till det område eleven väljer som fördjupning. Gymnasiearbetet kan vara av olika karaktär beroende på om en elev fördjupar sig inom ett yrkesfält eller om det t.ex. är ett utredningsarbete inom "akademiska" ämnesområden. Om en elev samarbetar med andra elever när han eller hon genomför sitt Gymnasiearbete, måste det gå att urskilja vad den enskilde eleven gjort. Ett system med opposition mellan elever om deras Gymnasiearbete bör ingå. På samma sätt som projektarbetet i dag bör Gymnasiearbetet bedömas av fler än en

Innehållet i de åtta sektorerna

Kommittén utgår från att innehållet i sektorerna kommer att fastläggas genom att sektorernas och inriktningsblockens namn anges i lag respektive förordning. Det närmare innehållet preciseras genom Skolverkets kursplanearbete. Varje sektor bör ha sektorsmål som anger de kompetenser som är särskilt viktiga för sektorn.

För de åtta sektorerna anges förutom ett huvudsakligt innehåll också tänkbara inriktningsblock och exempel på tänkbara fördjupningsblock. Totalt nämns 35 olika inriktningsblock av vilka en del kan förekomma på flera sektorer. Hantverk är ett inriktningsblock som kan finnas på de flesta sektorer. Lokalt kan man "låna" ett inriktningsblock från en annan sektor och införliva det. Det ökar bredden i sektorn och möjliggör otraditionella kombinationer.

Studie- och yrkesvägledning utgör ett viktigt inslag för att ge gymnasieskolans elever resurser att orientera sig på en föränderlig och alltmer kunskapsintensiv arbetsmarknad. Vägledning, information och annat stöd behövs inför det successiva valet, om tiden i gymnasieskolan skall bli en bra förberedelse för arbetslivet. Studie- och yrkesvägledning är ett gemensamt ansvar för skolans olika befattningshavare för vilket rektorn har huvudansvaret och vägledaren en strategisk roll.

Kunskapens byggstenar

Dagens 854 kurser är organiserade i 132 olika ämnen. Ambitionen är att skapa en sådan struktur att helheten snarare än delarna framhävs. Kommittén menar att det behövs byggstenar motsvarande dagens kurser för att bygga strukturen. Byggstenarna behöver inte se ut som dagens kurser, men de bör ha en större omfattning än vad dagens kurser vanligtvis har. Den minsta enheten bör i de flesta fall motsvara åtminstone en månads heltidsarbete, dvs. minst 100 gymnasiepoäng.

Lokala kurser har visat sig ha mycket varierande kvalitet. De skapar också problem för den som i efterhand vill göra prövning på en sådan kurs, eftersom de inte alltid går att återskapa. Kommittén föreslår därför att lokala kurser inte skall finnas i fortsättningen. Kommittén vill betona att det lokala initiativet inte försvinner med de lokala kurserna. Möjligheten till lokala profileringar inom ramen för de nationella kurserna är redan stor i dagens system och väntas bli större i framtiden. När det finns ett genuint behov av en ny kurs, bör man lokalt ta initiativ till att denna fastställs som nationell kurs av Skolverket med den kvalitetsgaranti detta innebär.

Betyg och examen

Kommittén har haft i uppdrag att utreda och föreslå *om och hur* ett ämnesbetygssystem kan införas i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Kommittén skall "utforma ett förslag som, med bibehållande

av nuvarande antal betygssteg, minskar betygsstressen och skapar förutsättningar för en bättre helhetssyn på elevernas kunskapsutveckling”.

Kommitténs syn på förändring av betygssystem sammanfattas på följande sätt.

För det första skall en ändring av gällande betygssystem vara *nödvändig som en konsekvens av andra förändringar och därmed lätt att motivera för såväl lärare som elever och föräldrar*.

För det andra skall betygssystemet *anpassas till gymnasieskolans struktur*. Kommitténs förslag till betygssystem utgår från den struktur för den framtida gymnasieskolan som kommittén föreslår, dvs. att utbildningen organiseras i block som består av en eller flera kurser.

För det tredje är det en fördel om betygssystemet också är tillämpligt för *gymnasial vuxenutbildning*, eftersom det underlättar för elever som vill bygga på sina gymnasiestudier i komvux. För gymnasial vuxenutbildning är ett bibehållande av kursbetygen angeläget. Principen för vuxenstuderande är att de måste kunna studera endast den *del* av ett ämne, dvs. den kurs, som de behöver och vid den tidpunkt som är lämplig för dem.

För det fjärde skall en förändring av betygssystemet ske med så lång *framförhållning* att det finns förutsättningar för genomförandet. Skolverket skall hinna göra betygsriterier och eventuellt allmänna råd. Det skall finnas tid för skolor, skolledare och lärare att bli förtrogna med systemet. Det skall finnas tid för högskolesystemet att anpassa reglerna såvida betygen skall användas för behörighetsbedömningar och urval och för att göra dessa regler kända.

Eftersom gymnasieskolan även i framtiden består av kurser föreslår kommittén, att kursen utgör grunden för betygsättning. Samtidigt blir kurserna mera omfattande än i dag. Detta innebär att betyg på kurs i flertalet fall också innebär betyg på ämne.

Förslagen till struktur och betyg kommer till rätta med merparten av de nackdelar som dagens kursbetyg har. Det blir inte längre en fragmentisering och trivialisering av undervisningen. Lärare får bättre underlag för att sätta betyg genom att de träffar eleverna under längre tid – provhysterin kan undvikas och stressen minska. Lärarna får större förutsättningar att samarbeta. Antalet kursbetyg i elevernas slutbetyg kommer att minska betydligt.

Några nackdelar med dagens system kommer dock att kvarstå, om än i minskad grad. Ett slutbetyg kommer att kunna innehålla flera betyg i samma ämne, t.ex. i matematik, men troligen inte så många som i dag. Risken finns att betygsstress och intresse för konkurrenskomplettering blir kvar för elever som siktar på högskoleutbildningar med stor konkurrens om platserna.

Betygsstegen är i dag Icke Godkänd, Godkänd, Väl godkänd och Mycket väl godkänd. Det finns elever som uppfattar betygen som en bedömning av deras person, vilket är särskilt bekymmersamt då de får betyget Icke godkänd. Kommittén föreslår att benämningen på betygen ändras till att sluta på –t, dvs. Icke godkänt, Godkänt, Väl godkänt och Mycket väl godkänt.

I dag får elever *slutbetyg* när de gått igenom ett nationellt eller specialutformat program och fått betyg i alla kurser som ingår i elevens studieväg. Det spelar däremot inte någon roll vilka betygen är. Betygen kan

t.ex. vara IG (Icke godkänd). Studieresultaten bland elever som fått slutbetyg kan vara högst skiftande. En elev som gått individuellt program (IV) får slutbetyg efter att ha fullföljt den plan som lagts upp för eleven.

Om man saknar betyg i någon kurs som ingår i studieprogrammet får man i stället ett *samlat betygsdokument*. Om man saknar betyg i någon kurs kan man alltså ha gått alla tre åren men ändå inte ha "slutfört" gymnasieskolan. Samlat betygsdokument får man också om man flyttar eller avbryter sina studier.

Kommittén föreslår att alla elever – oavsett hur många poäng de uppnått – skall få *avgångsbetyg* när de avslutat sina gymnasiestudier. Kommittén vill understryka att det är bättre att elever med skolproblem går kvar i gymnasieskolan och får stöd för att nå så långt som möjligt i stället för att ge upp och avbryta studierna i förtid. Eftersom elever kommer att få avgångsbetyg med olika antal gymnasiepoäng bör det av avgångsbetyget framgå det totala antalet poäng som utbildningen normalt omfattar, dvs. 2 500 gymnasiepoäng.

Samlat betygsdokument bör elever få som avbrutit sin gymnasieutbildning vid en skola – antingen för att flytta till en annan skola eller av andra skäl.

Kommittén förordar att elever skall få ett bevis på *gymnasieexamen*. För den enskilde eleven bör detta kunna bli ett erkännande att ansträngningarna under gymnasieåren varit framgångsrika. För arbetsgivare kan examensbeviset underlätta en bedömning av den arbetssökandes kompetens och för högskolor – både i Sverige och utomlands – ett bevis på att vederbörande uppfyller de grundläggande förutsättningarna för att kunna bli antagen.

Kommittén har övervägt vilka krav som bör ställas för gymnasieexamen och menar att det är rimligt att eleven fått godkänt resultat på åtminstone 90 procent av de 2 500 gymnasiepoäng som utbildningen omfattar. Eleven bör således för att få gymnasieexamen ha fått minst godkänt i lägst 2 250 gymnasiepoäng, däribland godkänt betyg på Gymnasiearbetet.

Individuell studiegång i gymnasieskolan

I dag omfattar det individuella programmet för merparten av eleverna ett helt år, trots att de saknar godkänt betyg från grundskolan i endast ett eller ett par ämnen. Alltför många lämnar gymnasieskolan för gott efter ett år på det individuella programmet, som endast delvis kommit att fungera som tänkt. Elevernas rättsliga ställning har varit för svag, bl.a. deras möjligheter att påverka studiernas omfattning. Till skillnad från vad som gäller för övriga program saknas regler om garanterad undervisningstid.

Elever som saknar behörighet i ett eller ett par av de behörighetsgivande ämnena, skall få en individuell studiegång som gör det möjligt att läsa in det eller de saknade ämnena från grundskolan och samtidigt successivt påbörja de ordinarie gymnasiestudierna på sektorn. Kommittén vill skapa en struktur som uppmuntrar alla elever att lära sig så mycket som möjligt. I vilken takt och omfattning eleverna kan följa sektorns reguljära studiegång kommer att skifta från elev till elev. Det kommer att ställa höga krav på skolledningens förmåga att organisera

utbildningen, men innebär samtidigt att eleverna inte utestängs från möjligheten att ta del av gymnasiekurser.

Alla elever, såväl behöriga som obehöriga, skall ha rätt till heltidsstudier. Obehöriga elever skall ha en rätt att bli preliminärt antagna på vald sektor. När de läst in det eller de behörighetsgivande grundskoleämnena där de saknar godkända betyg övergår den preliminära antagningen till att bli definitiv. Arbetslagen i gymnasieskolan måste förstärkas med den breda kompetens som i dag finns på de individuella programmen. Det flexibla arbetssätt och de otraditionella pedagogiska metoder som utvecklats där måste fortsätta att utvecklas inom ramen för sektorerna.

Kommittén är medveten om att det finns behov av särlösningar för ett fåtal elever, t.ex. elever som nyligen kommit till Sverige och behöver undervisning i svenska. För dessa elever måste det, liksom i dag, finnas möjlighet till sådan undervisning inom ramen för gymnasieskolan.

Det finns andra elevgrupper som kan ha behov av mer permanenta särlösningar. För dessa elever gäller att skolan ensam eller tillsammans med andra samhällsorgan, exempelvis socialtjänst, hälso- och sjukvård eller arbetsmarknadsmyndigheter, finner lämpliga lösningar. Viktigt är att även dessa elever omfattas av gymnasieskolans uppdrag och erbjuds en verksamhet med hög kvalitet.

För ungdomar som av olika skäl lämnat eller aldrig påbörjat studier i gymnasieskolan bör kommunens uppföljningsansvar förtydligas så att det i skollagen klart framgår skyldighet för kommunen att informera sig om var ungdomar som inte påbörjat eller avbrutit gymnasiestudierna befinner sig och vad de är sysselsatta med. Dessa ungdomar skall kontinuerligt erbjudas utbildning i gymnasieskolan.

Att lära i arbetslivet

Enligt direktiven skall kommittén föreslå hur samverkan mellan skola och arbetsliv kan utvecklas samt hur ett ökat inslag av lärande i arbetslivet i gymnasieskolan bör utformas. En ökad integration mellan arbete och lärande kan, utöver att förmedla kunskaper och färdigheter inom yrkesområdet, även bidra till en fortsatt socialiseringsprocess och skapa motivation för den aktuella utbildningen hos eleverna.

APU innebär att delar av den yrkesförberedande utbildningen sker på en arbetsplats. Av dagens program har 13 krav på APU. Skolhuvudmannen ansvarar för att anskaffa APU-platser och för att de uppfyller kvalitetskraven. Även på de fyra övriga programmen får utbildningen arbetsplatsförläggas efter lokalt beslut.

LIA (Lärande i arbetslivet) är ett nytt koncept för att lära i arbetslivet som i dag genomförs som försöksverksamhet. I huvudsak innebär försöksverksamheten att utbildning i yrkesämnena motsvarande 700 poäng under minst 30 veckor förläggs till en arbetsplats.

Alla elever i gymnasieskolan bör få möjlighet att lära i arbetslivet genom APU eller annan verksamhet som planeras i samråd med det lokala arbetslivet. Kontakter med arbetslivet bör förekomma redan under det inledande sektorsblocket, dvs. innan eleverna valt yrkes- respektive mer studieförberedande inriktningsblock. Elever som väljer yrkesförberedande inriktnings- och fördjupningsblock bör sammantaget få minst

15 veckor APU. För övriga elever anges inte någon bestämd omfattning. Utlandsförlagda praktik- och utbildningsinslag bör stimuleras.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 1

Kvaliteten i yrkesutbildningen bör stärkas genom att APU och LIA fortsätter att utvecklas parallellt. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot handledarfrågan. Både rekrytering och utbildning samt villkor för handledare bör övervägas. Lärarnas möjligheter att besöka eleverna på arbetsplatserna är en viktig kvalitetsfaktor. Skolhuvudmännen bör stödja denna strävan. Om erfarenheterna av försöksverksamheten med LIA blir goda, bör LIA integreras i den struktur som kommittén föreslår. Möjligheten att integrera APU och LIA i en enhetlig, men flexibel form för lärande i arbetslivet bör övervägas i framtiden.

Den möjlighet som i dag finns inom ramen för det individuella programmet att genom lärlingsutbildning förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av kurser i gymnasieskolan bör finnas kvar.

Lokalt samråd med arbetsmarknadens parter om utbildning inom studievägar med yrkesämnen bör göras obligatoriskt, men formerna för detta bör inte bindas nationellt.

Elevernas val och kommunernas utbud av gymnasieutbildning

Kommittén har övervägt hur alla studievägar kan göras tillgängliga för elever i hela landet och de ekonomiska konsekvenserna av detta. Kommittén har även haft i uppdrag att skapa incitament för ökad kommunal samverkan inom gymnasieskolan.

I dag skall kommunen erbjuda ett allsidigt urval av nationella program. Antalet platser på de olika programmen och deras inriktningar skall anpassas med hänsyn till elevernas önskemål. Kommunens erbjudande om nationella program kan antingen ske genom att den anordnar utbildningen själv eller genom samverkansavtal med en annan kommun. En elev har i dag rätt att söka alla nationella program, men är inte garanterad plats. Knappt 85 procent av eleverna får i dag sitt förstahandsval av program tillgodosett.

Utgångspunkten för kommittén har varit att skapa en större valfrihet för eleverna att få gå önskad utbildning utan att detta inkräktar på andra elevers rätt att få utbildning. Elevernas önskemål om utbildning skall i största möjliga utsträckning styra gymnasieskolans organisation. Elevernas val från grundskolan avser val av sektor. Enligt kommitténs förslag är hemkommunen skyldig att se till att eleven får plats på vald sektor. Eftersom det inte är troligt att alla kommuner kommer att kunna anordna alla sektorer själva måste det ske i samverkan med andra kommuner. Detta förutsätter också en tydlig informationsplikt gentemot eleven. Kommuner kan också sluta avtal med fristående skolors huvudmän.

En elev skall alltid kunna söka utbildning också utanför hemkommun eller samverkansområde, även om utbildningen finns hemma. En sådan sökande tas emot endast i mån av plats.

Eleverna väljer inriktningsblock under det första årets andra termin. Varje elev har rätt att inför år två söka samtliga nationella inriktningsblock som kan vara en lämplig fortsättning på den sektor han/hon börjat på. Huvudmannen skall anpassa sitt utbud med hänsyn till elevernas önskemål och garantera att elever som inte får plats på det sökta inrikt-

ningsblocket får plats på annat inriktningsblock inom kommunens gymnasieskola. Elev som påbörjat sina studier på en sektor har rätt att liksom i dag fullfölja utbildningen där hon eller han blivit antagen. Om det önskade inriktningsblocket inte finns i hemkommunen eller samverkansområdet, får eleven söka utbildningen i en kommun där inriktningsblocket anordnas och skall då i fråga om rätt till utbildningen jämföras med eleverna i den kommunen eller dess samverkansområde. Med dessa jämföras även elever från en annan kommun som redan påbörjat sin utbildning inom anordnarkommunen eller dess samverkansområde.

Ytterligare specialisering skall ske genom val av fördjupningsblock. Elever bör ha möjlighet att välja bland de fördjupningsblock som kan vara en lämplig fortsättning på valt inriktningsblock. Kommunerna bör anpassa utbudet med hänsyn till elevernas önskemål, men har ingen skyldighet att garantera plats på valt block.

Om en elev efter genomgången sektors- eller inriktningsblock fortsätter sin utbildning hos annan huvudman övergår ansvaret för eleven till den nye huvudmannen.

Ett drygt 100-tal specialutformade program och lokala inriktningar på nationella program har genom beslut av regeringen fått ställning som riksrekryterande utbildningar. Kommittén föreslår att vissa utbildningar eller delar av utbildningar i den föreslagna strukturen skall kunna göras riksrekryterande i särskild ordning efter beslut av regeringen eller Skolverket. Beslutet bör gälla för fem år i taget och avse väsentligt färre utbildningar än i dag. När en ny gymnasiestruktur införs bör alla gamla beslut om riksrekrytering upphöra att gälla.

Den riksrekrytering som f.n. finns beträffande utbildning som är speciellt anpassad för ungdomar med svåra rörelsehinder (Rh-anpassad utbildning) bör gälla även fortsättningsvis. Motsvarande gäller för utbildning för döva och hörselskadade. Kommittén ser heller ingen anledning att ändra de regler som ger Skolverket möjlighet att efter samråd med Riksidrottsförbundet besluta om riksrekryterande idrottsutbildningar.

Fristående skolor bör även i framtiden omfattas av riksrekrytering.

Den ökade möjligheten att söka utbildning i annan kommun, även om utbildningen finns i elevens hemkommun, bör föranleda en begränsning i kostnaden för den kommun vars elev väljer, och kommer in på, en utbildning utanför samverkansområdet. Begränsningen bör utformas så att ersättningen till den anordnande kommunen högst uppgår till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning.

Kommunerna bör samverka regionalt för att garantera eleverna ett stort och allsidigt utbud med ansvar speciellt för lågfrekventa utbildningar. Det är också troligt att samverkan kan leda till högre kvalitet i utbildningen genom att olika kommuner kan specialisera sig på vissa komplexa eller dyrbara utbildningar och fördela dessa mellan sig.

Från gymnasieskola till eftergymnasiala studier

Regeringens långsiktiga mål är att 50 procent av en årskull skall ha påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. Behovet av en breddad rekrytering till högskolan har varit en utgångspunkt för kommitténs förslag. Det visar sig att den sociala snedrekryteringen till högskolestudier börjar med valen av studieväg i gymnasieskolan.

I dag måste elever redan i grundskolan – vid valet av gymnasieprogram – avgöra om de skall sikta på högre studier eller förvärvsarbete direkt efter gymnasieskolan. Kommitténs strukturförslag innebär att detta val skjuts upp ett år och att det därefter kan ”korrigeras”, om eleven får en förändrad syn på sin förmåga och sina intressen. Genom förslaget till struktur kommer det att finnas många ”kungsleder” genom gymnasieskolan till högskolan.

Den framtida gymnasieskolan kommer liksom den nuvarande att innebära att alla elever kommer att ha möjlighet – oberoende av studieväg – att uppnå vad som i dag kallas grundläggande behörighet.

Kommitténs förslag till struktur innebär att elever på alla sektorer skall kunna göra sådana val att de fyller kraven för det som nu kallas särskild behörighet inom respektive utbildningsinriktning. I vissa fall måste de dock förlänga sina gymnasiestudier. Förslagen innebär ökade möjligheter jämfört med dagens gymnasieskola.

Kommittén anser att kraven för *grundläggande behörighet* bör kvarstå oförändrade när det gäller nivå. Det är viktigt att alla gymnasieelever får klart för sig att man måste ha en bredd i sina kunskaper både för det fortsatta livet som människa och samhällsmedborgare och som högskolestuderande. Kommittén föreslår att den som avlagt gymnasieexamen skall anses ha grundläggande behörighet för högskolestudier.

Kommittén föreslår att systemet med särskilda behörighetskrav för högskolestudier för nybörjarstuderande ses över i en särskild utredning med utgångspunkt i den föreslagna strukturen för gymnasieskolan.

Kommittén anser att också bestämmelserna om meritvärdering vid urval bör ses över. Dagens bestämmelser leder till taktikval i gymnasieskolan och uppmuntrar till konkurrenskomplettering i komvux.

Kommittén har bedömt att arbetslivet i framtiden kommer att ställa krav på längre utbildning och därmed höjd kompetens. Det kan inte tillgodoses genom en förlängning av gymnasieutbildningen och inte heller genom enbart högskolestudier. Ett reguljärt system av eftergymnasial yrkesutbildning med olika specialiseringsgrad och längd bör övervägas.

Vuxenutbildning på gymnasial nivå

Gymnasieskolans program med program mål har haft ringa betydelse för den gymnasiala vuxenutbildningen. Inte heller den framtida gymnasieskolans struktur med sektorer och block kommer att präglade framtidens vuxenutbildning. Sektorsmålen bör endast gälla i tillämpliga delar för komvux.

Vuxna studerande behöver kunna skapa sin egen väg genom utbildningen och kombinera kurser utifrån det egna behovet. Oftast kommer de vuxna studerande att vilja studera en kurs. Kommitténs förslag innebär att kurserna bör vara mera omfattande än i dag. Dagens bestämmelse i förordningen om kommunal vuxenutbildning om delkurser bör därför finnas kvar. Delkurser är viktiga i förhållande till individuella kunskapsmål. I den individanpassade vuxenutbildningen, där validering av kunskaper och kompetenser kommer att få en allt viktigare roll krävs ett mycket flexibelt kurssystem.

I dag söker många unga till komvux för att komplettera sina gymnasiebetyg, både för att studera kurser de saknar och för att få högre betyg i kurser som de redan har ett betyg i. Det finns i dag ingen likvärdighet då det gäller möjligheten för ungdomar att konkurrenskomplettera sina betyg efter gymnasieskolan. Hur unga sökande prioriteras i olika kommuner påverkar utrymmet för vuxna. Det är alltså även för vuxenutbildningen av stor vikt att behörighet, urval och konkurrenskomplettering utreds.

Även de som studerat i gymnasial vuxenutbildning bör kunna få gymnasieexamen.

Reglering av studietid m.m.

Gymnasieskolan är både mål- och tidsstyrd. I en mål- och resultatstyrd skola är den tidsstyrning, som den garanterade undervisningstiden utgör, artfrämmande. På sikt bör den avskaffas. En granskning av hur kommunerna hanterar den garanterade undervisningstiden tyder emellertid inte på att staten f.n. kan avstå från en reglering av den garanterade undervisningstiden. Kommittén föreslår därför att en sådan skall finnas också i framtiden.

Oberoende av om gymnasieskolan är endast mål- och resultatstyrd eller tidsstyrd förutsätter det en medvetenhet hos kommuner och skolor om att tidsanvändningen är en påverkbar resurs som har betydelse för elevernas studieresultat.

Förslaget till struktur för gymnasieskolan innebär att merparten av det första årets studier är gemensam för eleverna i respektive sektor oberoende av om de valt inriktnings- respektive fördjupningsblock med sikte på att bli anställningsbara inom ett yrkesområde direkt efter skolan eller på att bedriva högskolestudier. Detta innebär att det inte går att behålla den skillnad i garanterad undervisningstid som nu finns mellan program med yrkesämnen och övriga program.

Kommittén föreslår att *den minsta garanterade undervisningstiden* skall vara 2 300 timmar om 60 minuter för alla sektorer.

Kommittén föreslår att *regleringen av läsåret* i skollagen och gymnasieförordningen förenklas.

Kommittén föreslår att *den individuella studieplanen* bör innehålla uppgift om elevens val av sektor och successivt kompletteras med uppgifter om inriktningsblock, fördjupningsblock, individuella val och ämnet för Gymnasiearbetet. Dessutom bör framgå om eleven har behov av särskilt stöd för att kunna fullfölja sina studier och i förekommande fall åtgärdsprogram samt eventuella överenskommelser mellan skolan och eleven.

Genomförande

Kommitténs förslag innebär en vidareutveckling av gymnasieskolan. Erfarenheterna av hur den förra gymnasiereformen infördes kan tjäna som en utgångspunkt för övervägandena om hur förändringarna nu bör förberedas. De bör förberedas på både nationell och lokal nivå.

Förändringarna kan genomföras tidigast läsåret 2006/07. De förändringar som krävs är kursplanearbete, som beräknas ta minst 18 månader i anspråk och implementeringsinsatser riktade till lokala beslutsfattare, skolledare, lärare, studie- och yrkesvägledare och annan skolpersonal, liksom till arbetslivets företrädare på nationell och lokal nivå.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 1

Förändringarna kommer att genomföras då elevantalet i gymnasieskolan är osedvanligt stort. Detta kommer att ställa stora krav på kommunernas planering av såväl lokaler som behovet av lärare och studie- och yrkesvägledare. Att elevantalet därefter kraftigt minskar i många kommuner torde göra planeringen ännu mera komplicerad.

Kompetensutvecklingen av lärarna inför den förra gymnasiereformen var klart otillräcklig. Det som framför allt är betydelsefullt är att lärare med olika ämneskompetens kan utveckla sitt samarbete inom blocken, som är det mest betydelsefulla inslaget i förändringarna för att skapa sammanhang och förståelse i undervisningen.

Gymnasieskolan

Inledande bestämmelser

Gymnasieskolans målgrupp

1 §

Utbildningen i gymnasieskolan vänder sig till ungdomar som avslutat sin utbildning i grundskolan eller motsvarande.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller endast ungdomar som enligt 21 kap. 1 § är bosatta i landet eller likställs med ungdomar bosatta i landet.

Regeringen får föreskriva att bestämmelserna i kapitlet skall tillämpas även på andra ungdomar.

Syftet med utbildningen

2 §

Utbildningen i gymnasieskolan skall

- ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper,*
- bidra till deras personliga utveckling,*
- ge en grund för fortsatt utbildning på högskolenivå,*
- ge en grund för yrkesverksamhet,*
- främja en social gemenskap eleverna emellan, samt*
- ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.*

Utbildningens omfattning

3 §

Studiernas omfattning räknas i gymnasiepoäng och utbildningen omfattar totalt 2 500 gymnasiepoäng. För elever som är preliminärt antagna enligt 15 § första stycket omfattar utbildningen därutöver även de ämnen enligt 14 § som de saknar betyg i.

I det fall en elev önskar kurser utöver 2 500 poäng, och syfte är att uppnå särskild behörighet till en viss utbildning på högskolan, är huvudmannen skyldig att erbjuda detta, även om det innebär att utbildningen förlängs i tid.

4 §

Utbildningen i gymnasieskolan är avsedd att kunna genomgås på tre läsår.

Huvudmannen får besluta att utbildningen på en viss sektor får fördelas på längre tid än tre läsår. Efter regeringens medgivande får huvudmannen även besluta att utbildningen får fördelas på kortare tid än tre läsår.

Regeringen får föreskriva att utbildningen på en sektor får fördelas på fler än tre läsår när det gäller utbildning för elever som är döva eller har en hörselskada samt för elever med svåra rörelsehinder.

Minsta garanterade undervisningstid

6 §

Huvudmannen är skyldig att erbjuda varje elev i gymnasieskolan minst 2 300 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Elever som är preliminärt antagna enligt 15 § första stycket skall därutöver erbjudas undervisningstid så att han eller hon har möjlighet att nå målen i de behörighetsgivande ämnena.

Sektorernas struktur, mål och innehåll

7 §

Utbildningen i gymnasieskolan omfattar åtta sektorer:

- *servicesektorn,*
- *individ- och samhällssektorn,*
- *kultur- och kommunikationssektorn,*
- *ekonomi- och samhällssektorn,*
- *bygg- och fastighetssektorn,*
- *natur- och samhällssektorn,*
- *teknik och produktionssektorn, samt*
- *teknik- och designsektorn.*

Utbildningen i gymnasieskolan omfattar för preliminärt antagna elever enligt 15 § första stycket även de ämnen i 14 § som de saknar betyg i.

8 §

Utbildningen på sektorn består av ett inledande sektorsblock under det första läsåret. Sektorsblocket följs av inriktnings- och fördjupningsblock samt av individuella val och gymnasiearbete. Även de ämnen som anges i 9 § andra stycket (kärnämnen) ingår i utbildningen på varje sektor.

Utbildningen kan delvis förläggas till en arbetsplats.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sektorernas innehåll och möjligheterna att förlägga utbildning till en arbetsplats.

9 §

Utbildningen inom varje block och inom det individuella valet sker i form av en eller flera kurser. Varje kurs skall omfatta ett visst antal gymnasiepoäng. För varje kurs skall det anges hur många gymnasiepoäng den omfattar.

Följande ämnen skall i angiven omfattning, uttryckt i gymnasiepoäng, ingå i varje sektor (kärnämnen):

Svenska eller Svenska som andraspråk (200)

Engelska (100)
Matematik (100)
Idrott och hälsa (100)
Samhällskunskap (100)
Religionskunskap (50)
Naturkunskap (50)
Estetisk verksamhet (50)
Historia (50)

Prop. 2003/04:140
Bilaga 2

Övrig utbildning i gymnasieskolan

10 §

Utbildning i gymnasieskolan kan

- avse undervisning för de ungdomar som vill förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier i främst kärnämnen i gymnasieskolan (lärlingsutbildning), eller
- kombineras med svenskundervisning för invandrare (sfi).

Bestämmelserna i 3–9 §§ gäller inte för sådan utbildning.

Betygssättning och gymnasieexamen

11 §

Betyg skall sättas efter varje avslutad kurs och på gymnasiearbetet. Om eleven minst uppfyllt kurskraven är huvudmannen inte skyldig att erbjuda eleven ytterligare utbildning i gymnasieskolan inom den kursen.

Den elev som fått minst betyget Godkänt på kurser omfattande minst 2 250 poäng inklusive gymnasiearbetet skall få ett bevis på gymnasieexamen.

Individuell studieplan

12 §

Rektorn eller den rektorn utser skall för varje elev, i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, upprätta en individuell studieplan.

Studieplanen skall omfatta utbildning inom en sektor om 2 500 gymnasiepoäng. Om rektorn eller den rektorn utser bedömer att den individuella studieplanen, med hänsyn tagen till elevens totala studietituation, bör omfatta färre än 2 500 gymnasiepoäng krävs elevens medgivande.

Behörighetskrav

13 §

Ungdomar är behöriga att påbörja utbildning i gymnasieskolan fram till och med det första halvåret det år de fyller tjugo år,

- om de har avslutat sådan utbildning som anges i 1 §, och
- om de inte tidigare fått slutbetyg från en sektor i gymnasieskolan eller motsvarande eller avlagt International Baccalaureate (IB).

För att vara behörig till en sektor skall ungdomarna dessutom ha godkända betyg i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska och matematik från grundskolan eller på andra sätt ha förvärvat likvärdiga kunskaper.

Ungdomars rätt till vald sektor i gymnasieskolan

15 §

Ungdomar som uppfyller kraven i 13 § har rätt att antas preliminärt till den sektor de valt samt erbjudas en individuellt anpassad gymnasieutbildning inom ramen för sektorn.

Ungdomar som uppfyller kraven i 13–14 §§ har rätt att antas definitivt till den sektor de valt. När elever som avses i första stycket, oavsett ålder, blivit behörig enligt 14 § har han eller hon rätt att bli definitivt antagen till sektorn.

Val av nationella inriktnings- och fördjupningsblock

16 §

Av sökande till de nationella inriktnings- eller fördjupningsblock som anordnas i en kommun skall i första hand tas emot de som är hemmahörande i den kommun som anordnar utbildningen och de som är hemmahörande i en kommun som tillhör samverkansområdet.

Med sådana sökande som avses i första stycket skall jämföras

- 1. de som är hemmahörande i en annan kommun men som redan är elev i den kommun som anordnar det sökta inriktnings- eller fördjupningsblocket.*
- 2. de som är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder det sökta inriktnings- eller fördjupningsblocket.*

Övriga sökande tas emot först sedan de sökande som avses i första och andra stycket tagits emot.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan sökande till inriktnings- och fördjupningsblock.

Byte av huvudman

17 §

Om en elev efter sektors- eller inriktningsblocket antas till utbildning hos en annan huvudman övergår ansvaret för elevens resterande utbildning till den huvudmannen.

Samverkansformer

18 §

Kommuner, landsting och enskilda huvudmän kan sluta avtal (samverkansavtal) med varandra om att samverka om hela utbildningar eller

delar av utbildningar. Kommuner, landsting eller enskilda huvudmän bildar genom ett sådant avtal ett samverkansområde för utbildningen.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 2

Samverkan mellan kommuner kan enligt kommunallagen (1999:900) även ske genom en gemensam nämnd eller genom bildande av kommunalförbund.

Riksrekryterande utbildningar

19 §

Om det finns ett nationellt behov eller intresse får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer besluta att vissa utbildningar, eller delar av utbildningar, skall vara riksrekryterande, vilket innebär att elever från hela landet jämställs som sökande.

Rätt att påbörja och läsa om kurs

20 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förkunskapskrav för att få påbörja en kurs och om begränsningar i rätten att läsa om en kurs.

Kostnader

21 §

Utbildningen skall vara avgiftsfri för eleverna. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan innebära en obetydlig kostnad för eleverna.

Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till de böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning.

Offentlig gymnasieskola

Kommunernas ansvar för utbildningen

22 §

För var och en som enligt denna lag har rätt att gå i gymnasieskolan är hemkommunen skyldig att se till att sådan utbildning kommer till stånd, antingen i hemkommunen eller genom samverkan med andra huvudmän.

Rätt till vald sektor i viss kommun

23 §

Ungdomar som med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå vald sektor i en viss kommuns gymnasieskola skall jämföras med sökande som är hemmahörande i den kommun som anordnar utbildningen och i kommun som tillhör samverkansområdet för utbildningen.

24 §

Ungdomar som vill få sin gymnasieutbildning i annan kommun än hemkommunen eller dess samverkansområde, har rätt att gå i den kommunen, om det finns plats.

X §

Ett beslut av Rh-nämnden enligt 11 kap. 38 § får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Ett beslut får dock inte överklagas om det gäller placering vid en viss gymnasieskola.

Elevers rätt att fullfölja sin utbildning

25 §

Den som påbörjat utbildning på en sektor i en kommun har rätt att fullfölja utbildningen på sektorn i samma kommun. Detta gäller såväl preliminärt som definitivt antagna elever och även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller även om eleven haft ett studieavbrott på högst ett läsår för studier utomlands.

Om en elev flyttar har denne rätt att fullfölja utbildningen i den nya hemkommunen eller dess samverkansområde.

Allsidigt urval av inriktnings- och fördjupningsblock

26 §

Varje kommun är skyldig att själv, eller i samverkan med andra, anordna ett allsidigt urval av inriktnings- och fördjupningsblock. Antalet platser på blocken skall anpassas med hänsyn till elevernas val.

Kommunernas informationsskyldighet

27 §

Varje kommun skall informera samtliga ungdomar bosatta i kommunen om utbildningen på de åtta sektorerna och hur kommunen tillgodoser elevernas rätt till utbildning enligt denna lag.

Kommunen är även skyldig att informera om den utbildning som regleras i 10 §.

Antagnings- och urvalsorganisation

28 §

Varje kommun ansvarar för antagningen till sektorer och urval och placering på de inriktnings- och fördjupningsblock som anordnas av kommunen.

Antagningsorganisationen får vara gemensam med andra kommuner, landsting och enskilda huvudmän och kan även vara gemensam för gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning.

Beslut om antagning får överklagas enligt 20 kap. 7 §.

Kommunernas uppföljningsansvar

29 §

Hemkommunen är skyldig att kontinuerligt hålla sig underrättad om hur de ungdomar är sysselsatta som har slutat grundskolan eller mot-

svarande och som inte påbörjar någon, eller avbrutit, utbildning i gymnasieskolan samt erbjuda dem en gymnasieutbildning.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 2

Landsting

30 §

Landstingen får anordna utbildning inom natur- och samhällssektorn. Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting även anordna utbildning inom andra sektorer.

Interkommunal ersättning

31 §

En kommun har rätt till ersättning för sina kostnader för elevens utbildning från elevens hemkommun om kommunen

- antar en elev till en utbildning som är riksrekryterande enligt 19 § eller 34 §,
- antar en elev enligt 23 §, eller
- antar en elev enligt 15 andra stycket eller 16 §§.

Om en elev antas enligt 24 § och annat ej avtalats i samverkansavtal, är dock hemkommunen endast skyldig att betala högst den kostnad kommunen har själv för utbildning på samma sektor. Om anordnarkommunens kostnad för utbildningen på sektorn är lägre är hemkommunen skyldig att ersätta den kostnaden i stället.

32 §

En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB).

Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen började och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office (IBO) betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat skall ersättning betalas ut med ett belopp som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer beslutar.

Utbildning som är speciellt anpassad för ungdomar med svåra rörelsehinder (Rh-anpassad utbildning)

33 §

Bestämmelserna i 33-39 §§ gäller endast ungdomar med svåra rörelsehinder.

34 §

De kommuner som regeringen bestämmer får i sin gymnasieskola anordna speciellt anpassad utbildning för ungdomar med svåra rörelsehinder (gymnasieskola med RH-anpassad utbildning).

En sådan gymnasieskola skall ta emot sökande från hela landet till den speciellt anpassade utbildningen.

35 §

Med ett svårt rörelsehinder avses något som ensamt eller i kombination med annat funktionshinder medför att ungdomar

- 1. för att kunna följa utbildningen på en sektor behöver tillgång till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning, och*
- 2. har behov av habilitering och i vissa fall har behov av boende i elevhem och omvårdnad i boendet.*

36 §

Ungdomar med svåra rörelsehinder har rätt att få utbildning vid en sådan gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning som avses i 31 § om de

- 1. har avslutat grundskolan eller motsvarande,*
- 2. kan påbörja utbildningen senast under första halvåret det kalenderår då de fyller 21 år, och*
- 3. uppfyller de övriga behörighetsvillkor som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreskrivit för utbildningen.*

37 §

Frågor om antagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning enligt 31 § prövas av en särskild nämnd som är gemensam för sådana gymnasieskolor (Rh-nämnden).

38 §

Avgifter får inte tas ut av eleverna för insatser för omvårdnad i boendet och habilitering som tillhandahålls av staten, kommun eller landsting i anslutning till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

39 §

Hemkommunen skall betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet. Hemlandstinget, i förekommande fall hemkommunen, skall betala ersättning för kostnader för habilitering. Ersättningarna skall betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

Enskild gymnasieskola

Öppenhet

40 §

En enskild gymnasieskola skall vara öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i den offentliga gymnasieskolan.

41 §

Om det inte finns platser för alla sökande till en enskild gymnasieskola skall urvalet ske enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till enskilda gymnasieskolor

42 §

För varje elev vid en enskild gymnasieskola lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Storleken på bidraget till den enskilda skolan

43 §

Om elevens hemkommun anordnar den aktuella sektorn skall bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sektorn i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till den enskilda skolans åtagande och elevens behov.

Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

44 §

Om elevens hemkommun inte anordnar sektorn, men den kommun där den fristående skolan är belägen (lägeskommunen) gör det, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som lägeskommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sektorn i lägeskommunens gymnasieskolor. Hemkommunen skall ta hänsyn till den enskilda skolans åtagande och elevens behov.

Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

45 §

Om varken hemkommunen eller lägeskommunen anordnar sektorn skall elevens hemkommun betala det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd skall kommunen därutöver lämna ett extra bidrag. Kommunen är dock inte skyldig att lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

46 §

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan enligt 41–44 §§ gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

20 kap. Överklagande

Överklagande till Skolväsendets överklagandenämnd

7 §

Ett beslut av kommunen får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd

- 1. om beslutet gäller antagning enligt 11 kap. 28 §, eller*
- 2. om beslutet rör frågor som regleras i 11 kap. 16 §.*

X §

Ett beslut av Rh-nämnden enligt 11 kap. 38 § får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Ett beslut får dock inte överklagas om det gäller placering vid en viss gymnasieskola.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet

Prop. 2003/04:140
Bilaga 3

Remissinstanser

Remissyttranden har inkommit från Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (Homo), Integrationsverket, Statens institutionsstyrelse (SiS), Handikappombudsmannen (HO), Statens institut för särskilt utbildningsstöd (SISUS), Barnombudsmannen (BO), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksrevisionsverket (RRV), Statskontoret, Statens skolverk (Skolverket), Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet (SIT), Skolväsendets överklagandenämnd, Specialskolemyndigheten, Nämnden för Rh-anpassad utbildning, Nationellt centrum för flexibelt lärande, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning (KY), Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Folkbildningsrådet, Högskoleverket (HSV), Verket för högskoleservice (VHS), Uppsala universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Kungliga Tekniska högskolan (KTH), Karlstads universitet, Högskolan i Borås, Lärarhögskolan i Stockholm (LHS), Malmö högskola, Mithögskolan, Södertörns högskola, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Ungdomsstyrelsen, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Arbetslivsinstitutet, Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Verket för näringslivsutveckling (NUTEK), Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS), Carlbeckkommittén (U 2002:01), Godstransportdelegationen 2002 (N2002:18), Alvesta kommun, Arvidsjaurs kommun, Bjuvs kommun, Bollnäs kommun, Borlänge kommun, Botkyrka kommun, Dals-Eds kommun, Ekerö kommun, Eksjö kommun, Enköpings kommun, Fagersta kommun, Gotlands kommun, Göteborgs stad, Hudiksvalls kommun, Karlshamns kommun, Karlstads kommun, Klippans kommun, Kristianstads kommun, Kungsbacka kommun, Kungälv kommun, Köpings kommun, Laholms kommun, Ljusdals kommun, Lysekils kommun, Malmö stad, Munkfors kommun, Nacka kommun, Norrköpings kommun, Nyköpings kommun, Nykvarns kommun, Orsa kommun, Ovanåkers kommun, Pajala kommun, Sandvikens kommun, Skara kommun, Skellefteå kommun, Stockholms stad, Strömsunds kommun, Sundsvalls kommun, Vellinge kommun, Vännäs kommun, Värnamo kommun, Västerås stad, Ystads kommun, Örebro kommun, Landstinget i Kalmar län, Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Landstinget Dalarna, Norrbottens läns landsting, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenskt Näringsliv, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges Skolledarförbund, Lärarnas Riksförbund (LR), Lärarförbundet, Svenska Kommunalarbetsareförbundet, Handelsanställdas förbund, Riksförbundet Hem och Skola, Elevorganisationen i Sverige, Sveriges elevråd (SVEA), Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning (Rvux), Sveriges Vägledarförening (SVF), Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Sveriges Förenade Studentkårer (SFS), Lernia AB, Friskolornas Riksförbund, Waldorfskolefederationen, Riksidrottsförbundet, Handikappförbundens Samarbetsorgan

(HSO), Synskadades Riksförbund, Konsumentföreningen Stockholms Gymnasium, Sigrid Rudebecks gymnasium, Gamleby Folkhögskola, Hjälmareds Folkhögskola Runö Folkhögskola, Byggnadsindustrins Yrkesnämnd (BYN), Elbranschens Centrala Yrkesnämnd (ECY), Grafiska Yrkesnämnden, Hästnäringens Yrkesnämnd, Kommunala Yrkesnämnden, Livsmedelsbranschernas Yrkesnämnd, Metallgruppens Utbildningsråd, Motorbranschens Yrkesnämnd, Naturbrukets Yrkesnämnd, Pappersindustrins Yrkesnämnd (PYN), Plåt & Vent Yrkesnämnd, Skogsbrukets Yrkesnämnd (SYN), Såg- och Träindustrins yrkesnämnd (STYN), Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (TYA), Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger, Almega, Allmänna IndustriGruppen, Kollektivtrafikens Utbildningsorganisation (Kollega), Svensk Handel, Sveriges Byggindustrier, Sveriges Frisörföretagare, Teknikföretagen, TransportGruppen, Turistdelegationen, IT-Företagen, Plast- & Kemiföretagen.

Dessutom har spontana remissvar inkommit från klass Sp3 i Af Chapmangymnasiet i Karlskrona, Barn- och fritidsprogrammet i Falkenbergsgymnasieskola samt Peder Skrivares skola i Varberg, Föreningen Underhållsteknik (UTEK), Lärare på glasskolan i Kosta, Malmö borgarskola, Sveriges gamla musikgymnasier, Örkelljunga kommun, Lärare på Alströmergymnasiets estetiska program i Alingsås, Övertorneå kommun, Föreningen lärare i Religionskunskap (FLR), Estetiska programmet Musik i Skellefteå, Höganäs kommun, Palmcrantzskolan i Östersund, Utvecklingsrådet för Landskapsinformation (ULI), Blekinge Tekniska Högskola (BTH), Industrifacket, Per Brahegymnasiet i Jönköping, Växjösgymnasiebibliotek, Vasaskolan i Gävle, Länsbiblioteket i Stockholms län, Kristianstads gymnasiebibliotekarier, Herrljunga och Vårgårda kommun, Medienätverk Syd, Väst, Mitt och Nord, Lektor Bengt Nilson m.fl. Lund, Afasiförbundets föräldraförening Talknuten, Institutionen för hushållsvetenskap vid Göteborgs universitet, Kommunala Företagens Samorganisation (KFS), Vipeholmsskolan i Lund, Haninge kommun, Riksförbundet Hem och Samhälle, Kolbäcksådalens Gymnasieförbund, Per Malmström vid Östrabogymnasiet i Uddevalla, Uppsalas gymnasiebibliotekarier, Uvengymnasiet i Uppsala, Historielärarna vid Vasagymnasiet i Arboga, Jönköpings kommun, Hallands läns motorbranschförening, Sjöfartens Utbildnings Institut, Järfälla kommun, Naturbruksskolornas Förening, Arbetsgruppen för samverkan mellan Stadsbiblioteket och gymnasiebiblioteken i Halmstad, Installatörerna, Svenska Kemistsamfundet, Södra Latins gymnasium, Nationell Estetisk Kongress, Centerpartiets ungdomsförbund (CUF), Filosofi- och Psykologilärarnas Förening, Danshögskolan, Föreningen LärVux, T-konventet, Svenska kommittén för hushållsvetenskap, Elevforum Göteborg, Eslövs kommun, Lunds kommun, Kvarngymnasiet i Järfälla kommun, Gymnasiebibliotekariegruppen i Örebro län, Tullängsskolan i Örebro, Tranemo kommun, Naturvetenskapliga fakulteterna vid Lunds universitet m.fl., Nätverk'96 för hushållsvetenskap, Föreningen för Livskunskap, professor Sven Engström vid Chalmers tekniska högskola, Norrtälje kommun, Leksands gymnasium m.fl., Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning vid Göteborgs universitet, Glasbranschföreningen, Emmaboda kommun, Lindesbergs kommun, Folkuniversitetet, Degerfors kommun, Danderyds kommun, Oskarshamns kommun, Historielärarnas

förening (HLF), Sveriges Fritids- och kulturchefsförening, Kommunförbundet Kronoberg, Umeå kommun, Professor Lennart Nilsson vid Göteborgs universitet, Stefan Wilhelmsson m.fl., Kalmarsunds gymnasieförbund, Föreningen Lärare i Samhällskunskap (FLS), Ylva Lindh för Mellannorrlands HR-program, Lektor Sten Björklom vid Stockholms universitet, Chalmers tekniska högskola, Göteborgsregionens kommunalförbund, Peder Skrivares skola i Varbergs kommun, Sundsta-Älvkullegymnasiet m.fl., Hvitfeldtska Gymnasiets Musikprogram, Riddarfjärdens gymnasium/Kungliga Svenska Balettskolan i Stockholm, Riksföreningen för Lärare i Matematik, Naturvetenskap och Teknik (LMNT), Folkbildningsförbundet, Karin Sandström (lärare på medieprogrammet i Bollnäs), Sigtuna kommun, Svensk Teaterunion, Riksföreningen för Skolsköterskor, Målaremästarna, Lycksele kommun, Kommunförbundet Skåne, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Gymnasiebibliotekarierna i Kalmar län, Gnosjö kommun, Skövde kommun, Vetlanda kommun, Örnsköldsviks kommun, f.d. rektor i Botkyrka kommun Sune Lindholm, Hylte kommun, Härnösands kommun, Kramfors kommun, Timrå kommun, Sollefteå kommun, Statens kulturråd, Bergsam – bergindustrin i samverkan, Umeå sjukvård, Industrins yrkesnämnd (YFIND), Östra Reals gymnasium i Stockholm, Stockholms universitet, DAKS – föreningen för en demokratiserande och aktiverande skola. Internationella gymnasiet/Folkuniversitetet i Linköping, Teknikföretagens yrkesnämnd, Valdemarsviks kommun, Ållebergsgymnasiet i Falköping, Kemilärarnas resurscentrum i Stockholm och Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik i Uppsala samt Nationellt resurscentrum för fysik i Lund, Svensk Energi, Konstfack, DIK-förbundet, Sveriges Hantverksråd, Svenska Metallindustriarbetareförbundet, Timrå gymnasieskola, Lessebo kommun, Huddinge kommun, Idrottshögskolan, Nora kommun, BIL Sweden, Norrbottens länsbibliotek, SkolbibliotekÖst, Baggium AB, Marianne Grönlund i Visby, Nationellt centrum för sfi och svenska som andra språk, Linköpings kommun, Sollefteå kommun, Lerums Gymnasieskola, Lärarna i Moderna Språk, Helena Adrian i Göteborg, Gymnasieförbundet Bromölla-Sölvesborg, Ekumeniska skolpolitiska gruppen i Göteborg, Naturvetareförbundet, Gymnasiebibliotekarierna i Dalarnas län, Bergs kommun, Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping, Vaggeryds kommun, Svenskläraryöreningen, Surahammars kommun, Humanisterna, Lärarutbildningen vid Malmö Högskola, Tyresö kommun, Sollentuna kommun, Maskinentreprenörerna, Sydsånska Gymnasieförbundet, Jenny Nyströmsskolan i Kalmar, Lunds universitet, Söderköpings kommun, Haganässkolan i Älmhult, Vingagymnasiet Centrum Väst i Göteborg, Biologilärarnas Förening, Föreningen Lärare i Ekonomiska ämnen (FLE), MittDalarna, Kommunförbundet Stockholms Län (KSL), Gymnasiebiblioteken i Västra Götaland, Demokratiforum i Göteborg, Sandagymnasiet i Huskvarna, Uppsala kommun samt Svenska Klassikerförbundet.

Allmänna synpunkter

Majoriteten av remissinstanserna, däribland *Skolverket*, *Specialskolemyndigheten*, *Integrationsverket*, *Svenska Kommunalarbetsförbundet*,

Handikappförbundens samarbetsorgan och flertalet kommuner är positiva till kommitténs analyser, bedömningar och förslag. *AMS* delar kommitténs uppfattning om betydelsen av att inte nischa in ungdomar mot ett specifikt yrke redan i gymnasieskolan. *Myndigheten för skolutveckling* anser att betänkandet innehåller utmärkta byggstenar för en utveckling av dagens programgymnasium. *CSN* bedömer att förslaget kan leda till att fler ungdomar än i dagens gymnasieskola kommer att slutföra sina gymnasiestudier. *Högskolan i Borås* anser att kommitténs analys av den framtida arbetsmarknaden känns relevant och att förslaget har bärighet, men har samtidigt svårt att se hur den framtida gymnasieskolan skall kunna lösa de problem som finns i dagens skola. *Almega* menar att dagens problem inom gymnasieskolan inte enbart kan härröras till programstrukturen, utan även till arbetsformer och undervisningsmetoder. *LR, Lärarförbundet* och flertalet kommuner framhåller behovet av resurser om målsättningen med reformen skall uppnås. *Folkbildningsrådet* efterlyser en diskussion om kunskapsbegreppet. *Högskoleverket (HSV)* anser att betänkandet visserligen innehåller goda intentioner men avstyrker ett genomförande med motiveringen att förslaget till struktur är alltför vagt och framtaget utifrån ett storstadsperspektiv. *KTH, Umeå och Lunds universitet* är i likhet med ett antal andra universitet och högskolor kritiska till att den föreslagna studievägsstrukturen saknar tydliga spår som leder till högskolestudier. *Malmö högskola* är dock positiv till strukturen och hoppas att den skall visa sig gynnsam för rekryteringen till högre studier. *Chalmers tekniska högskola* och *Uppsala universitet* kritiserar betänkandet för att sakna ett internationellt perspektiv. Några instanser, däribland *RRV*, anser det vara olyckligt att kommittén inte undersökt möjligheten att nå eftersträvarde syften genom förändringar inom ramen för nuvarande programstruktur. *Arbetslivsinstitutet* instämmer och menar att vissa brister i den rådande strukturen borde kunna åtgärdas utan att så drastiskt ändra programinriktningarna. *Statskontoret* finner inga argument för att genomföra en strukturreform så tätt inpå den föregående och avstyrker ett genomförande av förslagen. *ESV* framhåller att kommitténs konsekvensutredning av förslagen är otillfredsställande. *Svenska Kommunförbundet* menar att konsekvenserna av förslagen i dagsläget inte kan bedömas varför en försöksverksamhet i begränsad skala förordas. *Skolväsendets överklagandenämnd* har invändningar mot kommitténs lagförslag och framhåller bl.a. att det är lagtekniskt omöjligt att garantera en rätt till önskad utbildning utan att ålägga någon motsvarande skyldighet. Företrädare för gymnasiebibliotek i olika delar av landet kritiserar kommittén för att inte behandla frågor som rör skolbiblioteken, bl.a. deras roll, standard och uppdrag.

Gymnasieskolans uppdrag

Kommittén föreslår att gymnasieskolans syfte, dvs. att ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper, bidra till deras personliga utveckling, ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet, fortsatta studier samt för yrkesverksamhet, tydligt bör framgå av den nya skollagen.

Flera remissinstanser som kommenterat kommitténs förslag i denna del, däribland *Myndigheten för skolutveckling*, *Malmö högskola*, *TCO*, *Fagersta kommun* och *Lernia*, stödjer kommitténs förslag att tydligare framhålla uppdraget i skollagen. *Mitthögskolan* instämmer i att det finns skäl att diskutera och revidera gymnasieskolans kunskapsuppdrag och påpekar att föreberedelser för högskolestudier inte enbart handlar om ämneskunskaper utan även om arbetssätt och arbetsformer. *Runö folkhögskola* delar kommitténs beskrivning av uppdraget och anser att det stämmer väl överens med folkbildningens ideal. *BO* understryker vikten av att gymnasieskolans roll som social och kulturell mötesplats, där gemensamma värderingar skapas. *Nämnden för Rh-anpassad utbildning (Rh-nämnden)* delar kommitténs framhållande av att gymnasieskolan har ett kompensatoriskt uppdrag för elever i behov av särskilt stöd. *Hjälmarreds Folkhögskola* välkomnar intentionerna med en gymnasieskola för alla. *Västerås stad* anser det kompensatoriska uppdraget vara viktigt inte bara av humanitära och sociala skäl, utan också för att skolan skall kunna möta de behov som uppstår vid de förestående pensionsavgångarna. *Västra Götalandsregionen* understryker betydelsen av att gymnasieskolans uppdrag blir väl känt och förankrat i samhället. *Svenska Transportarbetareförbundet* betonar vikten av demokratisk skolning och social gemenskap. *Svenska Kommunalarbetsförbundet* konstaterar att gymnasieskolan har tre uppdrag som är lika viktiga, nämligen att förbereda ungdomarna för: privatliv och växande som människa, aktivt deltagande i samhället och ett utvecklande arbetsliv med ett livslångt lärande. *Handelsanställdas förbund* betonar vikten av att gymnasieskolan förbereder eleven för fortsatt lärande genom hela livet.

Genusperspektiv

Kommittén förutsätter att de fyra perspektiv som i dag finns i läroplanen även i fortsättningen skall präglade undervisningen i gymnasieskolan. Kommittén vill lägga till ett genusperspektiv, som bör komma till uttryck i måldokumentet.

Ett fåtal instanser har kommenterat förslaget. *BO* är positiv till att skriva in ett genusperspektiv i måldokumentet men anser att även ett barnperspektiv bör tillföras. *JämO* välkomnar kommitténs ansats till ett integrerat perspektiv vid beskrivningen av de generella kompetenser som definieras för de framtida studievägarna. *HomO* anser att det saknas skäl att hålla fram kön framför andra diskrimineringsgrunder och förordar att en portalparagraf tillförs måldokumentet vari bl.a. bör framgå att diskriminering p.g.a. sexuell läggning, precis som diskriminering av kön, funktionshinder m.m. är en kränkning av mänskliga rättigheter. *Myndigheten för skolutveckling* framhåller genusperspektivet som en viktig förutsättning för likvärdighet.

Utgångspunkter för en ny studievägsstruktur

Kommittén har utgått från dels ett perspektiv på unga i dag, dels hur arbetslivets krav på kompetens förändrats. Andra viktiga utgångspunkter

har varit erfarenheter av dagens programgymnasium samt en analys av i vad mån gymnasieskolans uppdrag har förändrats.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 3

Flertalet remissinstanser välkomnar att gymnasieskolans utbildningar skall präglas mer av generella kompetenser och helhet samt instämmer i att fragmentisering och stress är problem som man måste komma till rätta med. *Myndigheten för skolutveckling* framhåller att det för eleverna är ett viktigt kvalitetskrav att strukturen är tydlig och förutsägbar. *Företagarna* invänder att det finns en risk att de djupa kunskaperna urholkas om bredd skall ske på bekostnad av djup. *Svenska Kommunförbundet* understryker vikten av att alla utbildningar är påbyggbara och att det inte finns några återvändsgränder. *Integrationsverket* efterlyser ett tydligare integrationsperspektiv och vad som kan göras för att komma åt problemen. Ansatsen att minska den sneda könsfördelningen och den sociala snedrekryteringen välkomnas av bl.a. *Sveriges Elevråd (SVEA)*. Ett antal instanser, däribland *Myndigheten för skolutveckling*, *JämO*, *Malmö högskola*, *TCO*, *BO* samt *Elevorganisationen i Sverige* ifrågasätter dock om förslaget kan rå på den sneda könsfördelningen i dagens gymnasieskola. *Lärarhögskolan i Stockholm* är tveksam till om problem med snedrekrytering kan lösas genom strukturella förändringar i gymnasieskolan. *Linköpings universitet* befarar att den sociala snedrekryteringen kommer att öka. *Södertörns högskola* ser tvärtom kommitténs förslag som ett viktigt led i arbetet att motverka social och könsmässig snedrekrytering. *Byggnadsindustrins Yrkesnämnd* ser möjligheter att skapa en utbildning som bättre svarar mot morgondagens behov och som vänder sig till både flickor och pojkar. *Kommunala Yrkesnämnden (KYN)* ställer sig bakom utgångspunkten att gymnasieskolan alltmör måste ha karaktären av nödvändig allmänförberedande utbildning.

Åtta sektorer

Kommittén föreslår en struktur med åtta breda ingångar (sektorer) till gymnasieskolan: Servicesektorn, Individ- och samhällssektorn, Kultur- och kommunikationssektorn, Ekonomi- och samhällssektorn, Bygg- och fastighetssektorn, Natur- och samhällssektorn, Teknik- och produktionssektorn samt Teknik- och designsektorn.

Majoriteten av remissinstanserna, har inget att invända mot kommitténs förslag till indelning i de föreslagna sektorerna. Flera kommuner, däribland *Bollnäs*, *Karlshamns*, *Ovanåkers*, *Klippans*, *Ljusdals*, *Hudiksvalls kommuner* och *Västerås stad* skulle dock hellre se färre sektorer. *LR* anser att en av sektorerna bör vara högskoleförberedande. En grundläggande bas för både studieförberedande och yrkesinriktade program är dock, enligt *AMS*, en mycket viktig förutsättning. *Uppsala universitet* förespråkar färre sektorer och framhåller att sektorsindelningen är gjord utifrån ett arbetsmarknadsperspektiv som blir inkonsekvent i förhållande till högskolan. *Folkbildningsförbundet* tycker att den föreslagna indelningen verkar ge utrymme för de anpassningar som krävs men pekar samtidigt på risken att definitioner och struktur får en konserverande effekt. *Norrtälje kommun* förordar en Handels- och samhällssektor. *KTH*, *Linköpings*, *Göteborgs* och *Umeå universitet*, ifrågasätter om den före-

slagna sektorsindelningen ökar förutsättningarna för fler studerande inom naturvetenskap och teknik och förordar tydliga studievägar, där eleverna redan i valet till gymnasieskolan kan sikta mot tekniska eller naturvetenskapliga högskolestudier. *Karlstads universitet* ifrågasätter det positiva i att elever med skilda intressen och ambitionsnivå, när det gäller teoretiska studier, skall läsa inom samma sektor. Sektorsindelningen kritiserar samtidigt av *Stockholms stad* och *LO* för att den alltför är för uppdelad i studie- och yrkesförberedande utbildningar. *Svensk Handel* framhåller vikten av att servicesektorn också är högskoleförberedande. *Installatörerna* tillstyrker att installationsutbildningarna samlas i en bred teknisk sektor men menar att sektorns namn bör bestämmas först när innehållet formerats.

Av de drygt trettio instanser som kommenterat frågan om en eller två tekniska sektorer är majoriteten negativ eller tveksam till kommitténs förslag, däribland *Chalmers tekniska högskola*, *LO*, *Almega*, *Teknikföretagen*, *Industrifacket* och ett antal kommuner. *Metallgruppens Utbildningsråd* efterlyser tydligare skrivningar av det tänkta innehållet i sektorerna. Några kommuner, bl.a. *Borlänge*, *Umeå* och *Enköping* ifrågasätter Bygg- och fastighetssektorn som anses för smal och därför borde slås ihop med någon av, eller båda, de tekniska sektorerna. *Kommunförbundet Skåne* framhåller att den dessutom riskerar bli mycket pojkdominerad. *Målaremästarna* förordar en Bygg- och Hantverkssektor. *Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger* har svårt att se att transportområdet skulle ha samma gemensamma grund som den övriga servicesektorn. *Transportgruppen* och *Svenska Transportarbetareförbundet* förordar en egen Transportsektor där vägtransporter, spårbundna transporter, sjöfart och möjligen flygtransporter inordnas. *Kollektivtrafikens Utbildningsorganisation AB (Kollega)* understryker vikten av att det finns persontrafikutbildningar i gymnasieskolan. *Naturbrukskolornas Förening* framhåller vikten av att eleven måste få komma till sin profilskola redan från år ett.

Breda ingångar och successiva val

Kommittén föreslår en strukturmodell som bygger på principen om successiva val. Efter en bred ingång i var och en av sektorerna följer en successiv specialisering genom val av block.

Majoriteten av remissinstanserna, däribland *Myndigheten för skolutveckling*, *Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning*, *Svenskt Näringsliv*, *LO*, *TCO* samt de flesta kommuner och branschorganisationer är positiva till breda ingångar till gymnasieskolan. Bl.a. *Handelsanställdas förbund* och *Riksförbundet Hem och Skola* framhåller att specialiserade utbildningar med många val lätt leder till felval varför det är positivt med breda ingångar och möjlighet att korrigera valen. Flera företrädare för arbetslivet, bl.a. *Pappersindustrins Yrkesnämnd (PYN)*, instämmer i dagens högre krav på bredare kunskaper, men pekar samtidigt på att det inte får vara svårt att byta sektor då det finns kompetenser som ligger mellan eller inom ramen för flera sektorsingångar. Både *Svenskt Näringsliv* och *Företagarna* anser att yrkesutbildningarna är förlorare i kommitténs förslag och menar att fokus på

kunskapsdjup, baskunskaper, spetskunskaper och yrkeskunskaper saknas i betänkandet. *Sandvikens kommun* befarar att kommitténs förslag om innehållet i sektorerna är alltför generellt och att utrymmet för yrkes-specialisering minskar.

Av närmare 90 remissinstanser som uttalat sig om successiva val är en majoritet, bl.a. *Lärarförbundet* och flertalet kommuner och branschorganisationer, positiva till principen som sådan. Närmare 20 instanser, däribland *Högskoleverket*, *KTH*, *Sveriges Vägledarförening* och några kommuner, t.ex. *Jönköpings*, *Kungälv* och *Lund*, är dock negativa eller tveksamma. Flertalet remissinstanser, också de som är positiva till successiva val, pekar på behovet av någon slags inriktningsblocksgaranti, bl.a. *BO*, *Mitthögskolan*, *LO*, *TCO*, *Lärarförbundet*, *Elevorganisationen i Sverige*, *SVEA*, *Sveriges Vägledarförening* samt flertalet kommuner. *Myndigheten för skolutveckling* framhåller att tydlighet och förutsägbarhet är ett viktigt kvalitetskrav på gymnasieskolan för eleverna. *Skolverket* förordar en modell där man skiljer på ingång och sektor och där det kan finnas flera ingångar till en sektor. Verket menar att yrkesutbildningen på gymnasienivå redan från år ett kan vara inriktad mot en viss specialisering och ändå ge bredare kompetenser. Olika företrädare för utbildningar inom musik, teater m.m., däribland *Södra latin* och *Vasaskolan i Gävle*, framhåller vikten av att eleverna redan från år ett får ägna sig åt vald specialisering. Många instanser, bl.a. *LR*, understryker behovet av en väl fungerande studie- och yrkesvägledning. Företrädare för arbetslivet, däribland *Metallgruppens Utbildningsråd* och *Motorbranschens Yrkesnämnd* menar att fristående skolor (industriskolor) måste ges möjlighet att få undantag från att erbjuda den bredd som en hel sektor innebär. *Svensk Teaterunion* framhåller vikten av att yrkesutbildningen vid Svenska balettskolan kan behållas som den är.

En blockstruktur

Kommittén föreslår block som innebär att sammansättningen av kurser är given på förhand, nationellt eller lokalt. Det inledande sektorsblocket omfattar jämte något eller några kärnämnen det första gymnasieåret. Under den andra terminen väljer eleverna ett inriktningsblock på 300 poäng och därefter ett fördjupningsblock om 300 poäng.

Majoriteten av de instanser som yttrat sig över förslaget, däribland *Myndigheten för skolutveckling*, *Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning*, *Svenskt Näringsliv*, *LO*, *TCO*, *Lärarförbundet*, *Uppsala universitet* samt flertalet kommuner och branschorganisationer är positiva till att kurserna sätts samman i större block. Det föreslagna sektorsblocket om 600 poäng kritiserar emellertid av bl.a. *Svenskt Näringsliv*, *LO*, samt flertalet olika branschorganisationer för att vara alltför omfattande, vilket leder till att tiden för karaktärsämnesstudier minskar. *Linköpings universitet* anser att det sektorsgemensamma året går ut över djupet under resten av utbildningstiden. *Plast- & Kemiföretagen* anser att nivågrupperingar måste göras inom att antal kurser för ett gemensamt år skall fungera. *Naturbruksskolornas Förening* menar att det är nödvändigt med alternativa karaktärsämneskurser inom det gemensamma sektorsblocket. *Myndigheten för skolutveckling* ser sektorsblocket som model-

lens skilleshäl och varnar för att det kan bli för teoretiskt eller för allmänt hållet. *Skolverket* förespråkar en modell där det sektorsgemensamma läggs ut över alla tre åren eftersom detta ökar förutsättningarna för sektorn som arena för fördjupade möten mellan elever med olika bakgrund och studieinriktning. *Installatörerna* och *Elbranschens Centrala Yrkesnämnd* förordar att undervisningen skall ske i lärarlag med kärnämnen integrerade i karaktärsämnena och att resurser avsätts för att utveckla lärarnas grund- och fortbildning med detta som mål. *Konsumentföreningen Stockholms Gymnasium* ser det som positivt att förslaget sannolikt innebär att statuskillnader mellan olika block blir mindre än i dagens programgymnasium. Industrifacket förordar att man talar om utbildningsområden, inriktningar och fördjupningar snarare än block, eftersom blockbegreppet associerar till fastlåsning och hårda strukturer.

Studie- och yrkesvägledning

Kommittén anser att en väl fungerande studie- och yrkesvägledning är en nödvändig förutsättning för att eleverna skall kunna göra väl underbyggda val både inför och under sin tid i gymnasieskolan.

Många remissinstanser påtalar behovet av en väl fungerande studie- och yrkesvägledning. *BO, Statens institutionsstyrelse, Karlstads, Umeå och Uppsala universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Bollnäs, Borlänge, Gotlands, Pajala kommuner, Elevorganisationen i Sverige, Handikappförbundens samarbetsorgan, LO, SACO, LR, Lärarförbundet, Sveriges elevråd och Svenskt Näringsliv* tillhör dem som anser att vägledningen måste stärkas i den framtida gymnasieskolan. *Myndigheten för skolutveckling* påtalar att studie- och yrkesvägledningen i dag är bristfällig på många skolor och efterlyser en strategi för hur situationen skall åtgärdas. *Sveriges Vägledarförening* befarar att kommunernas ekonomi inte tillåter en utökning av tjänsterna vilket medför ytterligare belastningar på vägledningsfunktionen.

Frisökning

Kommittén föreslår att elever skall ha möjlighet att, i mån av plats, tas emot på en sektor, inriktnings- eller fördjupningsblock i en annan kommun än hemkommunen, eller utanför samverkansområdet, även om sektorn eller blocket anordnas av hemkommunen (frisökning). Den ersättning som elevens hemkommun skall betala skall då högst uppgå till den kostnad som hemkommunen har för motsvarande utbildning. Är anordnarkommunens kostnad lägre, skall hemkommunen ersätta den lägre kostnaden i stället.

Majoriteten av dem som yttrat sig, däribland *Skolverket, CSN* och *Sveriges Skolledarförbund* är positiva till förslaget eftersom det dels ökar elevernas valfrihet, dels jämställer kommunala och fristående skolor. *Svenska Kommunförbundet/Landstingsförbundet* är positivt till att villkoren för att söka kommunala skolor utanför hemkommunen därmed blir mer lika villkoren för att söka sig till fristående skolor. *CSN* påpekar dock att det kan innebära ökade kostnader för hemkommunen om den

blir skyldig att lämna ersättning för inackordering och resor utöver undervisningskostnader. *Kalmarsunds gymnasieförbund* anser att den ökade valfriheten för eleverna är positiv och att kostnadsökningen endast kan vara marginell eftersom in- och utflödet bör jämnas ut sig och det förmodligen endast är ett begränsat antal elever som kommer att använda sig av möjligheten. *Göteborgsregionens kommunalförbund* som i dag har en etablerad samverkan med 13 kommuner, tillstyrker förslaget om frisökning men anser att samverkansområdet skall utgöra underlaget för detta. 13 kommuner, *Berg, Bollnäs, Haninge, Hudiksvall, Karlshamn, Ljusdal, Nacka, Nora, Norrköping, Nyköping, Orsa, Sandviken* och *Uppsala*, är uttalat positiva men några framhåller att finansieringsaspekten måste utredas. 52 kommuner har inte kommenterat förslaget, medan elva kommuner, däribland *Arvidsjaur, Dals-Ed, Fagersta, Gotland, Herrljunga, Kungälv, Surahammar, Söderköping, Tranemo, Örebro* och *Övertorneå*, är negativa eftersom det finns en risk för att förslaget kan utarma de mindre orternas gymnasieskolor. Dals-Eds kommun framhåller att förslaget kan medföra att glesbygdens utbildningsnivå sänks. Åtta kommuner är uttalat tveksamma. Fagersta kommun anser att man bör gå i rakt motsatt riktning och upphäva den nuvarande rätten för friskolor att vara riksrekryterande.

Ämnen och kurser

Kommittén föreslår att strukturen i den framtida gymnasieskolan byggs upp av byggstenar motsvarande dagens kurser. Kurserna skall vara större än i dag och, med undantag för vissa kärnämneskurser, ha ett omfång på minst 100 poäng. Kommittén bedömer att de framtida kärnämnen inte kan få mycket större utrymme än i dag, varför några kurser om 50 poäng behålls.

De flesta remissinstanser, däribland *Arvidsjaur kommun* och *Handelsanställdas förbund* delar uppfattningen att det är svårt att öka kärnämnenas totala omfattning över 800 poäng. Universitet och högskolor förespråkar dock i allmänhet en ytterligare ökning av utrymmet för kärnämnen. *Kristianstads kommun* instämmer och förordar att ingen kurs bör vara mindre än 100 poäng och att kärnämnenas omfattning bör öka till 900 poäng. Majoriteten av remissinstanserna är positiv till större kurser om 100 poäng generellt. Många finner det samtidigt inkonsekvent att behålla korta kärnämneskurser om 50 poäng. Lösningar som föreslås är antingen att utöka dessa kurser till 100 poäng eller att göra block i någon form. *Skogsbrukets Yrkesnämnd* anser att karaktärsämnesdelen i utbildningen bör ges ett större utrymme. *Kolbäcksådalens Gymnasieförbund* förordar en lösning där 600 poäng låses för obligatoriska kärnämnen i kombination med att eleven får disponera 200 poäng för valbara kärnämnen, däribland historia och livskunskap. *Myndigheten för skolutveckling* avstyrker förslaget om att bevara kärnämnesstrukturen eftersom den inte öppnar för ett sammanhållet utvecklingsperspektiv i skolgången. *Skolverket* framför liknande synpunkter och framhåller att korta kurser inte ger någon möjlighet till fördjupning. *Almega* anser att lagstiftningen måste ändras om en integrering av kärnämnen och karaktärsämnen skall kunna genomföras.

Flera remissinstanser däribland *Strömsunds kommun*, *SACO*, *Sveriges universitets- och högskoleförbund* samt *Sven Engström vid Chalmers tekniska högskola m.fl.* menar att naturvetenskap får för liten tyngd bland kärnämnen och förordar att omfattningen ökar till 100 poäng. *Riksföreningen för Lärarna i Matematik, Naturvetenskap och Teknik (LMNT)* menar att omfattningen av naturkunskap bör öka till 100 poäng förutsatt att det ryms inom ramen 800 poäng. Att utvidga kärnämnesblocket till 850 vore dock, enligt *LMNT*, olyckligt eftersom det i så fall tar för mycket tid från karaktärsämnesstudierna. *Linköpings universitet* anser inte att kärnämnesfrågan är tillräckligt genomlyst. Kommittén har t.ex. inte tittat på frågan om ett andra främmande språk som kärnämne, vilket bidrar till en grund gymnasieutbildning.

Svenska kommittén för hushållsvetenskap föreslår ett nytt kärnämne som antingen är en fortsättning på hem- och konsumentkunskap i grundskolan eller en ny benämning, t.ex. Livskunskap. *Elevforum Göteborg* anser att en demokratikurs bör göras obligatorisk för alla elever.

Historia som kärnämne

Kommittén föreslår en ny kärnämneskurs i Historia 50 poäng. Kursen är tänkt att dels ge en bakgrund till förståelsen av vår tid, dels ge vissa insikter i kritiskt tänkande och granskning av uppgiftskällor.

Med ett fåtal undantag är samtliga remissinstanser som kommenterar förslaget positiva, däribland *Blekinge tekniska högskola*, *Högskoleverket*, *Karlstads universitet*, *Mitthögskolan*, *Södertörns högskola*, *Uppsala universitet*, *Lärarhögskolan i Stockholm*, *Borlänge*, *Eksjö*, *Enköpings* och *Lycksele kommun* samt *Landstinget i Norrbotten*, *SACO*, *Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning* och *Riksförbundet Hem och Skola*. *SFS* välkomnar förslaget att införa historia som kärnämne, dels för att historia är ett viktigt allmänbildningsämne, dels för att historia ofta ingår som behörighetskrav till samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen i högre utbildning. *Historielärarnas förening (HLF)* gläder sig över förslaget men hyser vissa farhågor för att det skall leda till en minskning av ämnet på de teoretiska studieinriktningar där eleverna i dag läser minst 100 poäng historia. *Lektor Bengt Nilson i Lund m.fl.* föreslår bl.a. att historia som kärnämne får 100 poäng och att det skall ingå som obligatoriskt ämne i de tekniska utbildningarna. *Fagersta*, *Jönköpings*, *Kristianstads*, *Karlstads* och *Lunds kommuner* samt *Livsmedelsbranschernas Yrkesnämnd* anser att möjligheten att sammanföra historia, religionskunskap och samhällskunskap till ett SO-block bör provas ytterligare. *Sundsvalls kommun* finner det orimligt att kursen endast skall omfatta 50 poäng och förordar att den endera utökas till 100 poäng eller slås samman med samhällskunskapen och religionskunskapen. *Myndigheten för skolutveckling* avstyrker förslaget om att bevara kärnämnesstrukturen och utöka den med 50 poäng historia.

Lokala kurser

Kommittén föreslår att lokala kurser slopas. När det finns ett genuint lokalt behov av en ny kurs i gymnasieskolan bör man lokalt ta initiativ

till att denna fastställs som nationell kurs av Skolverket med den kvalitetsgaranti detta innebär.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 3

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterar förslaget om att ta bort lokala kurser, däribland *Skolverket*, *Centrum för flexibelt lärande (CFL)*, *Umeå universitet*, *LO*, *TCO* och ett flertal kommuner är, av främst kvalitets- och likvärdighetsskäl positiva. *Konsumentföreningen Stockholms Gymnasium* tycker att det är positivt att Skolverket får ett ansvar för att kurserna har ett relevant innehåll. *Teknikföretagen* tillstyrker förslaget men understryker samtidigt vikten av att kommande kursplaner ger stora möjligheter till lokal profilering inom ramen för nationella kurser. *Nacka kommun*, *Kungälv kommun* samt *Västerås stad* är emellertid negativa till förslaget och menar att de lokala kurserna står för nytänkande och utveckling. *Myndigheten för skolutveckling* instämmer och menar däremot att förslaget innebär en centralisering som bromsar professionell kreativitet och utvecklingsbenägenhet på lokal nivå. Förslaget avstyrks av *Friskolornas Riksförbund* som framhåller att många fristående gymnasier startat utifrån idéer om specialutformade program som bygger på lokala kurser. *Lernia AB* menar att det måste finnas något alternativ till lokala kurser om de tas bort. *Riksförbundet för statlig och kommunal vuxenutbildning* framhåller att det måste vara möjligt att ha lokala kurser i vuxenutbildningen eftersom det finns kurser som inte har någon direkt motsvarighet i gymnasieskolan men som fyller regionala eller lokala utbildningsbehov.

Naturvetenskap och teknik

Kommitténs förslag för att öka andelen studerande inom naturvetenskap och teknik, är dels flera ingångar (sektorer) som kan leda till studier inom dessa områden, dels att göra naturvetenskapliga respektive tekniska block tillgängliga för alla elever, oberoende av sektor. Därtill föreslås att ett naturvetenskapligt perspektiv skall genomsyra undervisningen i sektorerna.

Ett antal universitet och högskolor, däribland *KTH*, är kritiska till kommitténs förslag till studievägsstruktur och menar att frånvaron av en tydlig väg till naturvetenskapliga och tekniska studier är förödande mot bakgrund av avsaknaden av en inriktningsgaranti. *Blekinge Tekniska Högskola* och *Haninge kommun* tillhör dock dem som ser positivt på en struktur med fler möjliga vägar till naturvetenskap och teknik. *Riksföreningen för Lärarna i Matematik, Naturvetenskap och Teknik (LMNT)* anser inte att de två tekniska sektorerna utgör några nya, djärva grepp. *Teknikföretagen* och *Almega* förordar en samordning av Teknik- och innovationssektorn och Natur- och samhällssektorn så att inriktningar, fördjupningar och kurser görs valbara för samtliga elever på dessa sektorer. *De naturvetenskapliga fakulteterna vid Uppsala, Lunds, Göteborgs, Stockholms, Umeå och Linköpings universitet* förordar tydliga vägar till naturvetenskapliga och tekniska studier och vill att kärnämnet naturkunskap skall öka i omfattning till 100 poäng. Dessutom behöver studievägledare med naturvetenskaplig eller teknisk bakgrund rekryteras i högre utsträckning. Förslaget att föra in ett naturvetenskapligt

perspektiv i sektorerna bemöts med skepsis och anses otillräckligt av de flesta instanser som kommenterat frågan, däribland *Chalmers tekniska högskola*. *Svenskt Näringsliv* betonar att naturvetenskap och teknik är ett nyckelområde och att kommitténs förslag har en styrka i bemärkelsen att ämnen återfinns i flera sektorer, vilket kan locka nya grupper. Samtidigt ser man en fara i att ämnena genom detta riskerar att förlora i skärpa. *Svenska Kemistsamfundet* framhåller kemiämnets goda förutsättningar för att kombinera teori och experiment, och därmed goda förutsättningar för att intressera bredare grupper av elever. *Almega* föreslår en översyn av poängsättningen av naturvetenskap, teknik och matematik samt språk så att dessa ämnen får ett poängvärde som bättre motsvarar svårighetsgraden.

Betyg

Kommittén föreslår att betygssystemet även fortsättningsvis skall vara mål- och kunskapsrelaterat. Betyg skall sättas på kurs, men kurserna kommer att vara större. Benämningen godkänd ersätts med godkänt.

Ett drygt tjugotal av remissinstanserna, bl.a. *BO*, *Uppsala universitet*, *Högskoleverket* och ett antal kommuner förordar ett ämnesbetygssystem som, genom att antalet betygstillfällen minskar, förväntas motverka betygsstress och taktikval. Samtidigt varnar *Örebro kommun* för risken för fel fokus vid införandet av en ny struktur för gymnasieskolan och understryker att den långa tid av förberedelser som krävs för att införa ett nytt betygssystem talar mot ett fullständigt införande av ämnesbetyg parallellt med den nya gymnasiestrukturen. *Högskoleverket* framhåller att det viktigaste i betygsfrågan är att ändra meritvärderingssystemet så att nackdelarna försvinner. *Västerås stad* anser att ämnesbetyg ger en bättre bild av insikten i ett ämne än flera sinsemellan oberoende kursbetyg. *Myndigheten för skolutveckling* påpekar att kursbetyg inte främjar en sammanhållen kunskapssyn och progression i lärandet. *LR* vill ha ämnesbetyg med fler betygssteg i progressiva kurser och kursbetyg i övrigt. *Elevorganisationen i Sverige* vill helst att det nationella betygssystemet avvecklas och ser ämnesbetyg som ett steg på vägen. *Svensklärarföreningen* är positiv till ämnesbetyg om det innebär att kursutformningen avskaffas, eftersom de två systemen inte går att förena med tanke på att elever läser olika många kurser i ett ämne. *Sundsvalls kommun* vill liksom flera andra instanser att frågan om ämnesbetyg utreds vidare.

En knapp majoritet av de instanser som yttrat sig i betygsfrågan stödjer kommitténs förslag, däribland *Karlstads universitet*, *Mitthögskolan*, *Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning (Rvux)*, *LO* samt många kommuner. *Karlstads universitet* anser att det är lättare att urskilja de förkunskaper en student har med kursbetyg. *Pajala kommun* vill fortsätta med kursbetyg bl.a. därför att elever som inte riktigt orkar uppnå högre abstraktionsnivåer, men klarar enklare kurser bra, blir mer motiverade av kursbetyg. *Vännäs kommun* förordar ett system där kärnämneskurserna betygssätts för sig, men att betyg i övrigt sätts på block. Flera instanser, t.ex. *Mitthögskolan*, oroas av den förändringströtthet som kan märkas i gymnasieskolan och den större förändring av betygs-

systemet som en övergång till ett system med ämnesbetyg innebär. *Lärarförbundet* framför att effekterna av de förändringar som kommittén föreslår först bör studeras innan ytterligare steg tas.

Göteborgs kommun, Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning (Rvux) och *Verket för högskoleservice (VHS)* framhåller att betygssystemet bör vara detsamma för alla elever i gymnasieskolan samt för gymnasial vuxenutbildning. *Sveriges Skolledarförbund* accepterar kommitténs förslag men ser fördelar med ämnesbetyg. *Sveriges elevråd (SVEA)* vädjar om att endast nödvändiga förändringar i gymnasieskolan genomförs.

Bland dem som yttrat sig i frågan finns en stor acceptans för att ändra benämningen godkänd till godkänt.

Examen och avgångsbetyg

Kommittén föreslår att alla elever – oavsett hur många gymnasiepoäng de uppnått – skall få avgångsbetyg när de avslutat sina gymnasiestudier. De som avbryter eller flyttar skall få samlat betygsdokument. Elever som framgångsrikt tillgodogjort sig gymnasieskolans utbildning skall få bevis på gymnasieexamen. För detta krävs att eleven fått minst 2 250 godkända gymnasiepoäng inklusive Gymnasiearbete.

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag om gymnasieexamen. *VHS* framför att en gymnasieexamen som krav för grundläggande behörighet kommer att öka tydligheten för de elever som vill studera vidare inom högskolan. Ett antal remissinstanser, däribland *Högskoleverket, Högskolan i Borås, LR* och *Lärarförbundet*, anser att förutom krav på grundläggande behörighet bör i en gymnasieexamen krav ställas på att eleverna därutöver har godkända betyg i vissa ämnen. *Lärarförbundet* anser att eleven skall vara godkänd i samtliga kärnämnen och inriktningsblockets karaktärsämnen för att få en gymnasieexamen. *Linköpings universitet* efterlyser en diskussion om gymnasieexamens internationella gångbarhet och anser att en gymnasieexamen vore värdefull om den gav behörighet för studier vid flertalet utländska universitet. *Malmö högskola* ställer sig tveksam till förslaget om gymnasieexamen och framhåller att om en examen införs måste den kunna förvärfvas på annan plats än i gymnasieskolan för att skapa möjlighet till livslångt lärande för alla. *Elevorganisationen i Sverige* är negativ och framför att i en tid när allt fler elever upplever stress är det inte önskvärt med ännu en ribba som eleverna skall nå upp till. *Hjälmares Folkhögskola* menar att benämningen examen känns missvisande och förordar att man använder högskolebehörighet. *Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger (UHR)* förordar att examen kompletteras med ett fackprov. Redan i dag genomförs frivilliga fackprov som har ett gott renommé i arbetslivet. *Norrtälje kommun* anser att projektarbete är en bättre benämning än gymnasiearbete.

De flesta remissinstanser är positiva till förslaget om avgångsbetyg. *Karlstads universitet* är emellertid kritiskt till att alla elever skall få avgångsbetyg oavsett hur många poäng som uppnått och pekar på risken för missförstånd mellan de olika betygsdokumenten. *Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO)* anser att det är oklart vad skillnaden

är mellan ett icke fullständigt avgångsbetyg med färre än 2 500 poäng och ett samlat betygsdokument.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 3

Rätt att läsa mer än 2 500 poäng

Kommittén förutsätter att möjligheten att studera mer än 2 500 gymnasiepoäng finns kvar i den framtida gymnasieskolan. Kommittén förslår att elever som valt en specialiserad fördjupning inom sitt yrkesområde får rätt att förlänga sin studietid i gymnasieskolan för att skaffa sig en viss särskild behörighet.

De flesta instanser som kommenterar förslaget är positiva, däribland Umeå universitet, Enköpings och Karlstads kommun samt Göteborgs stad. VHS hoppas att detta skall leda till att behovet av kompletteringsstudier inom gymnasial vuxenutbildning minskar. Karlstads universitet menar att en gymnasist bör kunna förlänga sin studietid också för att bredda annan kompetens. Orsa kommun tycker att förslaget är olyckligt om det innebär att rätten till komplettering i komvux begränsas. Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) varnar för att rätten att komplettera i gymnasieskolan endast innebär att komvuxproblematiken flyttar in i gymnasieskolan i stället. Vännäs kommun är tveksam till om förslaget är kostnadsneutralt eftersom kostnaderna för en elev i komvux är avsevärt lägre jämfört med kostnaden i gymnasieskolan. Karlstads kommun är i princip positiv till förslaget men menar att det behöver utredas ytterligare mot bakgrund av bl.a. kostnadsaspekten. Kommunen menar också att förslaget är begränsande, eftersom det inte finns någon motsvarande rätt att läsa in en specialisering mot ett yrke. Västra Götalandsregionen och Sveriges Vägledarförening instämmer och menar att det inte är rättvist att endast elever som siktar mot högskolan föreslås få denna möjlighet. Svenska Kommunförbundet, Sydsånska Gymnasieförbundet, Skellefteå kommun och Göteborgs stad pekar på sannolikt högre kostnader som aktualiserar finansieringsprincipen. Danderyds kommun är i och för sig positiv men framhåller att det bör finnas en begränsning för skolans skyldighet i detta avseende.

Konkurrenskomplettering i komvux

Kommittén ifrågasätter ett system som gör att konkurrenskomplettering behövs och föreslår att frågan ses över.

Flertalet remissinstanser som kommenterat frågan, däribland Myndigheten för skolutveckling, Umeå universitet, Malmö stad och Nacka kommun, LO, Företagarna samt LR anser att det, utifrån likvärdighetssynpunkt, är av största vikt att behörighet, urval och konkurrenskomplettering snarast förändras. Föreningen LärVux och TCO instämmer och anser att vuxenstudier inte skall behöva konkurrera om platserna vid komvux med elever som avslutat en fullständig gymnasieutbildning. Däremot måste möjligheten att behörighetskomplettera finnas kvar. Karlstads universitet menar att möjligheterna till konkurrenskomplettering skall begränsas, om inte helt slopas och ställer sig också positiv till nya metoder för urval till högskolan. CSN menar att det är ett av

huvudproblemen i dagens system att så många ungdomar fortsätter sina studier i komvux. *Bollnäs, Hudiksvalls och Ljusdals kommuner* framhåller att det är nödvändigt att rätten till konkurrenskomplettering finns kvar till dess att högskolan sett över urvalssystemet. *Orsa kommun* ser möjligheterna till kompletteringar på komvux som en fördel eftersom tankar om högre studier i vissa fall är något som mognar fram.

Garanterad undervisningstid

Kommittén föreslår att minsta garanterad undervisningstid för alla sektorer blir 2 300 timmar om 60 minuter. En förenklad reglering av tiden föreslås, varvid t.ex. många bestämmelser om läsår bör kunna gallras ut från gymnasieförordningen.

Många remissinstanser, främst kommuner, framhåller att den minsta garanterade undervisningstiden inte hör hemma i en målstyrd skola. *Västerås stad* tycker att ett bibehållande av den garanterade undervisningstiden andas en misstro mot kommunerna och att undervisningsbegreppet behöver definieras eftersom distansundervisning, flexibelt lärande m.m. hamnar utanför diskussionen. *Myndigheten för skolutveckling* menar att minsta garanterad undervisningstid är en paradox som måste tas bort för att ge verksamheten frihet att anpassas mot ställda krav på individperspektiv, ämnesintegration och samverkan både inom skolan och mellan skolan och arbetslivet.

En överväldigande majoritet av de instanser som yttrat sig över förslaget att alla elever skall ha samma garanterade undervisningstid är negativa. Främst kritiserar minskningen av den garanterade undervisningstiden för den yrkesförberedande utbildningen. Bland de kritiska remissinstanserna märks *Svenskt Näringsliv*, *Företagarna*, *Teknikföretagen*, *Lärarförbundet* och flera yrkesnämnder, bl.a. *Elbranschens Centrala Yrkesnämnd*. Flera yrkesnämnder och *Teknikföretagen* argumenterar i stället för en ambitionshöjning med utökat antal timmar och satsning på kvalitet för utbildningen för industrins behov. Ett minskat antal lärarledda lektioner i kombination med en ökning av kärnämnen öppnar, enligt *Företagarna*, upp för en urholkning av yrkeskunskaperna i gymnasieskolan. Följden blir ett ökat behov av eftergymnasial yrkesutbildning, vilken redan i dag är underdimensionerad. Även *Skolverket* är tveksamt till förslaget med en sänkning av den garanterade undervisningstiden för elever som väljer yrkesförberedande utbildningar. Verket ser förslaget som ett genomsnittsvärde och föreslår att timtalen får variera inom bestämda gränser beroende på vilken typ av inriktning som väljs. *LO* anser att det är viktigt med en minsta garanterad undervisningstid men pekar på att det innebär att ytterligare undervisningstid skall erbjudas för att elever skall kunna nå målen, likväl som att de kan nå dessa på kortare tid.

Flera remissinstanser, framför allt industriföreträdare, däribland *Svenskt Näringsliv*, *Almega*, *Allmänna IndustriGruppen*, *Byggnadsindustrins Yrkesnämnd*, *Livsmedelsbranschens Yrkesnämnd* och *Skogsbrukets Yrkesnämnd*, förespråkar en ökad flexibilitet och effektivare utnyttjande av tiden i skolan.

Kommittén föreslår att alla elever i gymnasieskolan, genom egna erfarenheter, bör få insikt i arbetslivets förutsättningar och uppgifter. Alla elever bör få del av APU eller motsvarande förlagd till det inledande sektorsblocket.

En överväldigande majoritet av remissinstanserna är positiva till att alla elever i gymnasieskolan omfattas av en period av lärande i arbetslivet. Skolverket, Myndigheten för skolutveckling, Malmö högskola, Arbetsmarknadsstyrelsen, NUTEK, LO och TCO är några av de remissinstanser som tillstyrker förslaget. Flera kommuner, bl.a. Hudiksvall och Pajala, anger att de i princip är positiva till kommitténs förslag, men att de ser svårigheter att praktiskt kunna genomföra det. Redan i dag har de svårigheter att rekquirera APU-platser i tillräcklig omfattning. Bland de remissinstanser som avvisar förslaget finns Svenskt Näringsliv, Almega, Teknikföretagen, Allmänna IndustriGruppen och Linköpings universitet. Flera av dem betonar visserligen behovet och vikten av arbetslivskontakter för samtliga elever, men bygger sitt ställningstagande på de erfarenheter som finns från nuvarande situation. Många skolor har redan med dagens krav svårigheter att rekquirera tillräckligt många APU-platser. Med fler elever som skall ha delar av sin utbildning företagsförlagd riskerar kvaliteten på utbildningen att försämrats. Linköpings universitet avvisar förslaget med hänvisning till den ökande konkurrens om APU-platser som kan befaras när såväl gymnasieelever som högskolestuderande skall tas emot. Ingen remissinstans motsätter sig förslaget att elever som väljer mer yrkesinriktade studievägar även fortsättningsvis skall få minst 15 veckors lärande på en arbetsplats. Flera remissinstanser, bl.a. Metallgruppens utbildningsråd och Plåt & Vent Yrkesnämnd, betonar behovet av ett finansieringssystem för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen för att tillräckligt många platser med godtagbar kvalitet skall kunna skapas. Motorbranschens Yrkesnämnd framhåller behovet av certifierade handledare och företag som en förutsättning för uppställda krav på lärande.

Lokalt samråd

Kommittén förslår att lokalt samråd med arbetsmarknadens parter om utbildningar inom studievägar med yrkesämnen bör göras obligatoriskt men att formerna för detta inte bör bindas.

Det finns en bred uppslutning hos remissinstanserna kring värdet och behovet av samråd mellan skola och arbetsmarknadens parter vid planering och genomförande av främst gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar. Företagarna betonar i likhet med andra remissinstanser att formerna för samrådet måste formas efter lokala förutsättningar. Metallgruppens Utbildningsråd betonar vikten av att ett obligatorium för samråd införs och att arbetsmarknadens parter är representerade. Almega och Teknikföretagen tillstyrker försök med sektorsråd och betonar vikten av att råden får ett reellt inflytande över utbildningens innehåll och kvalitet.

Gymnasial yrkesutbildning och bristen på yrkeslärare

Kommittén understryker att gymnasieskolan också i framtiden måste kunna erbjuda en yrkesutbildning som leder till anställningsbarhet.

Remissinstanserna instämmer i kommitténs bedömning men framhåller problemet med bristen på yrkeslärare. Flera industriföreträdare, *Teknikföretagen*, *Plåt & Vent Yrkesnämnd*, *Installatörerna*, *Elbranschens Centrala Yrkesnämnd* m.fl., föreslår att en utredning tillsätts för att se över hur bristen på yrkeslärare kan avhjälpas. *Teknikföretagen* anser att det bör undersökas hur yrkeslärarutbildningen kan förändras för att kunna attrahera studenter. *Industrifacket* och *Transportgruppen* anser att framtidens yrkespedagoger måste vara förankrade i arbete i arbetslivet. Det innebär att de utför yrkespedagogiska funktioner såväl i arbetslivet som i skolan. *Industrifacket* föreslår att man etablerar en certifiering av yrkespedagoger som uppnås genom utbildning och arbetslivserfarenhet. *Plåt & Vent Yrkesnämnd* anser att behörighetskraven till lärarutbildningen måste ses över så att yrkesutbildning värderas likvärdigt med akademisk utbildning. *Byggnadsindustrins Yrkesnämnd* anser att det är viktigt att lärarna kontinuerligt får uppdatera sina yrkeskunskaper och att kraftfulla åtgärder måste vidtas för att avhjälpa den akuta brist på yrkeslärare som kommer att inträffa om 5–10 år. *Läraryrkesförbundet* betonar att det i dag råder stor brist på lärare i yrkesämnen. *Skellefteå kommun* menar att den nationella nivån för utbildningsområdet på olika sätt måste stötta regionala initiativ som tas för att motverka den kommande bristen på yrkeslärare.

Riksrekrytering

Kommittén föreslår att vissa utbildningar eller delar av utbildningar kan göras riksrekryterande efter beslut av regeringen eller den myndighet regeringen beslutar. Beslutet bör gälla i fem år och därefter omprövas.

De remissinstanser som kommenterat förslaget är genomgående positiva, däribland *Lysekils* och *Vellinge kommuner*, *Landstingen i Västra Götaland*, *Dalarna* och *Norrboten*, *Företagarna*, *Teknikföretagen*, *Skogsbrukets*- samt *Såg- och Träindustrins Yrkesnämnd*. *Svenska Kommunalarbetareförbundet* vill gå ännu längre och menar att alla utbildningar i gymnasieskolan borde vara riksrekryterande eftersom detta är en förutsättning för att alla elever skall få sina val tillgodosedda. *Naturbrukets (NYN)* och *Hästnäringens Yrkesnämnd (HYN)* anser det vara viktigt att alla naturbruksutbildningar är riksrekryterande.

Konsekvenser för gymnasial vuxenutbildning

Kommittén utgår från att gymnasieskolans struktur med sektorer och block inte kommer att prägla framtidens vuxenutbildning och anser att möjligheten att dela in kurser i delkurser bör finnas kvar. Förslaget om att slopa de lokala kurserna bör dock även gälla den kommunala vuxenutbildningen.

De remissinstanser som kommenterar förslaget framhåller vikten av att vuxenutbildningen kan behålla sin flexibilitet. *Karlstads universitet* understryker samtidigt vikten av att strukturen blir likriktad mellan ungdomsskolan och vuxenutbildningen. *Västerås stad* anser att sektorsindelningen inte bör omfatta vuxenutbildningen. *Centrum för flexibelt lärande (CFL)* instämmer och menar att nuvarande möjligheter till flexibel utformning av vuxnas lärande inte får försämrats, men tillstyrker förslaget att de lokala kurserna tas bort eftersom kraven på kvalitet måste överväga. *Lernia* framhåller att sektorsindelningen inte får vara ett hinder för att kombinera sin egen utbildning över sektorsgränserna och att kursutformningen måste anpassas till vuxnas behov, eftersom de ofta läser enstaka kurser eller delar av dessa. *Svenska Kommunalarbetsförbundet* menar att det är viktigt att förslagen inte överförs till vuxenutbildningen som måste få behålla sin flexibilitet och individfokusering. *Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning (Rvux)* anser att helheten i vuxenutbildningen bör utredas i samma ordning som folkbildningen. *Sandvikens kommun* framhåller vikten av att vuxenutbildningen är likvärdig men inte identisk med utbildningen i gymnasieskolan. Bl.a. är det viktigt att kursbetygen och möjligheten till delkurser finns kvar. *LO* anser att det som föreslås för ungdomsgymnasiet inte är direkt överförbart till vuxenutbildningen och avvisar därför förslaget att lokala kurser inte skall finnas.

Behovet av eftergymnasial utbildning

Kommittén menar att ett reguljärt system av eftergymnasial yrkesutbildning med olika specialiseringsgrad och längd bör övervägas. De nuvarande påbyggnadsutbildningarna inom komvux bör beaktas i sammanhanget.

De remissinstanser som yttrat sig om behovet av eftergymnasial yrkesutbildning, däribland *TCO*, är överlag positiva till en översyn av området. *Myndigheten för skolutveckling* anser att en översyn av systemet bör göras i syfte att skapa mer enhetlighet. *Skolverket* tror att färre elever kommer att bli behöriga direkt efter gymnasieskolan om behörighetskraven till yrkeshögskolorna behålls på nuvarande nivå. För att motverka detta kommer påbyggnadsutbildning och/eller en längre period än i dag av färdigutbildning i företag att krävas. *Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning* stödjer kommitténs förslag om eftergymnasial utbildning och anser att ett allsidigt utbud av KY-utbildningar är ett nödvändigt komplement till den föreslagna gymnasieutbildningen. *Teknikföretagen* betonar vikten av eftergymnasial yrkesutbildning och föreslår att det senast i samband med att de första eleverna går ut från sektorsgymnasiet bör finnas ett reguljärt system för eftergymnasial yrkesutbildning. *Elbranschens Centrala Yrkesnämnd* förordar att en reguljär eftergymnasial yrkesutbildning utvecklas med dagens KY- och YTH-utbildningar som förebild. *Haninge* och *Värnamo kommuner* pekar också på ett ökat behov av eftergymnasiala yrkesutbildningar. *Svenska Kommunalarbetsförbundet* efterfrågar färdigutbildningsavtal inom sina intresseområden samt att utvecklingsprojekt genomförs kring "färdigutbildningssystem".

Kommittén anser att behörighetskraven alltjämt är motiverade och att de bör behållas.

Av knappt 30 remissinstanser som kommenterat behörighetskraven anser drygt 20, däribland *Statens institutionsstyrelse, Eksjö kommun, Sollentuna kommun, Göteborgs stad, Karlstads, Munkfors och Nacka kommuner, Svenskt Näringsliv, Företagarna, SACO och TCO*, att de skall vara kvar. *BO* finner det märkligt att ha behörighetskrav kvar men i praktiken göra dem verkningslösa. *Lärarförbundet* anser i likhet med *Enköpings kommun* att behörighetskraven bör breddas och omfatta ett visst antal meritpoäng, *Kommunförbundet Stockholms län (KSL)* vill se en översyn av dagens behörighetskrav. *Sveriges Hantverksråd* förespråkar att behörighetskraven behålls men vill att de utreds och eventuellt differentieras i förhållande till olika utbildningar.

Obehöriga elevers rätt till utbildning

Kommittén föreslår att obehöriga elever ges rätt till utbildning på en sektor. De skall erbjudas individuell studiegång med undervisning i det eller de behörighetsgivande ämnen där de saknar godkända betyg från grundskolan, och i övrigt följa undervisningen i de kurser som framgår av den individuella studieplanen.

Av närmare 90 remissinstanser som kommenterar förslaget om obehöriga elevers rätt till utbildning är ungefär hälften positiva, däribland *Integrationsverket, Statens institutionsstyrelse, Handikappombudsmannen, Myndigheten för skolutveckling, Göteborgs stad, Bollnäs, Borlänge, Haninge, Hudiksvalls, Karlstads, Kristianstads, Kungälv, Kungsbacka, Strömsunds, Sandvikens, Örnsköldsviks och Örebro kommuner samt LO, TCO, Sveriges Skolledarförbund, Lärarförbundet, Kommunalarbetsförbundet, Handelsanställdas förbund, Sveriges elevråd, Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO) och Utbildningsrådet för Hotell och Restaurang. Högskoleverket* samt högskolor och universitet som kommenterat frågan, däribland *Uppsala universitet, KTH och Karlstads universitet*, är negativa till förslaget, eftersom de befärar att kvaliteten på gymnasieutbildningen kommer att sjunka. *Lärarhögskolan i Stockholm* förordar ett basår i gymnasieskolan för dem som saknar behörighet, eftersom självförtroendet annars lätt får sig ytterligare en törn. *Eksjö kommun, Malmö stad, Metallindustriarbetareförbundet och Målaremästarna* förespråkar att dagens individuella program behålls. *Arbetslivsinstitutet* framhåller behovet av ett tydligare programinnehåll med garanterad undervisningstid. Några, däribland *Arvidsjaurs, Lunds, Oskarshamns, Valdemarsviks, Nacka och Köpings kommuner samt Industrifacket*, anser att obehöriga elever skall vara grundskolans ansvar. *Västerås stad*, liksom flertalet kommuner, pekar på behovet av mycket stora resurser samt kompetensutveckling för att kunna erbjuda obehöriga elever något som inte bara är förvaring. *Botkyrka kommun* pekar på behovet av alternativ till gymnasiestudier för omotiverade ungdomar.

Kommittén föreslår att obehöriga elever antas preliminärt till en sektor och att den preliminära antagningen blir definitiv när det eller de grundskoleämnena som saknas, har kompletterats.

Av närmare 100 remissinstanser som kommenterar förslaget om preliminär antagning är flertalet negativa eller tveksamma, däribland *Skolverket* och *Myndigheten för skolutveckling* som avvisar förslaget och menar att det ter sig motsägelsefullt om man vill ta ytterligare steg mot en gymnasieskola för alla att några blir antagna, medan andra bara blir preliminärt antagna. *LR* förespråkar programinriktade individuella program (PRIV) och menar att en preliminär antagning medför ökade kostnader för kommunen, då studietiden för dessa elever sannolikt förlängs till fyra år. *Orsa kommun* menar att förslaget är en av de största utmaningarna för gymnasieskolan och förordar en utveckling av PRIV under en övergångsperiod. *Alvesta, Kalmarsunds gymnasieförbund, Vetlanda, Huddinge* och *Umeå* förordar PRIV för att få ytterligare erfarenheter. Åsikten delas av *Norrköpings kommun* som liksom av *Järfälla* och *Nyköpings kommuner* understryker att varje kommun måste få hitta sina former för verksamheten. *Sundsvalls kommun* efterlyser förslag gällande de elever som över huvud taget inte kommer att söka en sektor. *Gamleby Folkhögskola* framhåller folkhögskolorna som ett utmärkt alternativ för ungdomar i behov av en individuellt utformad utbildning och menar att folkhögskolorna borde ha en generell rätt att ta emot studerande från grundskolan som uppnått 18 års ålder.

Individuell studieplan

Kommittén föreslår att bestämmelser om individuella studieplaner tas in i skollagen. Planen bör innehålla uppgift om elevens olika val samt eventuella överenskommelser och om det finns behov av särskilt stöd. I förekommande fall skall det finnas ett åtgärdsprogram som är klart urskiljbart.

Remissinstanserna har inga invändningar mot kommitténs förslag. *BO* stödjer förslagen om vad som bör ingå i den individuella studieplanen. *Specialpedagogiska institutet* ser att det är en fördel om individuell studieplan och åtgärdsprogram återfinns i ett och samma dokument och att åtgärdsprogrammet måste bli föremål för regelbunden prövning och revidering. *Företagarna* och *Läraryrket* anser att förslaget kräver att resurser tillförs som gör det möjligt att förverkliga alla elevers intresseinriktningar i individuella studieplaner. *LR* instämmer och anser även att förslaget innebär att fler lärare och studie- och yrkesvägledare kommer att behövas.

Läringsutbildning

Kommittén föreslår att möjligheten att förena en anställning med studier av kurser i gymnasieskolan skall finnas kvar.

Ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget att nuvarande lärlingsutbildning bibehålls. *Myndigheten för skolutveckling* tillstyrker men anser att verksamheten skall ha en tydligare reglering. *Motorbranschens Yrkesnämnd*, *Metallgruppens Utbildningsråd*, *Industrifacket* m.fl. är kritiska till att lärlingsutbildningen i gymnasieskolan behålls i sin nuvarande form och menar att lärlingsutbildningen behöver utvecklas till ett attraktivt alternativ till den skolförlagda utbildningen.

Kommunal uppföljning

Kommittén föreslår att kommunernas uppföljningsansvar förtydligas så att det framgår att skyldigheten att erbjuda utbildning också innefattar en skyldighet att kontinuerligt hålla sig informerad om var de ungdomar som av olika skäl aldrig påbörjat, eller avbrutit, en gymnasieutbildning, befinner sig.

Av 35 remissinstanser som kommenterar förslaget är i stort sett samtliga positiva, däribland *BO*, *Handikappombudsmannen*, *Skolverket*, *CSN*, *LO*, *TCO*, *Lärarförbundet*, *Riksförbundet Hem och Skola* samt kommunerna *Arvidsjaur*, *Enköping*, *Hudiksvall*, *Bjuv*, *Bollnäs*, *Karlstad*, *Kungälv*, *Ljusdal* och *Ystad*. *Afasiförbundet/Talknuten* understryker vikten av att kommunens uppföljningsansvar förtydligas för att få kunskap om varför ungdomar med språkstörning lämnat eller aldrig påbörjat studier i gymnasieskolan. *Ekerö kommun* är tveksam och menar att förslaget innebär ökade kostnader för kommunerna. *Nacka kommun* avstyrker förslaget och anser att nuvarande lagstiftning är tydlig, att myndighetsåldern bör respekteras och att uppföljningsansvaret följaktligen endast bör gälla ungdomar under 18 år. *Lunds kommun* menar att dagens uppföljningsansvar ligger på en rimlig nivå och att det bör vara upp till varje kommun om man vill utvidga detta.

Konsekvenser för fristående gymnasieskolor

Kommitténs förslag till struktur avses gälla både offentliga och fristående gymnasieskolor.

Friskolornas Riksförbund, *Svenskt Näringsliv* och *Företagarna* är kritiska till att fristående gymnasieskolor måste erbjuda det gemensamma sektorsblocket och förordar att dessa skolor skall ha rätt att starta med en specialiserad inriktning redan från år 1. *Fagersta kommun* och *Kommunala Företagens Samorganisation (KFS)* framhåller däremot vikten av att det råder konkurrensneutralitet mellan kommunala och fristående gymnasieskolor.

Tidplan och kostnader för genomförandet

Kommittén menar att ett genomförande bör ske tidigast läsåret 2006/07.

I stort sett samtliga remissinstanser som kommenterat frågan är negativa till ett genomförande redan läsåret 2006/07 och förordar att den nya gymnasieskolan startar tidigast påföljande läsår. *Eslövs kommun* ser dock

att ett ikraftträdande enligt kommitténs förslag är genomförbart. *Svenska Kommunförbundet* framhåller att de beräknade kostnaderna för genomförande, 500 mnkr, ligger på samma nivå som vid den förra gymnasie-reformen i början av 1990-talet och ifrågasätter om detta belopp motsvarar behoven såväl centralt som lokalt.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 3

Sammanfattning av promemorian Ökade möjligheter för elever i gymnasieskolan att följa undervisningen på ett program inriktat individuellt program (U2003/532/G)

Prop. 2003/04:140
Bilaga 4

I skrivelsen *Utbildning för kunskap och jämlikhet – regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning* (skr. 2001/02:188) bedömer regeringen att vissa förändringar bör göras för att öka möjligheterna för samtliga elever på individuella program att följa undervisningen på programinriktade individuella program (PRIV). Regeringen anser att dessa förändringar är så angelägna att de bör göras innan de eventuella ändringar som föranleds av förslagen från Gymnasiekommittén 2000 träder i kraft.

I juni 2002 tillsattes arbetsgruppen som fick i uppdrag att föreslå möjliga lösningar för att uppnå målen i utvecklingsplanen, samt föreslå de författningsändringar som behövs. Enligt arbetsgruppens direktiv skall förslagen utgå från att nuvarande behörighetskrav för nationella och specialutformade program ligger fast. Förslagen från arbetsgruppen bör vidare utgå från en lösning som bygger på PRIV.

Arbetsgruppens rapport innehåller förslag som innebär en utveckling av gymnasieskolans individuella program. I enlighet med uppdraget föreslår arbetsgruppen att en skyldighet bör införas för landets kommuner att erbjuda elever som inte tagits in på något nationellt program i gymnasieskolan, eller som avbrutit utbildningen där, utbildning på PRIV. Utbildningen skall i möjligaste mån utformas efter elevernas intresseinriktning och behov. Vidare föreslår arbetsgruppen att regeringen får bemyndigande att förordna att elever på PRIV skall garanteras en lägsta undervisningstid motsvarande den undervisningstid som erbjuds på nationella och specialinriktade program. Arbetsgruppens förslag är avsett att tillämpas under en viss period innan de eventuella ändringar som föranleds av förslagen från Gymnasiekommittén 2000 träder i kraft.

Sammanställning av remissyttranden över promemorian (U2003/532/G)

Prop. 2003/04:140
Bilaga 5

Remissinstanser

Remissyttranden har inkommit från Integrationsverket, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse (SiS), Barnombudsmannen (BO), Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk (Skolverket), Specialpedagogiska institutet, Skolväsendets överklagandenämnd, Nämnden för Rh-anpassad utbildning, Högskoleverket, Carlbeck-kommittén (U 2002:01), Alvesta kommun, Arvidsjaurs kommun, Bjuvs kommun, Bollnäs kommun, Borlänge kommun, Eksjö kommun, Fagersta kommun, Gotlands kommun, Göteborgs stad, Kalmar kommun, Karlstads kommun, Klippans kommun, Kristianstads kommun, Kungsbacka kommun, Kungälv kommun, Laholms kommun, Ljusdals kommun, Lysekils kommun, Malmö stad, Nacka kommun, Norrköpings kommun, Nyköpings kommun, Nykvarns kommun, Orsa kommun, Sandvikens kommun, Skara kommun, Skellefteå kommun, Stockholms stad, Strömsunds kommun, Sundsvalls kommun, Vellinge kommun, Vännäs kommun, Värnamo kommun, Västerås stad, Örebro kommun, Landstinget i Västra Götalands län, Landstinget i Dalarnas län, Landstinget i Norrbottens län, Elevorganisationen i Sverige, Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Sveriges elevråd (SVEA), Svenska Kommunförbundet, Sveriges Skolledarförbund.

Dessutom har spontana remissvar inkommit från Lunds kommun, Uvengymnasiet i Uppsala, Sorsele kommun, Umeå kommun och Uppsala kommun. Sex remissinstanser har valt att som svar på denna remiss direkt eller indirekt hänvisa till sina remissvar för Gymnasiekommitténs betänkande SOU 2003:120.

Allmänna synpunkter

Flertalet remissinstanser är positiva till huvudtankarna i rapporten, däribland *Skolverket*, *RRV*, *LR* och *Lärarförbundet*. *RH-nämnden* menar att med en långtgående individuell utformning av studierna kan både studiemotiverade elever i behov av längre inlärnings tid och skoltrötta elever fångas upp. *Integrationsverket* påtalar möjligheten att använda modersmålsbaserad undervisning inom kärnämnen som t.ex. matematik, som kan ge bättre och snabbare resultat. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser samma möjligheter att tas emot i en annan kommun än hemkommunen bör gälla för såväl PRIV som för nationella program. *Västra Götalandsregionens gymnasienämnd* framhåller att dagens regelverk ger möjlighet att bedriva PRIV-utbildning i enlighet med arbetsgruppens förslag, men att förslaget ger PRIV-eleverna en starkare ställning. *Norrbottens läns landsting* anser det vara ett steg i rätt riktning att förstärka skollagen vad gäller kommunernas skyldighet att erbjuda PRIV som första alternativ studieväg och att sådan studiegång skall garanteras på heltid för att ge en lika gedigen utbildning för alla. *Specialpedagogiska institutet* finner att arbetsgruppens förslag ligger i linje med institutets principiella uppfattning om "en gymnasieskola för alla".

Skellefteå kommun påpekar att beredskapen i de nationella programmen att ge stöd till PRIV-elever behöver stärkas och utbildningsplatser för PRIV måste skapas på fler studievägar för att bättre svara mot elevernas intressen och behov. *Eksjö kommun* anser att även om PRIV är en bra lösning för en del elever, så saknar huvuddelen av eleverna på individuella program motivation för att läsa på ett nationellt program. Den viktigaste uppgiften är att motivera till studier. *Höskoleverket* understryker vikten av att eleverna når målen i grundskolan och kommer väl förberedda till gymnasieskolan. Även *Gotlands kommun* är positiv till en ambitionshöjning för gymnasieskolan, men den får inte innebära att det inte tas krafttag i grundskolan. Att obehöriga elever knyts närmare de nationella programmen får inte innebära att lärartid försvinner från mer studiemedvetna ungdomar. *Strömsunds kommun* anser att förslaget ligger i linje med det arbetssätt som kommunen successivt inför på individuella program. *Orsa kommun* är positiv till förslagen men tror att det kan stöta på motstånd i form av attityder och bristande beredskap. *Sandvikens kommun* anser att ett förändrat synsätt i hela skolorganisationen är nödvändigt för att kunna ta det fulla ansvaret för alla individers rätt till utbildning. *Carlbeck-kommittén* anser att om de nu framlagda förslagen genomförs innan slutlig ställning har kunnat tas till Gymnasiekommitténs och Carlbeck-kommitténs förslag, bör de utformas så att de i görligaste mån omfattar även särskolans elever. *Bollnäs kommun* betonar kommunens helhetsansvar för eleven, vilket kräver samarbete mellan olika nämnder och förvaltningar. *Socialstyrelsen* poängterar vikten av ett nära samarbete mellan skola och socialtjänst. Det gäller inte minst familjehemsplacerade ungdomar, där samhället har ett särskilt ansvar och där forskning visat att de som grupp betraktad löper stor risk att prestera dåligt i skolan och bli lågutbildade som vuxna.

Några instanser är negativa till arbetsgruppens förslag. *Teknikföretagens yrkesnämnd* och *Arvidsjaurs kommun* anser att ansvaret för grundskoleutbildning skall ligga på grundskolan. De problem som uppstår när en ansenlig grupp elever inte når behörighet för gymnasiestudier måste lösas i grundskolan. Gymnasieskolan bör utformas för de elever som uppnått behörighet. *Nacka kommun* anser att de individuella behoven av kompensatoriska insatser för elever som trots ökade insatser i grundskolan inte är behöriga till nationella eller specialutformade program bäst tillgodoses inom ramen för individuella program, inte genom arbetsgruppens förslag om PRIV. *Västerås stad* anser att förslagen om ett effektivare omhändertagande av obehöriga elever kommer att ge ökade kostnader för kommunerna och avstyrker förslagen om inte regeringen tillför kommunerna resurser.

Utbildningens utformning

Arbetsgruppen föreslår att utbildningen på ett individuellt program skall utformas efter elevens intresseinriktning och utbildningsbehov.

Remissinstanserna, däribland *BO*, *Specialpedagogiska institutet*, *SISUS* och *RH-nämnden* är till övervägande del positiva. Att utbildningen på individuella program varken regleras till innehåll eller till omfattning innebär att elever på individuella program inte har samma rätt till under-

visning som elever på nationella program. Enligt *Socialstyrelsen* är detta oacceptabelt, då utbildningsbakgrunden har mycket stor betydelse för ungdomars möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden. *LO* delar perspektivet att gymnasieskolan i mycket större utsträckning än i dag måste anpassas till elevernas behov och intresseinriktning. *SVEA* betonar att elevernas inflytande har stor betydelse för att utbildningen utformas efter deras behov och intressen och för att öka motivationen att gå i skolan. *RRV* finner å ena sidan att arbetsgruppens förslag innebär en inskränkning i den frihet kommunerna fått av regering och riksdag att själva välja metoder att tillgodose nationellt uppställda krav på såväl den obligatoriska som den frivilliga skolan. Å andra sidan är det viktigt att "svaga" elever inte åsidosätts. De uppgifter arbetsgruppen redovisar pekar på att många kommuner valt att ge de individuella programmen små resurser. *RRV* förordar därför att arbetsgruppens förslag i huvudsak genomförs. *Norrköpings kommun* är positiv till ökade möjligheter att integrera *PRIV*-elever på nationella program, t.ex. invandrarelever som saknar behörighet i engelska men i övrigt har höga betyg. *Skolverket* anser att elever som saknar betyg från grundskolan i andra ämnen än de behörighetsgivande bör kunna erbjudas möjlighet att läsa även dessa i gymnasieskolan. *Kommunerna Skara* och *Sundsvall* liksom *Stockholms stad* framhåller vikten av att alla elever kan ta del av kursutbudet samtidigt som de kan inhämta kunskaper som saknas från grundskolan. *Carlbeck-kommittén* anger att ett erbjudande om ett individuellt program med inriktning mot ett nationellt program och dess karaktärsämnen, rätt utformat också kan öka möjligheterna för elever med utvecklingsstörning att läsa kurser inom gymnasieskolans program. *Kommunerna Fagersta* och *Eksjö* understryker vikten av att utbildningsanordnaren fritt kan utforma utbildningen utifrån varje individ eller årskulls intresseområden samt skolans kompetens och verksamhetsområden. *Fagersta kommun* anser att för elever med stora inlärningssvårigheter kan initialt en fokusering kring matematik, engelska och svenska vara befogad för att eleven skall kunna tillgodogöra sig karaktärsämneskurser. *Karlstads kommun* vill att lagförslaget ändras till "utformas efter elevens intresseinriktning, *förutsättningar* och behov". För att kunna garantera kvaliteten i gymnasieskolan måste regionala och lokala förutsättningar i form av *APU*-platser, investeringar i lokaler och utrustning, möjlighet till arbete etc. ges visst utrymme vid styrelsens dimensionering av alla gymnasieutbildning.

Förkunskapskrav

Frågan om det bör ställas krav på särskilda förkunskaper eller behörighet har tagits upp av många instanser. Många har lämnat förslag på hur urval och fördelning av platser skall kunna gå till, samt vilka urvalsgrunder som kan vara lämpliga. *LO* avvisar i enlighet med rapporten alla former av behörighetskrav som fungerar utestängande eller särskiljande. *Kalmarsunds Gymnasieförbund* anser att behörighetsreglernas inverkan på grundskolans planering av undervisning och svaga elevers möjligheter att klara en gymnasieutbildning måste diskuteras vidare. *Kungälv kommun* m.fl. anger att det kan bli svårt för kommunerna att tillgodose elevens förstahandsintresse på de program där behöriga elever inte får plats samt att det är svårt att motivera att obehöriga elever får företräde framför

behöriga. PRIV måste utformas så att rättsäkerheten för behöriga elever säkerställs. Ett annat problem är att även om platser finns i annan kommun, klarar inte elever som redan har behov av särskilt stöd längre resor. *Lysekils kommun* anser att det bör finnas behörighetskrav till PRIV inom vissa nationella program. Det bör t.ex. inte vara möjligt att börja ett PRIV på NV-programmet utan att vara behörig i matematik. *Skolverket*, *Högskoleverket* och *LO* påpekar att dagens behörighetskrav har inneburit en olycklig fixering vid de behörighetsgivande ämnena svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska, som gått ut över övriga ämnen. För att undvika denna treämneshänsyn bör, enligt *Högskoleverket*, behörighetskraven kompletteras med en individuell bedömning samt krav på godkända betyg i en viss andel ämnen. *Kungälv kommun* föreslår att intagningsregler som tar hänsyn till alla betyg från grundskolan införs på ett begränsat antal platser. *Västerås*, *Orsa* och *Lunds kommuner* anser att det är motsägelsefullt att ta in obehöriga elever efter önskemål, medan behöriga elever tas in på meritvärden och att intaget till gymnasieskolan därför bör vara fritt. *Skellefteå kommun* anser att kommunerna bör få möjlighet att göra prioriteringar utifrån elevernas möjligheter att klara den planerade utbildningen. *Kalmarsunds gymnasieförbund* menar att då platserna på PRIV inte räcker till alla sökande måste ett urval göras. Resultatet från grundskolan, avlämnande skolas bedömning av elevens motivation och förmåga för sökt utbildning samt elevens intresse och behov är parametrar värda att beakta vid ett urval.

Övergång grundskola – gymnasieskola

Flertalet instanser påpekar att övergången mellan grund- och gymnasieskola samt studievägledning är väsentliga faktorer för att ge obehöriga elever rätt ingångar i gymnasieskolan. *LO* och *Rh-nämnden* anser att överlämnandet från grund- till gymnasieskola ställer stora krav på dokumentation som på ett rättssäkert och pedagogiskt sätt kan utgöra underlag för elevens individuella studieplan. *Laholms kommun* anger att en skärpning av kraven på överlämnanderutiner vore på sin plats inte minst med tanke på de elever som fortsätter studera i en annan kommun. *Göteborgs stad* betonar de skriftliga omdömenas viktiga funktion. Kommunerna *Sundsvall* och *Skara* anser att planeringen av övergången till gymnasieskolan måste starta tidigt och noga ske tillsammans med överlämnande grundskola, elev, föräldrar, personal från individuella och nationella program. *Sandvikens kommun* förordar en organisation med resursteam som hjälper eleven att gå över till det program som eleven garanterats plats på när behörighet uppnåtts, oavsett terminsindelning. Övergången skall ske vid rätt tidpunkt, såväl pedagogiskt som ekonomiskt. *Alvesta* och *Vännäs kommuner* påpekar att en mycket stor andel elever – kanske halva den aktuella gruppen – har svårt att definiera en intresseinriktning.

Individuella studieplaner

Lärarförbundet anser att för att gymnasieskolan skall klara sitt uppdrag är det viktigt att bestämmelserna om individuella studieplaner förverk-

ligas. Av planen skall framgå utbildningens syfte och mål samt uppgifter om vilka kurser och vilken praktik eleven skall följa. Planen måste följas upp, utvärderas och revideras vid behov. Även *Svenska kommunförbundet* anser att den individuella studieplanen spelar en fundamental roll för att klargöra utbildningens syfte och innehåll. Den individuella studieplanen bör spela en viktigare roll för alla elevers studieuppläggning och genomförande, varvid detaljregler kring läsårets längd, förläggning m.m. torde kunna tonas ned.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 5

Skyldighet att erbjuda PRIV i första hand

Arbetsgruppen föreslår att det i skollagen införs en skyldighet för kommunerna att när de erbjuder individuella program i första hand erbjuda dem i form av PRIV.

Statens institutionsstyrelse, kommunerna Strömsund, Sundsvall, Vellinge och Värnamo, samt Landstingen i Västra Götaland och Norrbotten m.fl. är positiva till förslaget. LO instämmer och hänvisar till att denna skyldighet kan ses som ett uttryck för att kvalitetssäkra denna utbildningsform och undvika godtyckligt utformade utbildningar som inte stärker elevernas möjligheter till vidareutveckling i studier eller på arbetsmarknaden. RRV förutsätter att eleverna fortfarande har ett val – om de inte vill genomgå ett individuellt program i form av PRIV skall det finnas alternativa studievägar. Svenska kommunförbundet är negativt till förslaget och anser att det erfarenhetsmässigt ofta visar sig att andra former än PRIV är mer lämpliga för somliga elever. Inte heller Nyköpings kommun delar arbetsgruppens uppfattning utan hävdar att PRIV skall ses som en bland många olika utbildningsformer där erfarenheter från lokalt utvecklingsarbete kring stödformer såväl inom gymnasieskolans reguljära utbildningsvägar som inom det individuella programmet tillåts att utvecklas. Därför är det viktigt att kommunen fortsättningsvis behåller den lokala friheten för att genomföra kvalitetsförbättrande stöd- och undervisningsinsatser för elever inom det individuella programmet. Nacka kommun avstyrker förslaget med hänvisning till att det legitimerar ett system med otydliga behörighetsregler. Lunds kommun anser att förslaget bör diskuteras vidare, eftersom det kan ge fel signaler till de elever och föräldrar som har andra behov än sådana som kan eller bör tillgodoses genom PRIV. Uppsala kommun och Uvengymnasiet befarar att det finns risk att eleverna inte presterar bästa möjliga resultat på högstadiet, om alla elever får rätt att utan behörighet börja ett gymnasieprogram. Det kan medföra att ännu fler än i dag kommer till gymnasiet med bristfällig grundskolekompetens. Umeå kommun anser att en kontinuerlig intagning till individuella program, där elevens intresseinriktning skall erbjudas under pågående verksamhet medför stora organisatoriska problem för kommunerna.

Utbildning för en grupp elever

Arbetsgruppen föreslår att skyldigheten att utforma PRIV för en grupp elever tas bort.

Samtliga instanser som kommenterat förslaget är positiva, däribland *Skellefteå, Strömsunds, Sundsvalls* och *Lunds kommuner* samt *Landstinget i Västra Götaland*. *Borlänge kommun* anser att denna del av förslaget kan tillämpas från 2004. Enligt *Stockholms stad* innebär förslaget att det blir enklare att erbjuda PRIV för fler obehöriga elever än i dag, då man i högre utsträckning kan integrera dem i en undervisningsgrupp med behöriga elever. Enligt *Carlbeck-kommittén* bör avskaffandet av skyldigheten att utforma PRIV för en grupp elever på samma sätt som för övriga elever bidra till ökade möjligheter för flexibla lösningar för den enskilde eleven med utvecklingsstörning. *Kungsbacka kommun* anser att det bör framgå av författningstexten att ett individuellt program fortfarande kan utformas för en grupp elever.

Omfattningen av utbildningen på PRIV

Arbetsgruppen föreslår att ett bemyndigande införs i skollagen för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om garanterad undervisningstid för utbildning på PRIV.

Flertalet instanser som kommenterat förslaget är positiva, däribland *Statens institutionsstyrelse, BO, RRV, Skolverket, Specialpedagogiska institutet, Verket för högskoleservice, Göteborgs och Stockholms stad, Kalmarsunds utbildningsförbund, Landstinget i Dalarna, Lärarförbundet, LO* samt ett antal kommuner. *Specialpedagogiska institutet* utgår från att gymnasieskolan är en skolform som bygger på heltidsstudier. Det innebär att alla studerande på individuella program måste garanteras en utbildning, vars omfattning är likvärdig den utbildning som erbjuds övriga studerande. *BO* anser att denna rätt, även om den inte utnyttjas, bör inkludera alla elever på det individuella programmet. *Skolverket* vill understryka vikten av att elever på PRIV eller andra individuella utbildningslösningar erbjuds en garanterad undervisningstid. Detta ger förutsättningar för en likvärdig utbildning där omfattningen inte är beroende av vilken kommun eleven bor i. Även *Lysekils kommun* anser att garanterad undervisningstid bör genomföras i hela verksamheten för kvalitetshöjning och kvalitetssäkring. *RRV* påpekar att det måste vara frivilligt från elevens sida att utnyttja den garanterade undervisningstiden. *Eksjö kommun* anser att regelverket för den garanterade undervisningstiden inte bör vara så styrande att det begränsar möjligheterna för den enskilde eleven. *Kungsbacka kommun* anger att förslaget på lagtext ”undervisning på heltid” bör bytas ut mot ”utbildning motsvarande heltidsstudier på ett nationellt program”. Praktik som inte ryms inom en kursplan kan ändå vara ett välmotiverat inslag i utbildningen, något som *Värnamo kommun* och *Kalmarsunds gymnasieförbund* instämmer i. Om all praktik skall vara APU – dvs. kursplanestyrd – krävs att finansiering och ansvar för rekrytering och utbildning av handledare på arbetsplatserna regleras tydligt. *Västerås stad* anser att även bedömningar kring garanterad undervisningstid måste grundas på elevernas reella möjligheter att tillägna sig undervisningen. Det gäller även studierådgivningen avseende val av program och sektor. *Göteborgs stad* förutsätter att elever på PRIV erbjuds tid för studier i de behörighetsgivande ämnena utöver

den garanterade undervisningstiden. *Stockholms stad*, som redan infört garanterad undervisningstid på sökbara individuella program, befarar att förslaget kommer att leda till ökade kostnader för de kommuner som inte ännu har infört garanterad undervisningstid. *Bollnäs kommun* motsätter sig förslaget om garanterad undervisningstid med hänvisning till att målstyrning och garanterad undervisningstid är oförenliga begrepp. *Uppsala kommun* och *Uvengymnasiet* anser att staten i stället för att införa en garanterad undervisningstid för alla elever bör kräva att en lägsta godtagbar kvalitet eller att en minsta andel av den ersättning kommunen får till varje gymnasieelevs skolgång skall avsättas för elever på det individuella programmet. Detta för att ingen kommun ekonomiskt skall kunna tjäna på att låta eleverna följa ett individuellt program.

Ekonomiska konsekvenser

Ett antal remissinstanser yttrar sig särskilt om behovet av ökade resurser. *Svenska kommunförbundet*, *Sveriges Skolledare*, *Läraryrket*, *LR* samt ett antal kommuner anser att ambitionshöjningen för de elever som inte är behöriga att söka ett nationellt program måste åtföljas av nya statliga medel. För att genomföra de föreslagna förändringarna måste ekonomiska resurser tillskjutas från staten. *LR* understryker att arbetsgruppens förslag går ut på att alla elever måste ha individuellt utformade studieplaner. En sådan utformning av undervisningen kräver mer resurser än vad gymnasieskolan har i dag. *Alvesta kommun* menar att förslaget kan få som konsekvens att de kommunala gymnasierna får en betydligt ökad belastning jämfört med tidigare och jämfört med fristående gymnasieskolor.

Tidpunkt för införande

Flertalet instanser anser att förändringarna bör införas från läsåret 2004/2005, däribland *Socialstyrelsen*, *Statens institutionsstyrelse*, *Riksrevisionsverket* och *Skolverket*. Många menar att dels kan erfarenheterna av förändringarna tas till vara i samband med den större förändringen av gymnasieskolan, dels rör förslagen en utsatt elevgrupp för vilken förbättringar behöver göras omedelbart. *Sundsvalls kommun* har uppfattningen att arbetet med att successivt förändra verksamheten måste påbörjas redan nu, så att förändringarna kan genomföras fullt ut år 2006. *Uppsala kommun* anser att det kommunala uppföljningsansvaret bör förtydligas och genomföras redan från läsåret 2004/2005.

Integrationsverket, *BO* och ett mindre antal kommuner anser att förändringarna bör vänta till år 2005 eller senare. Integrationsverket anser att Gymnasiekommitténs förslag och arbetsgruppens förslag borde vävas samman till en helhet, där det blir tydligt huruvida PRIV kan införlivas i den nya gymnasiestrukturen. *BO* anser det viktigt att huvudmännen ges tid att med full kraft koncentrera sig på de kommande förändringarna med anledning av Gymnasiekommitténs förslag. *Kungsbacka kommun* anser att tiden fram till 2006 kan användas för ett fortsatt utvecklingsarbete och att det krävs en intensifierad satsning på kompetensutveckling för all personal i sådana elevorienterade synsätt, förhållnings- och arbets-

sätt som i dag finns inom individuella program. *Uvengymnasiet* anser att den försöksverksamhet med PRIV som pågår bör få ytterligare tid på sig för att få fram bra underlag för beslut.

Prop. 2003/04:140
Bilaga 5

Övrigt

Umeå och Sundsvalls kommuner samt *Uvengymnasiet* anser att även med väl fungerande PRIV-verksamhet kommer det att finnas elever som saknar förutsättningar att följa undervisningen enligt någon av de föreslagna PRIV- modellerna. Elever med mycket särskilda utbildningsbehov kan behöva andra lösningar p.g.a. sociala, medicinska eller andra skäl. Dessa elever behöver mycket individuellt stöd för att öka självförtroendet och den sociala kompetensen. Undervisningen för den här gruppen måste ses i ett bredare perspektiv än att bara ge ämneskunskaper. *Högskoleverket* vill särskilt betona vikten av att också dessa elever tas om hand på ett sätt som innebär att de ges möjligheter att utvecklas. *Eksjö kommun* noterar att ett växande antal elever i dag saknar motivation för att studera på ett nationellt program, och att gymnasieskolan måste organisera en verksamhet där man möter dessa elever på ett professionellt sätt. *Gotlands kommun* instämmer i detta och anger att det även fortsättningsvis måste finnas en organisation som ägnar sig åt uppsökande verksamhet och erbjuder utbildning tillsammans med motivationsskapande åtgärder för de ungdomar som saknar förutsättningar eller motivation att följa undervisningen på ett nationellt program. *Stockholms stad*, som tillämpar en modell med preparandkurser inom individuella program, anser att det är viktigt att denna möjlighet finns kvar som ett alternativ för de elever som inte vill läsa på PRIV utan vill och/eller behöver studera kurser på grundskolenivå för att få en bättre förutsättning att klara ett nationellt program. *Laholms kommun* efterlyser konkreta förslag till åtgärder på grundskolan för att komma tillrätta med de problem som arbetsgruppen beskriver.

Samverkan skola - arbetsliv

Flera instanser anser att kvaliteten och samverkan mellan skolor och praktikplatser bör förstärkas. *LO* anser att inga andra former av praktik än arbetsplatsförlagd utbildning skall accepteras, då denna del av utbildningen skall ingå i slutbetyg eller betygsdokumentation även för PRIV-elever. *Skolverket* betonar det positiva i att försöksverksamheten med lärande i arbetslivet (LIA) gäller även för elever på PRIV i enlighet med arbetsgruppens förslag. *Kommunerna Vellinge och Klippan* anser att lärlingsutbildning kan vara en väg för den mer praktiskt lagda ungdomsgruppen att lyckas i sina studier och som därför måste vidareutvecklas. *Sorsele kommun* anser att entreprenörskap och företagande, som inte lyfts fram i förslagen, kan vara realistiska alternativ och en framtid för den aktuella ungdomsgruppen.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 april 2004

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Karlsson, Lund, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: Thomas Östros

Regeringen beslutar proposition 2003/04:140 Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upp- häver eller upprepar ett normgivnings- bemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG- regler
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)	5 kap 9 och 14 §§	